

**T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**KARA YÜLÜK OSMAN BEY DÖNEMİ (1403-1435)
AKKOYUNLU TARİHİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

Danışman   **Hazırlayan**
Dr. Öğr. Üyesi Murat ZENGİN   **Elif KOCAKAPLAN**

Malatya, 2019

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
ORTAÇAĞ ANABİLİM DALI

**KARA YÜLÜK OSMAN BEY DÖNEMİ (1403-1435)
AKKOYUNLU TARİHİ**

Hazırlayan
Elif KOCAKAPLAN

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Murat ZENGİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Malatya, 2019

KABUL ONAY

T.C

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**KARA YÜLÜK OSMAN BEY DÖNEMİ (1403-1435)
AKKOYUNLU TARİHİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi Murat ZENGİN

HAZIRLAYAN

Elif KOCAKAPLAN

Jürimiz tarafından 01.02.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda yüksek lisans tezi (oybirliği/oyçokluğu) ile başarılı bulunarak Tarih Anabilim dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri üyelerinin Unvan Ad Soyadı

1. Doç. Dr. Yahya BASKAN (Başkan)
2. Doç. Dr. Tamer YILDIRIM (Üye)
3. Dr. Öğr. Üyesi Murat ZENGİN (Danışman)

İmzası

İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun.....
tarih ve ..... Sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Mehmet Kubat

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ONUR SÖZÜ

Dr. Öğretim Üyesi Murat Zengin'in danışmanlığında hazırlamış olduğum "KARA YÜLÜK OSMAN BEY DÖNEMİ (1403-1435) AKKOYUNLU TARİHİ" adlı yüksek lisans tezimi, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı olacak bir yardıma başvurmadan tarafımda yazıldığını ve yararlandığım tüm eserlerin hem metin içinde hem de bibliyografyada yöntemine uygun bir biçimde gösterdiğimi belirtir, onurumla doğrularım.

Elif KOCAKAPLAN

ÖNSÖZ

XIV. yüzyıl Anadolu'sunun siyasi tarihinin değişmesinde etkin bir rol oynayan Akkoyunlu Beyliği, Anadolu'nun genişlemeye müsait coğrafyalarında gelişme göstermiştir. Kuzeyde Karadeniz sahillerine, güneyde Fırat Irmağı kıyılarına ve Suriye taraflarına kadar geniş bir coğrafyaya yayılmıştır. Bu bölgelerin tarıma elverişliliği ve düz bir arazi yapısına sahip oluşu Akkoyunlu Beyliği'nin konar-göçer bir hâkimiyet kurmasına ortam hazırlamıştır.

Bayındır aşiretine mensup olan Akkoyunlular, bölgedeki federal aşiretlerle birlikte beyliklerini kurmuşlardır. Akkoyunluların Anadolu'daki siyasi çekişmeler içindeki rolleri, dönemin önemli gücü olan Timur'a intisap etmeleriyle tarihin seyrini değiştirmiştir. Akkoyunlular bölgedeki Türkmenlerin aksine Timur'un yanında yer almış ve Timur'un seferlerine katılmışlardır. Akkoyunlu Beyliği'ni teşkilatlı bir şekilde bir araya toplayan Osman Bey, elde ettiği başarılar karşılığında kendisine verilen hilatlerle güçlenmiş ve aldığı şehirlerde hâkimiyetini kurmuştur. Aile fertleriyle giriştiği beylik kavgalarından galip çıkarak beyliğin hâkimiyetini ele alan Osman Bey, Akkoyunluların ilk resmi beyi olarak adını tarihe yazdırmıştır. Siyasi çekişmelerde bulunduğu andan ölümüne kadar üç yüz kadar savaşa giren Osman Bey, Akkoyunlu Beyliği'ni devletleştirmiştir. Ölümünden sonra haleflerine tam teşekküllü bir devleti miras bırakmıştır.

Tezimizde Akkoyunlu Kara Yülük Osman Bey'in siyasi faaliyetleri ve hayatı bir biyografi çalışması olarak incelenmiştir. Çalışmam esnasında ve öncesinde emeğini ve desteğini eksik etmeyen danışman hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Murat Zengin'e ve Tarih bölümünün değerli hocalarına sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Elif KOCAKAPLAN

MALATYA 2019

ÖZET

XIV. ve XV. yüzyıllar Anadolu coğrafyasının siyasi yapının şekillenmesinde büyük rol oynayan Akkoyunlu beyliği önceleri fütuhat yapan aşiretler topluluğu iken beyliğin başına Osman Bey'in geçmesi ve Timur'a itaatini bildirmesiyle, devletleşme sürecine girmiştir. Anadolu'nun coğrafi ve siyasi konumundan yararlanan Osman Bey, Türk kültüründe var olan konar-göçer geleneğini devam ettirerek devletini yönetmiştir. Osman Bey'in siyasi yapının hızla değiştiği Anadolu'da dönemin önemli güçlerinden Timur'a itaatini bildirmesi Akkoyunlu Beyliğinin istikbâli açısından önemli olmuştur. Güçlü olanın yanında bulunma siyasetini uygulayan Osman Bey, Timur'a itaati sayesinde Anadolu'da önemli ticaret ve geçiş güzergâhlarını kendine yurt edinmiş ve devletleşme sürecinde hâkimiyetini pekiştirmiştir.

Anahtar Kelimeler: Anadolu, Akkoyunlu, Osman Bey, Timur

ABSTRACT

XIV. and XV. The Akkoyunlu principality, which played an important role in shaping the political structure of the Anatolian geography in the centuries, became a group of tribes who had made the fütuhât, and entered the principality statehood process with the passing of Osman Bey and the obedience to Timur. Osman Bey, who benefited from the geographical and political position of Anatolia, continued his constitutional-nomadist tradition in Turkish culture and managed his state. In Anatolia, where the political structure changed rapidly, Osman Bey declared the obedience to Timur, one of the important powers of the period, which was important for the future of Akkoyunlu Principality.

With his obedience to Timur, Osman Bey has adopted important trade and transit routes in Anatolia and reinforced his dominance in the stateization process.

Key Words: Anatolia, Akkoyunlu, Osman Bey, Timur

İÇİNDEKİLER

KABUL ONAY	iii
ONUR SÖZÜ.....	iv
ÖNSÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR	xi
ANA KAYNAKLAR VE ARAŞTIRMA ESERLER.....	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

AKKOYUNLU DEVLETİNİN KURULUŞU

A. AKKOYUNLU BEYLİĞİNİ OLUŞTURAN AŞİRETLER	9
a. Afşarlar(Avşarlar).....	10
b. Bayat.....	10
c. Baharlu	11
ç. Buldukani-Mardasi	11
d. Bozdoğan-Buztugan.....	11
e. Çepni-Çabni.....	11
f. Döger	11
g. Duharlu	12
ğ. Hamza Hacılı	12
h. İnallu	13
ı. Mamaşlu.....	13
i. Musullu	13
j. Purnak/ Pinek/Pürnek.....	13
k. Koca Hacılı	14
B.AKKOYUNLU DEVLETİNİN KURULUŞ DÖNEMİ	14
C. KARA YÜLÜK OSMAN BEY'DEN ÖNCEKİ BEYLER.....	16
a. Tur Ali Bey (1300-1360).....	16

b. Kutlu Bey (1360-1389)	17
c. Ahmed Bey (1389-1403)	21

İKİNCİBÖLÜM

KARA YÜLÜK OSMAN BEY DÖNEMİ AKKOYUNLU TARİHİ(1403-1435)

A. KARA YÜLÜK OSMAN BEYİN TAHTA ÇIKTIĞI DÖNEMDEKİ SİYASİ DURUM	25
a. Anadolu'da Kurulan İttifaklar	25
B. KARA YÜLÜK OSMAN BEY'İN TARİH SAHNESİNE ÇIKIŞI	27
a. Kara Yülük Osman Bey'in Kardeşi Ahmed Bey ile Mücadelesi	27
b. Kara Yülük Osman Bey'in Kadı Burhaneddin'i Katli	28
c. Kara Yülük Osman Bey'in Sivas'ı Kuşatması.....	30
d. Kara Yülük Osman Bey'in Timur'a İntisabı	31
e. Ankara Savaşına Hazırlık.....	33
f. Ankara Savaşı (27 Zilhicce 804/28 Temmuz 1402)	38
g. Kara Yülük Osman'ın Beyliği Devletleştirmesi	39
ğ. Karakoyunlu- Akkoyunlu Mücadeleleri	40
h. Emir Çekem İsyanı (809/1407)	42
ı. Mardin Artuklu Devletinin Ortadan Kaldırılması	45
i. Kara Yusuf ile Kara Yülük Osman'ın 1417-1418 Mücadeleleri	46
j. Kara Yülük Osman İle Karakoyunlu İskender Mirza'nın Savaşı (823/1420) .	48
k. Eleşkirt Muharebesi (29 Recep 824/30 Temmuz 1421)	50
l. Osman Bey'in Topraklarını Akrabalarına Taksim Etmesi	52
m. Çemişkezek'in Zaptı (826/1423)	53
n. İskender Mirza'nın Akkoyunlu Tabiyetindeki Topraklara Saldırması	54
o. Kara Yülük Osman'ın Oğulları Arasındaki Çekişmeler	56
ö. Memlûklü-Akkoyunlu Karşılaşması; Harput Kuşatması (832/1429)	57
p. Habil Bey'in Urfa Hakimiyeti ve Hazin Sonu	58
r. Memlûkler İle Akkoyunluların İkinci Karşılaşması	59
s. Canıbeg Es-Sûfî İsyanı	61
ş. Salmas Muharebesi ve Kara Yülük Osman Bey'in Ölümü (1435)	63

C. OSMAN BEY'İN KARAKTERİ.....	68
---------------------------------------	-----------

ÜÇÜNCÜBÖLÜM

KARA YÜLÜK OSMAN BEY DÖNEMİ AKKOYUNLU DEVLET TEŞKİLATI, MİMARİ ve KÜLTÜREL HAYAT

A. AKKOYUNLU DEVLET TEŞKİLATI.....	71
B. AKKOYUNLU MİMARİSİ	72
SONUÇ	74
BİBLOGRAFYA.....	79

KISALTMALAR

a.mlf	: Aynı müellif
A.Ü.	: Ankara Üniversitesi
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
D.G.B.İ.T.	: Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi
DİA	: Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
DTCF	: Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi
Edt.	: Editör
Haz.	: Hazırlayan
İA	: Milli Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi
Ö.	: Ölüm tarihi
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
SÜTAD	: Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi
Tahkik	: Tahkik Eden
TTK	: Türk Tarih Kurumu
TÜBAR	: Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi
YY.	: Yüzyıl

ANA KAYNAKLAR VE ARAŞTIRMA ESERLER

XV. yüzyılda Anadolu, pek çok siyasi birliğin yurt edinmek için nüfuz mücadelelerine giriştiği sahne olmuştur. Akkoyunlular göçebe tarzında bir hayat sürdüklerinden kaynak sıkıntısı yaşamışlardır. Akkoyunlu tarihi ile ilgili kaynaklar genel olarak yaşadıkları coğrafyanın dili olan Farsçadır. Farsçadan başka Arapça ve bir kısım da Türkçe olan kaynaklar da vardır.

FARSÇA KAYNAKLAR

Ebu Bekr-i Tihranî'nin (ö. tahmini XV. yüzyıl sonu) “Kitab-ı Diyarbekriyye” adlı eseri Akkoyunlu tarihinin en önemli ve en eski kaynaklarından. Farsça olarak kaleme alınan bu eserin tek nüshası Irak'ta bulunmaktadır. Eser daha sonra iki cilt halinde Mürsel öztürk tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Akkoyunluların tarihini Âdem peygamberden başlayarak Uzun Hasan'a kadar şecere halinde ele alan bu eser, dönemin temel kaynağı olmasına rağmen verdiği bilgilerden bazıları şüphelidir.

Nizamüddin Şâmî'nin (ö. tahmini XV. yüzyıl ortası) “Zafername” adlı eseri bizzat Timur'un emri üzerine Farsça olarak 1401-1402 yıllarında kaleme alınmıştır. Şâmî, Emir Timur'un yanında kalan âlimlerdendi. Eserin Türkçeye tercümesi Necati Lugal tarafından yapılmıştır. Timur döneminin önemli kaynaklarından biri olan söz konusu eserden tezimizde bolca istifade ettik. Timur'un hayatından ayrıntılı bir şekilde bahseden yazar, çocukları ve torunları hakkında da bilgi vermiştir. Timur'un seferlerini, savaşlarını ve hâkimiyet sahasını, yanında bulunan biri olarak ayrıntılı anlatmıştır. Ayrıca Akkoyunlulardan ve özellikle Kara Yülük Osman ile Timur münasebetlerinden de sıkça bahsetmiştir.

Bir diğer önemli Timur dönemi kaynağı Şerefüddin Ali Yezdî'nin(ö.tahmini XV. yüzyıl ortası) “Emir Timur (Zafername)” adlı eseridir. Timur'un isteği üzerine kaleme almıştır. Dönemin coğrafyası ve siyasi hadiseleri hakkında bilgi verirken isimlere tam vakıf olmadığı için yer yer hata yaptığını açıklamıştır. Tezimizde Timur ile ilgili bilgilerden ve Osman Bey'in Timur'un yanında seferlere katılmasından, elde ettiği topraklardan ve dağıttığı hilatlerden ayrıntılı bahsetmesi itibarıyla istifade ettik.

Hasan-ı Rumlu'nun (ö. tahmini XVI. yüzyıl sonu); "Ahsenü't-Tevârih" adlı eseri çalışmamızda yararlandığımız bir diğer kaynaktır. Yazar, eserini 1577 yılında tamamlamıştır. Oniki cilt olarak kaleme alınan söz konusu eserin ilk on cildi kaybolmuş ve günümüze yalnızca son iki cildi ulaşmıştır. Onbirinci ciltte Akkoyunlular hakkında bilgiler yer almaktadır. Farsça olarak kaleme alınan bu eser 1970 yılında Abdülhüseyn-i Nevaî tarafından neşredilmiştir. Eser, Timurlular devletinden, Karakoyunlu ve Akkoyunlu Türkmenlerinden, Osmanlılardan ve Safevilerden bahsetmektedir. Önceki dönemleri söz konusu dönemin ana kaynaklarından esinlenerek ele almıştır. Tezimizde eserin Karakoyunlu-Akkoyunlu mücadeleleri ve Timurlu Beylerinin Anadolu'da hâkim olduğu coğrafya hakkında bilgiler içeren kısımlarından faydalandık.

Kadı Burhaneddin Ahmed Devleti'nin resmi tarihçisi olan Aziz B.Erdeşir-i Esterâbadî'nin (ö. tahmini XIV. yüzyıl sonu-XV. yüzyıl başı) "Bezm u Rezm" adlı eseri Kadı Burhaneddin Ahmed Devleti hakkında ayrıntılı bilgiler içermesinin yanı sıra Akkoyunlular hakkında da önemli bilgiler vermektedir. 1398 yılında Kadı Burhaneddin'in ölümüyle Kahire'ye göç etmiş ve hayatının sonuna kadar burada yaşamış olan müellif, Kadı Burhaneddin'in yanında kaldığı sürede onun anlattıkları ve bizzat gözlemledikleriyle Bezm-u Rezm adlı eserini kaleme almıştır. Sanatsal bir üslupla kaleme aldığı eserinde yer yer Kuran-ı Kerim'den ayetler, Farsça ve Arapça şiirlerden örnekler, hadisler ve büyük zatların sözlerine de yer vermiştir. Eserin ana dili Farsçadır. Tezimizde eserin, Kadı Burhaneddin Ahmed ile Akkoyunlu Kara Yülük Osman Bey arasındaki mücadeleler kısmını yazarken faydalandık. Sadece Osman Bey dönemi hakkında değil aynı zamanda Akkoyunluların kuruluş dönemi ve önceki dönemler olan Kutlu Bey, Ahmed Bey dönemleri için de ayrıntılı bilgi vermektedir.

ARAPÇA KAYNAKLAR

Arapça kaynaklar, Memlûk-Timur-Akkoyunlu devletlerinin siyasi münasebetleri hakkında bilgiler ihtiva eden kaynaklar olması bakımından önemli bir yer tutmaktadır.

Dönemin önemli müverrihlerinden olan Makrizî'nin (ö.1442), "es-Sülûk li-Mârifet-i Düvel el-Mülûk" adlı eserinden Memlûklü-Akkoyunlu Kara Yülük Osman Bey ilişkileri hakkında bilgi verirken yararlandık. Eser, XIV. ve XV. yüzyıl

Anadolu'sunun siyasi tarihi için son derece önemlidir. 8 cilt halinde neşredilen bu eserin IV, VI ve VII. ciltleri konumuzla alakalı önemli bilgiler içermektedir. Ayrıca Kara Yülük Osman Bey'in ölüm tarihini gün/ay/yıl olarak ilk kaydeden eser olması bakımından da önemlidir.

İbn Hacer el-Askalanî'nin (ö.1449) “İnbâi'l-Gumr bi-enbâi'l-Umr” adlı eseri çalışmamızda yararlandığımız kaynaklardan biridir. Kara Yülük Osman Bey hakkında önemli bilgiler sunan kaynak, Memlûk döneminin kaynaklarından. Eserin basılı metnine ulaşamadığımızdan www.alwaraq.net (erişim tarihi: Mart 2018) adlı internet sitesinde yer alan dijital metinden faydalandık.

Memlûk tarihinin bir diğer müverrihlerinden olan Aynî'nin (ö.1451) kaleme aldığı “İkd el-Cumân fî Târih-i Ehli'z-Zamân” adlı eseri, çalışmamızda Kara Yülük Osman Bey hakkında verdiği orijinal bilgiler yönünden önemlidir. Akkoyunlulardan “Türkmân-ı Selçuk” olarak bahseden ilk ve tek müverrih olması açısından kayda değerdir.

İbn Tağrıberdi'nin (ö.1470) “en-Nücum ez-Zâhirefî Mülûk-ı Mısr ve'l-Kâhire” eseri Kara Yülük Osman Bey hakkında verdiği bilgiler bakımından önemlidir. Yine aynı müellife ait olan “el-Menhel es-Sâfi ve'l-Müsteva fî Bâd el-Vâfi” adlı eser de yararlandığımız önemli diğer Memlûk dönemi kaynaklarından. Kara Yülük Osman Bey'in yönetim süresi ve ailesi hakkında bilgiler bulunmaktadır.

Memlûk dönemi müelliflerinden olan Sayrafi'ye (ö.1495) ait “Nüzhetü'n-Nüfuz ve'l-Âbidân fî Tevârihü'z-Zaman” adlı eser Sultan Berkûk ve Kara Yülük Osman Bey hakkında verdiği bilgiler içermektedir. İlk kez Makrizî'de yer alan Osman Bey'in ölüm tarihini gün/ay/yıl olarak yeniden kaydetmiştir.

İbn Arabşah'ın(ö. 1450) “Acaîbü'l-Makdur fî nevâib-i Timur” adlı eseri Timur döneminin en önemli kaynaklarından biri sayılmaktadır. İbn Arabşah'ın muhtelif konularda 10'u aşkın eseri vardır. Arapça olan bu eser, 1986'da Ahmed Fayiz el-Humusi tarafından neşredilmiştir. Dönemin tarihçilerinden Nizameddin Şâmî ve Şerifüddin Alî Yezdî gibi Timur'u övmemiş aksine onu eleştirmiştir. Osman Bey'in Timur yanında katıldığı seferlerden bahsederken bu eserden istifade ettik.

SEYAHATNÂMELER

Seyahatnameler konusunda Akkoyunlular dönemiyle ilgili doğrudan bir araştırma yapılmamış olsa da Akkoyunluların siyasi münasebette bulunduğu Timur ve Osmanlılar döneminde göze çarpan çalışmalar bulunmaktadır.

Johannes Schiltberger; (ö.XVI. yüzyıl başı) Avrupa'nın ilk Türkoloğu mahlasını taşıyan Schiltberger, ilk olarak Macaristan Kralının isteğiyle Anadolu'ya gelmiş ve Niğbolu Muharebesine katılmıştır. Daha sonra Yıldırım Bayezid'in birçok seferine tanıklık etmiş, kendisiyle birlikte şehirleri gezmiştir. 1402 Ankara Savaşı'nda Timur'a esir düşmüş ve Semerkand'a götürülmüştür. Akkoyunlu beylerinin Timur'un yanında yer aldıklarından bahsederek burada gördüklerini yer yer tasvirlerle ve yorumlarıyla kaleme almıştır. Eseri 1427 yılında yazılmış ve 1460 yılında basılmıştır.

Ruy Gonzales de Clavijo; (ö.tahmini XV. yüzyıl sonu) Timur'un Semerkand sarayında ve diğer bölgelerdeki seferlerinde yer alan Clavijo, verdiği bilgiler ve tasvirler açısından kayda değer en eski İspanyol Seyahatnamesidir. Bu seyyah Timur ve Yıldırım Bayezid arasındaki Ankara Savaşına katılmış ve izlenimlerini aktarmıştır. Timur'un ordusundan bahsederken verdiği bilgiler tezimizle alâkalıdır. Eser ilk kez 1582'de yayımlanmıştır.

ARAŞTIRMA ESERLER

Faruk Sümer'e ait olan ve Akkoyunlular tarihi ile ilgili kapsamlı bilgiler ihtiva eden *Karakoyunlular* adlı eser, Karakoyunluların Akkoyunlularla yapmış oldukları savaşlar ve diğer siyasi ilişkiler hakkında bilgi vermektedir.

İsmail Hakkı Uzunçarşılı'ya ait "*Osmanlı Devlet Teşkilatına Medhal Büyük Selçukîler, Anadolu Selçukîleri, Anadolu Beylikleri, İlhanîler, Karakoyunlu ve Akkoyunlularla Memlûklerdeki Devlet Teşkilatına Bir Bakış*" adlı eser Akkoyunlular hakkında önemli bilgileri içermektedir. Akkoyunlu Devleti'nin idari tarihi hakkında bilgi veren ilk ve en önemli tetkik eserdir.

John E. Woods'un "*The Aqqoyunlu Clan, Confederation, Empire*" adlı eseri Akkoyunlu Devleti'nin tarihi bakımından önemli bir diğer eserdir. Sibel Özbuldun tarafından 1993'de Türkçe'ye çevrilen bu eser, Akkoyunlu Devleti'nin bağlı olduğu Bayındır boyu ve Akkoyunlu Devletine mensup olan diğer boylar hakkında ayrıntılı bilgiler vermektedir. Eser, Akkoyunlu tarihi için başucu kaynağı sayılabilir.

Yaşar Yücel'in "*Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar Eretna Devleti-Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti- Mutahharten ve Erzincan Emirliği IP*" adlı eseri Akkoyunlu Devleti ile Kadı Burhaneddin Ahmed ve Emir Mutahharten ile ilişkileri ve dönemin coğrafyası hakkında önemli bilgiler içermektedir.

Refet Yınanç'ın "*Dulkadirli Beyliği*" adlı çalışması, Dulkadirli-Akkoyunlu siyasi münasebetleri; Canıbeg es-Sûfi olayında Akkoyunlular ve dönemin siyasi çekişmeleri hakkında ayrıntılı bilgiler içermektedir.

İlhan Erdem ve Kâzım Paydaş tarafından kaleme alınan "*Akkoyunlu Devleti Tarihi*" adlı eser de yine tezimizde başvurduğumuz önemli diğer eserlerdendir.

MAKALELER ve ANSİKLOPEDİ MADDELERİ

Makaleler

Fatma Akkuş Yiğit'in "Akkoyunlu Beyi Osman Bey'in Unvanı Kara Yülük mü İlig mi?" başlıklı makalesi çalışmamızda yer alan Osman Bey'in unvanıyla ilgili tüm soruları cevaplar nitelikte olmuştur. Yazar bu makalesinde kelimenin etimolojik kökenini açıklayarak konuyla ilgili farklı bakış açıları kazandırmıştır.

Musa Şamil Yüksel "Dönemin Arap Kaynaklarına Göre Ankara Savaşı" adlı çalışmasıyla Arap kaynaklarından derlediği Ankara Savaşı'nı ayrıntılı bir şekilde ele almış ve Osman Bey'in Timur ordusundaki durumu ile ilgili kayıtlara yer vermiştir.

Kürşat Solak "Mısır'dan Anadolu'ya Âsi Bir Memlûk: Emir Cânıbek es-Sûfi (öl.1437)" başlıklı makalesinde, Canıbek isyanından bahsederken Akkoyunluların siyasi tarihi hakkında bilgi vermektedir.

Ansiklopedi Maddeleri

Mükrimin Halil Yınanç'ın MEB İslam Ansiklopedisinde yer alan "Akkoyunlular" maddesi; Faruk Sümer'in Diyanet İslam Ansiklopedisinde yer alan "Akkoyunlular" maddesi; Kemal Göde'nin "Eretnaoğulları" maddesi; Halil İnalçık'ın İslam Ansiklopedisinde yer alan "Erzurum" maddesi; Fuat Köprülü'nün İslam Ansiklopedisinde yer alan "Avşar" maddesi; İlhan Erdem ve Mustafa Uyar'ın birlikte kaleme aldıkları Türkler Ansiklopedisinde yer alan "Akoyunlular'ın Tarih Sahnesine Çıkışı" adlı makalesi çalışmamızda kullandığımız önemli Ansiklopedi maddelerindendir.

GİRİŞ

Anadolu'da XIII. yy sonu ve XIV. yy başlarında başlayan Moğol istilasının gerçekleşmesi, bu dönemde çökmeye yüz tutmuş Türkiye Selçuklularının tarih sahnesinden çekilmesine ortam hazırlamıştır.¹ Böyle güçlü bir devletin ortadan kalkması bölgedeki birçok Türkmen beyliğinin² istiklaline kavuşmasını sağlamıştır.³ Anadolu'daki siyasî hareketlilik beraberinde bağımsızlıkları da getirmiştir. Bunlardan ilki Dulkadir aşiretiydi. Karaca Bey önderliğinde siyasî teşekküllerini oluşturmuşlar⁴ ve dönemin Memlûk hükümdarı Melikü'n-nâsır Muhammed b. Kalâvun'a(1293-1294/1299-1309/1310-1341) tâbi olarak Elbistan'da faaliyet göstermişlerdir. Karaca Bey, Türkmenlerin başına getirilerek, Memlûkler adına İmret-i Türkman (Türkmen Yönetici) olarak atandı.⁵ Böylece bu dönemde Memlûk idaresi altında Maraş ve Elbistan bölgelerinde hüküm sürecektir olan bu beyliğin temelleri atılmış oluyordu. Dulkadir beyliği, etkin siyasî gücüyle bölgede önemli bir beylik haline gelmişti ve İlhanlı devletinin yıkılışının ardından sadece Dulkadir aşireti değil, Irak'ta kurulan Celayirler⁶ de bu mücadeleye katılmışlardır.

Türkiye Selçuklularından sonra Anadolu'da hâkim olan İlhanlılar, güçlü konumda olmalarına rağmen bölge siyasetine doğrudan müdahale etmemişlerdir. Dış siyasetten soyutlanan Anadolu'da etkin rol oynayan Türkmenler, siyasî boşluktan istifade ile büyük-küçük birçok teşekkül meydana getirdiler.⁷ Anadolu'da Selçuklu hâkimiyetinin yıkılmaya yüz tuttuğu bir dönemde İlhanlılar tarafından Anadolu'ya Emir Çoban'ın

¹ Osman Turan, **Selçuklular Zamanında Türkiye**, Ötüken Yayınevi, İstanbul 2011, s. 642-645.

² Bunlar; Eşrefoğulları, Hamidoğulları, Menteşeoğulları, Germiyanogulları, Karamanoğulları, Candaroğulları, Pervaneoğulları, Eretna, Kadı Burhaneddin Devleti, Osmanogulları gibi siyasi teşekküllerdi. Bkz. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu-Karakoyunlu Devletleri**, TTK, Ankara 2011; Ali Sevim- Yaşar Yücel, **Türkiye Tarihi, (Fetih, Selçuklu ve Beylikler Dönemi)**, TTK, Ankara 1989; Kemal Göde, **Eretnalılar (1327--1381)**, TTK, Ankara 1994; Refet Yınanç, **Dulkadir Beyliği**, TTK, Ankara 1989.

³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Osman Turan, **Selçuklu Tarihi Araştırmaları**, TTK, Ankara 2014, s. 315; Mehmet Ersa, **Türkiye Selçuklu Devletinin Dağılışı**, Birleşik Yayınevi, Ankara 2010, s. 90; Züriye Oruç, **"Türkiye Selçuklu Devletinin Sonu ve Moğolların Selçuklu İdaresine El Koyması"**, **Tarih Okulu Dergisi**, S. 24, Aralık 2015, s. 297-323.

⁴ İ.Hakkı Uzunçarşılı, **Anadolu Beylikleri**, s.169-170; Refet Yınanç, **Dulkadir Beyliği**, s.8; Abdullah Kaya, **"Dulkadir Beyliğinin Eratnalılar ile Münasebeti"**, **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C. XI, S. 25, 2014, s. 81-97.

⁵ Makrizî, **es-Sülûk li Marifet-i Düvel-i Mülûk**, (Tahkik, Muhammed Abdulkadir Attar), C.V, Beyrut 1997, s. 448; Refet Yınanç, **Dulkadir Beyliği**, s. 9-10; a.mlf, **"Dulkadiroğulları"**, **İA**, C.VI, İstanbul 1987, s. 533.

⁶ Muzaffer Ürekli, **"Celayirler"**, **İA**, C.VII, İstanbul 1987, s. 264.

⁷ Bertold Spuler, **İran Moğolları**, TTK, Ankara 2011, s. 140-144.

oğlu Timurtaş umumi vali olarak görevlendirilerek bölgedeki hâkimiyetini güçlendirip bu siyasi teşekkülleri kendisine bağlamak istemiştir.⁸ Timurtaş istiklalini ilan edip kendi adına sikke bastırınca bu durumdan rahatsız olan Ebû Said Bahadır Han isyanı bastırmak için harekete geçmiştir. Daha sonra devlet adamlarının araya girmesiyle bu hareketinden vazgeçmiş ve Timurtaş, Ebû Said'den özür dileyerek valilik görevine devam etmiştir. Anadolu'ya hâkim olma düşüncesinden tamamıyla vazgeçmeyen Timurtaş, Anadolu'da bazı beyliklere karşı harekete geçerek onları etkisiz hale getirmeye başlamıştır.⁹

Anadolu'da on iki sene İlhanlılar adına umumi valilik yapan Timurtaş, Sultan Eb Bahadır Han'la aralarındaki anlaşmazlığı giderememiştir. Timurtaş, Sultan'ın kendisini öldürmek istediğini biliyordu. Bu amaçla harekete geçen Sultan Eb Said Hanın, ordularıyla savaşamayacağını anlayınca kaçararak Memlûklu Sultanının yanına iltica etmiştir. İlhanlıların Anadolu Umumi Valisi Emir Timurtaş Kahire'ye iltica ederken yerine Anadolu'da naip olarak kayın biraderi Eretna Beyi bırakmıştır.¹⁰ Emir Eretna, bu fırsattan istifade ederek Sivas'a hâkim olmuştur. Görünürde Ebu Said Han'a bağlılığı olan fakat aslında onun aleyhine faaliyet gösteren valilerden Celayirli şeyh Hasan, Eretna Bey'i Anadolu'dan çıkarmak için uğraşmıştır. Bu durumda bulunduğu görevin elinden gitmesinden korkan Eretna Bey, 1337 ile 1341 yılları arasında Memlûklere bağlı kalarak varlığını idame ettirmiştir. Aslında Eretna beyliği birçok aşirete sahip bulunmasına rağmen gücünü kaybetmemek adına Memlûkler ile birlikte hareket ediyordu. Memlûkler, Anadolu'nun en stratejik bölgeleri olan Sivas, Kayseri, Malatya ve Harput'u Eretnalılar ile yaptığı ittifak sayesinde kontrol edebilmişlerdir.¹¹ Daha sonra Anadolu'ya tekrar dönen Eretna Bey Anadolu'da bir devlet hazırlığına

---

⁸ Kemal Göde, **Eretnalılar**, s.13; Bertold Spuler, **İran Moğolları**, s. 133 vd.

⁹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "*Emir Çoban Soldoz ve Timurtaş*", **Bellekten**, C.XXIV, S. 31, Ekim, s. 601-646.

¹⁰ A.Sevim-Y.Yücel, **Türkiye Tarihi**, s. 341; Kemal Göde, **Eretnalılar**, s. 13 vd.; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "*Emir Çoban Soldoz ve Timurtaş*", s. 609 vd.; Murat Zengin, **İlhanlılar-Eretna-Memlûkler Dönemi Malatya**, Malatya Kitaplığı Yayınları, Malatya 2017, s. 64; Züriye Oruç, "*Türkiye Selçuklu Devletinin Sonu ve Moğolların Selçuklu İdaresine El Koyması*" s. 301.

¹¹ A.Sevim-Y.Yücel, **Türkiye Tarihi**, s. 343; Saadettin Baştürk, "*Timur'un Ortadoğu-Anadolu Seferleri, Bu Seferlere Karşı Koyma Çabaları Ve Sonuçları*", **History Studies Ortadoğu zel Sayısı/Middle East Special Issue**, 2010, s. 15.

girişmiştir.¹² Emir Eretna, Celayirli Şeyh Hasanla 1343'te yaptığı Karanbük savaşını¹³ kazanarak devletini kurmuştur.¹⁴

Anadolu'nun orta kısımlarında Sivas-Kayseri bölgesinde Eretna Devleti kurulum aşamasındaydı. İlerleyen yıllarda Eretna Devleti coğrafi olarak geniş bir sahaya kadar yayılacaktı. Kilikya Ermeni kolunun ortadan kalkmasıyla Anadolu'da Türkmen nüfusu artış gösterdi. Memlûkler bu Türkmenleri kontrol etme üzere harekete geçse de Çukurova Türkmenleri bölgede hâkimiyet kurdular.¹⁵ Bir süre Eretna mirası üzerine devletini kuran Kadı Burhaneddin'in teşkilatını oluşturduğu sıralarda Erzincan'da Mutahharten, Elbistan ve Maraş'ta Dulkadirîler ve Malatya'da Memlûkler hâkimiyet sürüyordu.¹⁶ Kadı Burhaneddin ülke sınırlarını genişletmek için diğer devlet ve beylikler ile mücadele etmekte idi. Diğer taraftan, Memlûkler de aynı dönemde kendi hâkimiyet sahalarını güçlendirmekle meşguldü. Bu sırada Memlûk tahtına Melik ez-Zahîr Berkûk geçmiştir. Malatya'ya 787/1385'te naip olarak Timurboğa el-Efdâli Mintaş'ı görevlendirmiştir. Sultan Berkûk Memlûk devletinin başına geçince bir önceki Sultanın tebaasını ve memaliğini dağıtıp rütbeli emirlerin gelirine el koymuştur. Bu durumdan rahatsız olan Mintaş ve Halep naibi Yelboğa en-Nâsırî'nin de aralarında olduğu birçok makam sahibinin, Berkûk'a karşı isyan etmesine neden olmuştur.¹⁷ Yaklaşık 500 kişiyi de yanına alarak isyan eden Mintaş bu ittifakına Kara Mehmed ve bazı Türkmenleri de dâhil etmiştir. Geniş bir ittifak ağı kuran Mintaş, ittifakına Kadı

---

¹² Kemal Göde, **Eretnalılar**, s. 35.

¹³ Eretna Beyinin Çobanlılara ait bazı yerleri ele geçirerek, sultanlık davasında bulunması çobanlı Şeyh Hasan'ı kızdırmıştır. Şeyh Hasan Anadolu'ya bir sefer hazırlığı yapmıştır. Emir Eretna tedbir olarak Memlûklu sultanlığına yanaşmış ve onlardan gerekli desteği almıştır. Bununla yetinmeyen emir Eretna, Moğollardan ve yerli Türklerden asker toplayarak hazırlığını tamamlamıştır. 1343'te Şeyh Hasan Eretna'nın hâkimiyet merkezi olan Sivas'ı kuşatmak isteyince Sivas'a yakın bir yerde, iki lider karşılaşmıştır. Bu yer Sivas-Erzincan arasındaki Karanbük/Kerenbük şeklinde adlandırılan yerdir. İki ordu bu yerde şiddetli bir savaşa tutulmuşlardır. Savaşın başında mağlup olan emir Eretna, bir tepe arkasına kaçmış ve bu sırada dağılan Süleyman Han ordusuna ilk fırsatta saldırmıştır. Dağılan askerler savaş alanını terk edip Emir Eretna'nın bu savaşın galibi olmasını sağlamışlardır. Bu zaferle Çobanlıların Anadolu'da hâkimiyet kurma hayalleri sona ermiştir. Faruk Sümer, "*Anadolu'da Moğollar*", **Selçuklu Araştırma Dergisi**, c. s. 384; Kemal Göde, **Eretnalılar**, s. 54-57.

¹⁴ Kemal Göde, **Eretnalılar**, s. 53; a.mlf, "*Eretnaogulları*", **İA**, C.XI, İstanbul 1987, s. 295-296.

¹⁵ Fatma Akkuş, **Akkoyunlu-Memlûklu Münasebetleri**, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara 2005, s. 20.

¹⁶ Abdülkerim Özaydın, "*Kadı Burhaneddin*" **DİA**, C.XXIV, s. 74-75; Yaşar Yücel, **Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar Eretna Devleti-Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti- Mutahharten ve Erzincan Emirliği II.**, TTK, Ankara 1989, s. 43.

¹⁷ İsmail Yiğit, **Memlûkler**, Kayıhan Yayınları, İstanbul 2015, s. 101; Murat Zengin, **İlhanlılar-Eretna-Memlûkler Dönemi Malatya**, s. 104 vd.; a.mlf, "*Kadı Burhaneddin Ahmed'in Malatya Politikası*", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C.VIII, S.388, s. 452-454.

Burhaneddin Ahmed'i de davet ederek Kadı Burhaneddin'e Malatya'yı kendisine vereceğini teklif etmiştir. Kadı Burhaneddin, o sırada Erzincan emiri Mutahharten üzerine gerçekleştirdiği kuşatmayı kaldırarak Mintaş'ın bu teklifine olumlu yanıt vermiştir. Kadı Burhaneddin Malatya'ya sahip olmayı çok istese de Mintaş'la ittifak kurmaya şüpheli yaklaşıyordu. Mintaş'ın tutarsız tavırlarından dolayı aralarında müzakereler yapılsa da bir ittifak kurulamamıştır. Uzlaşmaya varılacağı sırada tuzağa düşürüldüğünü anlayan Kadı Burhaneddin, yanına Mintaş'ı esir alarak geri dönmüştür. Bunun üzerine Sultan Berkûk, 1388 senesinde Mintaş'ı Malatya Niyabetinden azlederek isyanı bitirmek amacıyla, Sultandan özür dileyerek kendisini affettiren Halep naibi Yelboğa en-Nâsırî'yi Sivas'a göndermiştir. Kadı Burhaneddin Tatarların desteğiyle şehri savunmaya başlamıştır. Gelen Memlûk takviye kuvvetleri Sivas'ı Kadı Burhaneddin'den alamamışlardır. Yelboğa en-Nâsırî de bunu üzerine öce Malatya'ya oradan da kuşatmayı kaldırıp Halep'e dönmüştür.¹⁸

Kadı Burhaneddin'in baskısından kaçan bazı Türkmenler Timur hâkimiyetini tanıırken bazıları ise Kadı Burhaneddin ile birlikte Timur'a karşı durmuşlardır. Timur'a karşı duranlardan biride Karakoyunlulardır. Karakoyunluların Anadolu'ya ne zaman geldikleriyle ilgili birçok rivayet vardır. Bunlardan ilki, Türkistan'dan Azerbaycan'a geldikleri yönündedir.¹⁹ Diğer bir rivayet ise Karakoyunluların Cengiz hanın hücumu üzerine reisleriyle Türkistan'dan Maverâünnehir'e, oradan da İran yoluyla Anadolu'nun doğusuna göç ettikleri yönündedir. Erzurum, Muş, Mardin gibi birçok bölgede etkin güç olan Karakoyunluların ilk beyi Bayram HocaSutaylı Akçasakal Hüseyin Bey'i 1351'de öldürerek bağımsızlığını kazanmış ve Musul'u alarak buranın idaresini kardeşi Birdi Hoca'ya vermiştir. Kendisi de bu beyliğin başına geçmiştir.²⁰ Moğollar arasındaki iç çekişmelerden istifade eden Karakoyunlular Anadolu'nun güney ve doğu uç bölgelerinde Türkmen hâkimiyetini kurmuştur. 1352'den sonra Musul ve Mardin'de etkin güç olan Karakoyunlular, yerel Türkmenleri de himayelerine almışlar. Coğrafi

---

¹⁸ Aziz B. Erdeşir-i Esterâbadi, **Bezm u Rezm** (Çev. Mürsel Öztürk), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990, s. 325; Kâzım Y. Kopruman, "Mısır Memlûkleri", **Makaleler**, (edt: E.SemihYalçın-Altan Çetin), Berikan Yayınevi, Ankara 2005, s. 131-132; Murat Zengin, **İlhanlılar-Eretna-Memlûkler Dönemi Malatya**, s. 109.

¹⁹ Faruk Sümer, **Karakoyunlular**, TTK, Ankara 1989, s. 35.

²⁰ Faruk Sümer, **Karakoyunlular**, s. 33; Senem Özdoğan, **Orta Asya'dan Diyarbakır ve Çevresine Göçler**, (Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi), Kahramanmaraş 2007, s. 33.

olarak uygun konumda oldukları için çok fazla saldırıya maruz kalmamışlar ve kolayca güçlenmişlerdir.

Aynı dönemde Tebriz’de 1356’da Celâyirler, Emir Hüseyin’in oğlu Hasan ile güçlü bir devlet olarak tarih sahnesine çıkmıştır. Şeyh Hasan; Azerbaycan, Arran, Irak-ı Âcem’e kadar hâkim olmuştur.²¹ Onun ölümüyle yerine Şeyh Üveys geçmiş ve devletin sınırlarını genişletmiştir. Üveys’in ölümünden sonra oğlu Şeyh Hüseyin, İran’ın doğusundaki Muzafferîler ve Karakoyunlularla güç çatışmasına girişmiştir.²² Muzafferîlerin istilasına uğrayan Celâyirli ülkesinin bu durumundan yararlanan Karakoyunlu Bayram Hoca, Doğu Anadolu’da hâkimiyetini tekrar sağlamıştır. Bayram Hoca’nın vefatından sonra yerine kardeşi Türemiş’in oğlu Kara Mehmed geçmiştir. Kara Mehmed devrinde (1380-1389) Van Gölü kıyısındaki Erciş şehri, Karakoyunluların hâkimiyetindeydi. Erzurum, Avnik, Hasankalesi de Eratnalıların zayıf düşmesi ve Sutaylıların ortadan kalkmasıyla Karakoyunluların hâkimiyetine girmişti. Bunun yanında Musul, Karakoyunlular yıkılana kadar ellerinde kalmıştı.1374’de Şeyh Hüseyin, kardeşi Ahmed tarafından katledilince Celâyirler tahtına Ahmed geçmiş; fakat bu durumu kabullenemeyen kardeşi Şehzâde Şeyh Ali, Ahmed üzerine yürümüştür. Celâyirli Ahmed, Karakoyunlu Kara Mehmed’den yardım talep etmiş ve aldığı yardımla kardeşi Şeyh Ali’yi bozguna uğratmıştır.

Karakoyunluların Akkoyunlularla ilk tarihi münasebeti, Erzincan hâkimi Emir Mutahharten ile Akkoyunlular arasındaki mücadelesi ile başlamıştır.²³ Bir mücadelede Akkoyunlar’a yenilmiş olan Emir Mutahharten, Kara Mehmed’den yardım istemiş ve Karakoyunlular da kabul etmiştir. Emir Mutahharten ile Kara Mehmed ittifak edip Akkoyunluları mağlup etmişlerdir. Bunun üzerine Akkoyunlular Sivas-Kayseri hâkimi olan Kadı Burhaneddin’e sığınmak zorunda kalmışlardır.²⁴

Akkoyunlular, Oğuzların üç ok kolunun Bayındır boyuna mensuptur. Türk kaynaklarında Bayındır Han Oğulları²⁵, İran kaynaklarında Bayındırîyye olarak

---

²¹ Faruk Sümer, **Karakoyunlular**, s. 34.

²² Muzaffer Ürekli, “*Celâyirli*”, s. 264.

²³ Yaşar Yücel, **Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar**, s. 271.

²⁴ Yaşar Yücel, **Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar**, s. 272.

²⁵ Faruk Sümer, **Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri-Boy Teşkilat Destanları**, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 1995, s. 415.

geçmektedir.²⁶ Arapça kaynaklarda ise Akkoyunlular Türkmân-ı Selçuk olarak zikredilmektedir.²⁷ İlhanlılardan sonra Anadolu'nun doğusu iki kısma ayrılmıştır. İlk bölge; merkezi Musul olan Musul-Mardin-Diyarbakir'den oluşan Diyarbakir eyaleti idi. İkinci bölge; merkezi Ahlat olan Van bölgesi eyaleti idi. İlhanlıların 1335'te tarih sahnesinden çekilmesiyle Moğol asıllı Sutaylılar, bu iki bölgeye de hâkim olmuşlardır. Fakat Sutaylar arasındaki iç çekişmelerden faydalanan Karakoyunlular ve Akkoyunlular, Sutay topraklarında hâkimiyet kurmuşlardır. Emir Sutay'ın oğlu Hacı Tugay'ın hâkim olduğu Musul ve Van eyaletine Karakoyunlular, Emir Sutay'ın yeğeni olan İbrahim Şah'ın hâkim olduğu Diyarbakir eyaletine de Akkoyunlular yönelmiştir.²⁸ Taht mücadelesini fırsat bilen bu iki güçlü aşiret Moğolların bu bölgeden çekilmesiyle bu eyaletler üzerinde tam bir hâkimiyet kurmaya başlamışlardır.²⁹

Akkoyunlular, Azerbaycan'da iken Alıncak³⁰ Kalesi'ne hâkim olan Pehlivan Bey, Hülagü Han'a yenilip Anadolu'ya kaçmıştır. Pehlivan Bey, Bursa'ya kadar akınlar yapmış, Amid'e³¹ yerleşmiş³² ve burada ölmüştür.³³ Aslında Akkoyunlularla ilgili tarihi

²⁶ Faruk Sümer, "Akkoyunlular", **DİA**, C.II, İstanbul 1996, s. 270-274.

²⁷ Aynî, **İkdu'l-Cumân fi Tarih-i ehli'z-Zamân**, (tahkik. Abdurrazık el-Tantavi el-Karmut), Kahire 1989, s. 352; İbn Hacer, **İnbâi'l-Gumr bi-enbâi'l-Umr**, (tahkik. Hasan Habeşi), C.III, Kahire 2011, C.III, s. 133.

²⁸ Zeki Velidî Togan, **Umumî Türk Tarihine Giriş**, 3.Basım, Enderun Kitapevi, İstanbul 1981, s. 366.

²⁹ İsmail Aka, "Diyarbakir'de Akkoyunlu Hâkimiyeti", **Türk Kültürü Dergisi**, S.325, Mayıs 1990, s. 395-396.

³⁰ "Bugünkü yerli telaffuza göre, Elince; Azerbaycan'da, Nahçıvan civarında harabelerine tesadüf edilen meşhur bir kalenin adıdır. XIII. asır başlarından itibaren tarihi ve coğrafi muhtelif kaynaklarda adı geçen söz konusu ada, İslâm kaynaklarında Alıncak, Alancık, Elencek, Elence, Elincek şekillerinde geçer. Ermeni kaynaklarında ise, Ernçak ve Alnçık şeklinde geçmektedir. XIV. asır başlarında, Nüzhetü'l-kulüb yazarının naklettiğine göre, Alancık'ın ismi önemli bir kale olarak zikredilir. Timur, Ahmed Celayir'i ve Karakoyunluları te'dib için, Azerbaycan'a yaptığı seferlerde, bu kale için çok uğraşmıştır. On yıllık muhasara sonrası alınan bu kale, 1401'de Büyük Cihangire verilmiştir." (Bkz. M.Fuad Köprülü, **Tarih Araştırmaları I**, Akçağ Yayınları, Ankara 2006, s. 382-383.)

³¹ **Amid** ismi Ebû Bekr-i Tihranî'ye ait **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**'de bu bilgi Akkoyunlular'ın Grekçe adıyla da uyum göstermektedir. Panaretos'ta Amitiotai olarak geçen Amid'de Akkoyunlular'ın 1340 civarında ya da bundan kısa bir süre önce buldukları bölgenin adı ile uyum sağlamaktadır. Bu Amid'in tam olarak neresi olduğu konusunda tarihçiler arasında bir ittifak yoktur. Amitiotai'ler Karadeniz yer adlarında Omidia yer almaktadır. Akkoyunlular Batı Anadolu'dan doğuya doğru seyahatleri sırasında Omidia bölgesinde bir süre kalmış olabilirler. Ebû Bekr-i Tihranî'nin, Amid'i Diyarbakir bölgesiyle ilişkilendirilmesi ilginç gözükmektedir. İlk olarak Ebû Bekr-i Tihranî Amid(Omid) ve Omidide yer adları arasındaki benzerlikleri karıştırmış olabilir ya da siyasi düşüncelerin dışında, okuyucuları Akkoyunluların Diyarbakir bölgesini yönettiğine ikna etmiş de olabilir. Bu durumu tespit etmek çok zordur. (Bkz. Murat Keçiç, **Trabzon Rum İmparatorluğu ve Türkler (1204-1404)**, TTK, Ankara 2013 s. 127-128); Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, (çev. Mürsel Öztürk), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001, s. 22.

³² Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 22-23; John E. Woods, **Akkoyunlular, Aşiret, Konfederasyon, İmparatorluk**, (Çev: Sibel Özbudun), Milliyet Yayınları, İstanbul 1993, s. 70.

kaynaklarda ilk bilgi 1341’de Trabzon-Rum devletine karşı yapılan akınlarla başlar.³⁴1341 ile 1343 arasında Akkoyunlular Trabzon’u baskı altına almışlar fakat en son 1348’de Trabzon’a yapılan akında Tur Ali Beyin adı Trabzon Rum tarihçisi Panaretos tarafından zikredilmiştir.³⁵ Trabzon Komnenleri bu saldırıları önlemek amacıyla Akkoyunlular ile aralarında bir akrabalık bağı tesis etmeye çalışmışlar ve bu amaçla İmparator III. Aleksios’un kızkardeşi Maria’yı Tur Ali Bey’in oğlu Kutlu Bey ile evlendirmişlerdir.³⁶ Bu evlilik siyasî amaçlı bir izdivac olup, Komnenlerin kendilerine gelebilecek olası bir taarruza karşılık savunma gayesiyle yapılan bir anlaşmadır. Tur Ali Beyden sonra yerine geçen Kutlu Bey döneminde (1363-1389) Anadolu’da önemli siyasî gelişmeler vuku bulmuştur. Sivas hâkimi Kadı Burhaneddin Erzincan emirliği tahtında meydana gelen boşluktan faydalanıp burayı ele geçirmek için Eretna Oğlu Ali Beyle ittifak edip buraya yürümüştür. Bunun üzerine Kutlu Bey komutasındaki bir askerî birliği, Emir Mutahharten’e yardım için göndermiştir. Eretna oğlu kuvvetlerinin yetmeyeceği düşüncesiyle emirlerinden Cüneyd’i Akkoyunlular’a karşı yollamış³⁷ fakat Cüneyd stratejik bir hata yaparak esir düşmüştür. Akkoyunluların bu yardımıyla Erzincan Mutahharten’de kalmıştır.³⁸ Bu hadiseden kısa bir süre sonra vefat eden Kutlu Bey’in yerine oğlu Ahmed Bey başa geçmiştir. Ahmed Bey, Kadı Burhaneddin ile iyi münasebetler kurmuştur. Bu dönemde Memlûklerin Malatya nâibi bu şehri Kadı Burhaneddin’e vermek istemiş ve şehri almaya gidecekken Kutlu Bey’in oğullarından biriyle karşılaşmıştır. Öte yandan eski müttefik olan Mutahharten, Kutlu Bey’in ölümünden istifade ile aradaki dostluğu bozmuş ve onlara saldırmıştır. İki emir arasında büyük bir savaş başlamış ve Mutahharten mağlup olmuştur. Bu mağlubiyet üzerine Akkoyunlular ile aralarındaki husumetten faydalanıp Karakoyunlu Kara Mehmed’den yardım isteyen Mutahharten, bu ittifakla başarı sağlamıştır.³⁹Yaşanılan bu yenilginin ardından Akkoyunlular Kadı Burhaneddin’e sığındılar.

---

³³ Pehlivan Beyin ölüm tarihiyle ilgili kesin bir bilgi bulunmamakla beraber kaynaklar bize bazı işaretlerde bulunmuştur. Ebû Bekr-i Tihranî **Kitâb-ı Diyarbekiriyye** eserinde Onun ölümünden bahsederken aynı dönemde padişah olan Sultan Rükneddin ile Sultan Gıyaseddin de bahsetmektedir.

³⁴ Adnan Sadık Erzi, “*Akkoyunlu ve Karakoyunlu Tarihi Hakkında Araştırmalar*”, **Bulleten** Cilt. XVIII, Sayı. 70, Nisan 1954, s. 188-190.

³⁵ İlhan Erdem-Kazım Paydaş, **Akkoyunlu Devleti Tarihi Siyaset-Teşkilat-Kültür**, Birleşik Yayınevi, Ankara 2007, s. 61; Murat Keçiş, **TrabzonRum İmparatorluğu ve Türkler**, s. 127.

³⁶ Bekir Sıtkı Baykal, “*Fatih Sultan Mehmet-Uzun Hasan Rekabetinde Trabzon Meselesi*”, **DTCF Dergisi**, c. II, 1964, S. 2, s.70.

³⁷ Kemal Göde, **Eretnalılar**, s. 122.

³⁸ Esterâbadi, **Bezm u Rezm**, s. 158-159.

³⁹ Faruk Sümer, **Karakoyunlular**, s. 49.

Akkoyunlular iç sorunlarla da meşgul idi. Beyliğin başında bulunan Ahmed Bey'in kardeşi Hüseyin Bey, bey olma iddiasındaydı. Kadı Burhaneddin Turhal kalesini zapt etmeye giderken Ahmed Bey, Kadı Burhaneddin'i Amasya'ya yöneltmiş fakat kendisine iştirak etmemiştir. Bunu farkedene Kadı Burhaneddin, Ahmed Bey'in kendisine tuzak kurduğunu anlayınca Kadı Burhaneddin bir direniş göstermiş ve Amasya askerleri de bölgeden kaçmıştır.⁴⁰ Seferden sonra Sivas'a dönen Kadı Burhaneddin, Akkoyunluların mallarının yağmalanması için emir verse de Tokat'ta kendisini iyi karşılayan Ahmed Bey'in bu tavrı üzerine Kadı Burhaneddin kendisini tekrar affetmiştir.⁴¹

Ahmed Bey'den sonra beyliğin başına Kara Yülük⁴² lakabıyla bilinen Osman⁴³ Bey geçmiştir.

⁴⁰ Esterâbadi, **Bezm u Rezm**, s. 348.

⁴¹ İlhan Erdem-Kazım Paydaş, **Akkoyunlu Devleti Tarihi**, s. 66.

⁴² Osman Bey kaynaklarda Kara Yülük unvanıyla zikredilmektedir. Bu unvan yine ses değişmesinden Kara İlig olarak da belirtilir. Bu kelimelerin ayrı ayrı etimolojilerine bakıldığında “kara” kelimesinin; sert, çetin, şiddetli, güçlü, kudretli anlamları vardır. Bu anlamları sayesinde tarihte birçok Türk devletlerinde hakanlara, hükümdarlara bu unvan verilmiştir. Bazen isim olarak bazen de isimlerin önüne ek unvan olarak gelmiştir. Mesela Kara Hakan, Karahanlı Devleti gibi kullanımları görmekteyiz. (Ayrıntılı bilgi için bkz. İbrahim Kafesoğlu, **Türk Milli Kültürü**, Ötüken Yayınları, İstanbul 2012, s. 257-258) Yülük/İlig olarak geçen bu kelime Memlûk kaynaklarında her ne kadar “tüysüz, kılsız” anlamında geçse de bizim dilimizde farklı anlamı vardır. “İl” kelimesi Türklerde millet anlamında kullanılmaktadır. – lig/lik eki sahiplik anlamı verdiğinden İlig bir sıfat olarak milletli, milletine sahip çıkan, hükümdar anlamlarına geliyor ki bu daha mantıklı görünmektedir. Eski Türk devletlerinde sıkça kullanılan İlig unvanı Akkoyunlu hükümdarı olan Osman Bey için de kullanılmıştır. İlig daha sonra ev/hane anlamlarına gelen Yülük olarak da değişime uğramıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Fatma Akkuş, “*Akkoyunlu Beyi Osman Bey'in Unvanı: Yülük mü İlig mi?*”, **Dil Araştırmaları Dergisi**, S.16, Bahar 2015, s. 191-198; Ayrıca Memlûk kaynaklarından olan Makrizî'nin es-sülûk adlı eserinde Osman Bey'den bahsedilirken babasının lakabı olan “Fahreddin” de kullanılmıştır. Makrizî, **es-Sülûk**, C.VI, s. 476, 478; Dönemin seyyahlarından Schiltberger ve tarihçilerinden Leonicus, Trabzon Rum İmparatorluğuna akınlar yapan ve III. Aleksios'un kız kardeşiyle evlenen Akkoyunluları “beyaz tatarlar” olarak zikrederken, Akkoyunlu KaraYülük Osman'ı kendi dilinde beyaz leke anlamına gelen “Kara-Ulken Leocomma” diye adlandırmıştır. Devrin tüm tarihçileri bunu Kara Ulug olarak neşretmiştir. Johannes Schiltberger, **Tatarlar ve Türkler Arasında (1394-1427)**, (çev. Turgut Akpınar), İletişim Yayınları, İstanbul 1997, s. 8-9.

⁴³ Osman Beyin ismi dönemin muhtelif kaynaklarında tarihçiler tarafından birbirine yakın ama ufak farklılıklarla zikredilmiştir. Akkoyunluların müellifi Ebû Bekr-i Tihranî kaleme aldığı Kitâb-ı Diyarbekiriyye eserinde bu Akkoyunlu beyini “Osman Bey” ya da “emir-î Namdâr” olarak zikretmiştir. Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 30, 34, 36, 38, 40; Memlûk kaynaklarında ise bu beyin adı Emir Osman, Kara Yülük, Emir Kara Yülük olarak zikredilir. Makrizî, **es-Sülûk**, C.IV, s. 45, 417; İbn Tağrıberdi, **el-Menhelü's-Sâfi ve'l-Müstevfi bâde'l-Vâfi**, (tahkik. Muhammed Muhammed Emin), C.VII, Kahire 1993, s. 427; Dönemin Timurlu kaynaklarında ise Kara Osman, Kara Osman-ı Türkman, Kara Osman-ı Bayındır olarak kaydedilmiştir. Bizans kaynaklarında bu beyin adı Kara Sülük olarak belirtile de ses ve okunuş farklılığından kaynaklanması daha gerçekçi görünmektedir. William Miller, **Son Trabzon İmparatorluğu**, (çev. Nurettin Süleymangil), Heyamola Yayınları, İstanbul 2007, s. 36.

BİRİNCİ BÖLÜM

AKKOYUNLU DEVLETİNİN KURULUŞU

A. AKKOYUNLU BEYLİĞİNİ OLUŞTURAN AŞİRETLER

Moğol istilâsıyla Anadolu'ya geldiği kabul edilen Akkoyunlu aşireti, Bayındır boyuna mensuptur. Anadolu'da konar-göçer bir hayat süren Akkoyunlular, güz mevsiminin gelmesiyle güneye doğru hareket etmişlerdir. Bu hareketlenmeler birçok siyasi teşekkülün kaderini değiştirmiştir. Sivas ve havalisindeki Eretnalılar ile Mardin ve havalisindeki Artuklular da bölgedeki siyasî hareketlenmelerden olumsuz etkilenmişlerdir. Eski Türk kaynaklarında Bay, Bayın, Bayundur olarak anılan Üç-Okların Bayındır boyu, devletleşerek Anadolu'nun bir kısmına hükmetmiştir. Akkoyunlu hanedanlığının bu boya mensup olduğu bilinmektedir.⁴⁴ Bayındırlar, Oğuzların İslâmiyet'ten önceki tarihlerinde oldukça mühim rol oynamışlardır. Dede Korkut destanlarındaki Oğuzların başında da Kam Gan oğlu Bayındır Han görülür.⁴⁵

Akkoyunlu hanedanı zamanla kuvvetlenmiş ve XV. yüzyıl başlarında diğer oymak ve aşiretleri de bünyesine katarak büyümüştür. Akkoyunlu beylerinin içinde buldukları siyasî münasebetler ve muvaffakiyetler artınca havalideki Türkmen oymak ve aşiretleri onlara iştirak etmeye başladılar. Böylece daha da büyüyerek Akkoyunlular ulus haline geldiler.

Akkoyunlu Hanedanlığının mensup olduğu Bayındır boyunda birçok oymak ve aşiretler yer almaktadır. Bayındır kelimesi “daima yiyeceklerle dolu olan yer” anlamına gelmektedir. Bu boyun ongunu “sungur”, payı da koyunun “sol karı yağrını” (sol kürek kemiği) kısmıdır.⁴⁶ Osman Bey, Akkoyunluların resmi hükümdarı olduktan sonra Oğuz boyuna ve mensubiyete çok dikkat etmiştir. Yanına aldığı aşiretlerin bu soydan gelmiş olmalarına ayrı bir özen gösterirdi, onları güçlendirdiğini savunurdu. Osman Bey'in böyle düşünmesinin temel nedeni yanındaki aşiretlere meşru bir haklılık

⁴⁴ Faruk Sümer, **Oğuzlar**, s. 8; İsmail Uçakçı, **Oğuz Boyları-Aşiret-Oymak-Cemaatler II-Üçoklar**, Bilge Oğuz Yayınları, İstanbul 2015, s. 13.

⁴⁵ Adnan Sadık Erzi, “*Kitâb-ı Dede Korkut Hakkında Notlar*”, Belleten, s. 70, Ankara 1954, s.188; Tufan Gündüz, **Türkmenler Üzerine Makaleler Bozkırın Efendileri**, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2009, s. 37.

⁴⁶ Faruk Sümer, **Oğuzlar**, s. 230.

kazandırmaktı.⁴⁷Tezin sınırlarını aşmamak gayesiyle yalnızca Kara Yülük Osman Bey dönemine kadar olan oymak ve aşiretleri ele alacağız.

a. Afşarlar(Avşarlar)

Avşar, etimolojik olarak “işini çabuk yapan, çevik, atik, vahşi” anlamına gelir.⁴⁸Kaynaklarda Afşar, Avşar olarak geçer. 24 Oğuz boyunun en büyüklerinden biridir. XVI. yüzyılın sonuna kadar Anadolu’da varlığını devam ettiren Avşarlar, Anadolu’nun Moğol hâkimiyetinden kurtarılmasında önemli bir rol oynamışlardır.⁴⁹XV. yüzyıl başlarında bu boyun büyük ve mühim bir kısmı Memlûk Devleti’nin kuzey Suriye’deki kontrolündeydi. Emir Çekem’in Memlûk Sultanına isyanından sonra artan baskılar üzerine 1407’e Akkoyunlular’a katılarak Kara Yülük Osman Bey’in yanında yer aldılar.⁵⁰ Bunlardan Kutlubeglü ve Avşar aşiretleri Kara Yülük Osman Bey’in yanında kalmış diğerleri ise tekrar eski yurtlarına dönmüşlerdir.⁵¹ Bu aşiretler Akkoyunlu politikasına müdahale ettikleri gibi Uzun Hasan Bey’in Sultan Mehmed’le yaptığı Otlukbeli Savaşı’nda da yer almışlardır.⁵²

b. Bayat

Kuzey Suriye’de yer alan Bayatlar, Memlûk ordusundaki Türkmen birlikleri içerisinde yer almışlardır. Kendi içlerinde ayrı aşiretlere ayrılan Bayatların Bozulus aşiretleri Emir Çekem isyanından sonra, İnallular ile birlikte Akkoyunlu Devletine sığınmışlardır.⁵³Kara Yülük Osman Bey’den sonra yine Akkoyunlu Beyi olan Uzun Hasan döneminde, Mardin civarında yapılan savaşta yer almışlardır.⁵⁴

---

⁴⁷ Seyfettin Erşahin, “*Türk Hâkimiyet Tecrübesine XV. Yüzyıldan Bir Örnek; Akkoyunlu Hâkimiyet Anlayışı ve Yönetim Yapısı*”, **Türkler Ansiklopedisi**, C.VII, Ankara 2002, s. 200-201.

⁴⁸ İsmail Uçakçı, **Oğuz Boyları-Aşiret-Oymak-Cemaatler II-Bozoklar**, Bilge Oğuz Yayınları, İstanbul 2015, s. 315.

⁴⁹ Faruk Demirtaş, “*Osmanlı Devrinde Anadolu’da Oğuz Boyları*”, **DTCF Dergisi**, C. VII, S. 2, Ankara 1949, s. 344

⁵⁰ Kâzım Y. Koprıman, “*Mısır Memlûkleri*”, s. 55-59.

⁵¹ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s.110; Tufan Gündüz, **Bozkırın Efendileri**, s. 142.

⁵² Fuat Köprülü, “Avşar”, **İA**, c.II, s.30; Tufan Gündüz, **Anadolu’da Türkmen Aşiretleri**, s. 142.

⁵³ Faruk Demirtaş, “*Osmanlı Devrinde Anadolu’da Oğuz Boyları*”, s. 326; Tufan Gündüz, **Bozkırın Efendileri**, s. 33.

⁵⁴ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 60; Tufan Gündüz, **Bozkırın Efendileri**, s. 144.

c. Baharlu

Karakoyunlu Devletini meydana getiren boylardan en önemlisi olan bu boy Akkoyunluların Karakoyunlulara son vermesinin ardından Horasan'a göç etmişlerdir.⁵⁵

ç. Buldukani-Mardasi

Boyun reisi Devletşah Buldukani, Akkoyunlu beyi olan Kara Yülük Osman Bey'in iyi bir dostu ve müttefikiydi. Hatta aralarındaki dostluk daha sonra Kara Yülük Osman Beyin oğlu Ali Bey döneminde de devam etmiş ve Devletşah kızını, Uzun Hasan Bey'le evlendirerek aradaki bağı akrabalıkla daha da güçlendirmiştir.⁵⁶

d. Bozdoğan-Buztugan

Bozdoğan aşireti Akkoyunlu beyi Tur Ali Bey'in 1348'de Trabzon'a yaptığı akında Akkoyunluların yanında yer almıştır. Daha sonra Kara Yülük Osman Bey'in Sivas-Kayseri hükümdarı Kadı Burhaneddin Ahmed'i öldürmesi ile sonuçlanan olaylarda yer almışlardır.⁵⁷

e. Çepni-Çabni

Çepniler, Tur Ali Bey döneminde (1348) Trabzon Rum ahalisine düzenlenen seferde Trabzon'da bulunuyorlardı. Çepniler, Bozdoğanlarla birlikte Akkoyunlulara katılmışlardır. Anadolu'nun fethi ve iskânında mühim roller oynamışlardır.⁵⁸İlerleyen yıllarda Uzun Hasan Bey döneminde görülen söz konusu aşiret, Osmanlılara karşı seferde bulunmuşlardır.⁵⁹

f. Döger

Akkoyunlu hanedanına dâhil olmayan Dögerler onlara yardım etmekten de geri durmamışlardır. Memlûk ordusunda yer alan bu Türkmen Beylerin başlarda konar-göçer bir hayat tarzları vardı. Akkoyunlu Kara Yülük Osman Bey'in idaresinde Diyarbekir çevresinde hâkimiyet süren bu Türkmen aşireti Urfa, Suruç, Harran, Rakka şehirlerini içine alan geniş bir alana hükmediyordu. Dögerler, Kara Yülük Osman

⁵⁵ Faruk Sümer, **Karakoyunlular**, s. 23-25; a.mlf, **Oğuzlar**, s. 47, 146-147.

⁵⁶ İlhan Erdem, "*Akkoyunlu Devletini Meydana Getiren Aşiretler*", **Tarih İncelemeleri Dergisi**, S.6, İzmir 1991, s. 248.

⁵⁷ Faruk Sümer, **Oğuzlar**, s. 242.

⁵⁸ Faruk Sümer, "*Çepni*", **DİA**, C.VIII, s. 269.

⁵⁹ Faruk Sümer, **Oğuzlar**, s. 322; Tufan Gündüz, **Anadolu Türkmen Aşiretleri**, s. 154.

Bey'in Karakoyunlu Kara Yusuf'la mücadelesinde yer almışlardır. Önce Kara Yülük Osman Bey'in yanında yer almış daha sonra taraf değiştirip Kara Yusuf'un yanına geçmişlerdir.⁶⁰

Şam bölgesinde hâkim olan Döger oğlu Dımaşk Bey öldürülüp yerine başka bir bey gelince Kara Yülük Osman Bey buraya gelmiş ve Urban (Bölgedeki Araplar) üstüne yürümüştür. Daha sonra yönünü Urfa'ya çevirip, Urfa'yı Dögerlerin elinden almıştır. Bu suretle Dögerlerin büyük bir kısmı Akkoyunlulara katılmışlardı.⁶¹ Bu zorunlu katılma Dögerlerin, Akkoyunlulara düşmanlık beslemesine ve nihayet Karakoyunlular tarafına geçmesine neden oldu. Dögerler bu sebeple Akkoyunlulara karşı yapılan savaşlarda yer almışlardır. Kara Yusuf'un oğlu İskender Bey'in, Kara Yülük Osman'la olan münasebetinde; Osman Bey'in safından İskender Beyin safına geçen Dögerli Gökçe Musa, Akkoyunluların mağlup olmasında etken olmuştur.⁶²

Kara Yülük Osman Bey'in ölümünden sonra bu düşmanlık devam etmiş ve Dögerler Akkoyunluların giriştiği tüm mücadelelerde karşı tarafta yer almışlardır.⁶³

g. Duharlu

Kaynaklar, 1410'da Armenia'yı fetheden Kara Yusuf'un yanında yer alan Duharluların daha sonra 1434'de burayı fetheden Akkoyunluların yanında yer aldıklarını göstermektedir. Kara Yülük Osman Bey Erzurum'u Duharlu'dan geri almış fakat çok geçmeden Karakoyunlular burayı tekrar hâkimiyet alanlarına katmışlardır.⁶⁴

ğ. Hamza Hacılı

Diyabekir-Ahlat yörelerinde hüküm süren aşiretlerdendir. Kara Yülük Osman Bey zamanında Akkoyunlulara katılıp onların ordusunda yer almışlardır. Zaman zaman taht kavgalarına da karışmışlardır.⁶⁵ Kara Yülük Osman Bey döneminden sonra da Akkoyunluların taht mücadelesinde görülmektedir.⁶⁶

---

⁶⁰ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 53-57; Faruk Demirtaş, “*Osmanlı Devrinde Anadolu'da Oğuz Boyları*”, s. 335-337; Tufan Gündüz, **Bozkırın Efendileri**, s. 34

⁶¹ Faruk Sümer, **Oğuzlar**, s. 258.

⁶² Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 58.

⁶³ Tufan Gündüz, **Bozkırın Efendileri**, s. 34.

⁶⁴ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 21; Tufan Gündüz, **Bozkırın Efendileri**, s. 165.

⁶⁵ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 133-159.

⁶⁶ Tufan Gündüz, **Bozkırın Efendileri**, s. 168-169.

h. İnallu

Afşar ve Bayatlarla birlikte adından söz ettiren İnallular, Bayındır boyuna dâhil olan en önemli boylardandır. 1407 ile 1418 yılları arasında Kara Yülük Osman Bey'e katıldılar. İnallular, Memlûk emir Çekem'in isyanı sırasında, Çekem'in yanında yer almışlar daha sonra Çekem'in gazabından korkup, Bayat boyuyla beraber Akkoyunlulara sığınmış ve onların hizmetine girmişlerdir.⁶⁷

ı. Mamaşlu

Kara Yülük Osman Bey döneminde Akkoyunlulara dâhil olan bu aşiret mensupları devlet görevlerinde yer almış, Divan reisliği de yapmışlardır.⁶⁸

i. Musullu

Akkoyunlu aşiretinioluşturan önemli üç aşiretten biri olarak görülmüştür.⁶⁹Musullu aşireti, Ordunun sol kanadının reisi idi. Akkoyunlular arasındaki taht kavgalarında da yer alan Musullular, 1436 Erzurum zaptında Akkoyunlulara katılmışlardır.⁷⁰

j. Purnak/ Pinek/Pürnek

Akkoyunlu aşiretinin oluşumunda önemli rol oynayan bu aşiret, Kara Yülük Osman'la birlikte bu devletin hizmetine girmiştir. Hatta Pürneklerin bu beyi Akkoyunlularla ittifak edip Karakoyunlulara karşı yapılan savaşta öldürülmüştür. Akkoyunluların siyasî ve askerî mücadelesinde etkin rol almışlardır. Aralarındaki bağ sadece siyasi olmamış, Osman Bey kızlarından birini Purnak aşiretinden Ahmed Bey ile evlendirerek diplomatik bir bağ kurmuştur.

Kara Yülük Osman Bey'in Karakoyunlularla mücadeleye girişmesinde Diyarbekir'de kalan oğlu Hamza'ya Pürnekli bir bey yardım etmiştir. Kara Yülük Osman'dan sonra da devletin içinde etkin bir rol oynamışlardır.⁷¹

⁶⁷ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 60; Faruk Sümer, **Oğuzlar**, s. 196; Tufan Gündüz, **Bozkırın Efendileri**, s. 173.

⁶⁸ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 132, 147.

⁶⁹ John E. Woods, **Akkoyunlular**, s. 70.

⁷⁰ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 122-123; Tufan Gündüz, **Bozkırın Efendileri**, s. 189.

⁷¹ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 119-120; Tufan Gündüz, **Bozkırın Efendileri**, s. 191.

k. Koca Hacılı

Kara Yülük Osman Bey zamanında Akkoyunlulara katılmış olan Koca Hacılı aşireti mühim rol oynamıştır. Karakoyunlu-Akkoyunlu mücadelelerinde adı geçen bu aşiret en çok etkinliğini Hamza Bey ve Uzun Hasan Bey döneminde göstermiştir.⁷²

B.AKKOYUNLU DEVLETİNİN KURULUŞ DÖNEMİ

24 Oğuz boyundan biri olan Bayındırlılara mensup Akkoyunlular, farklı isimlerde anılmışlardır. Türk kaynaklarında Bayındır Han Oğulları,⁷³ İran kaynaklarında Bayındırıyye⁷⁴ olarak geçmektedir. Akkoyunlu Beylerinden biri olan Tur Ali Bey'in hem adını alarak hem de Tur Ali Bey'in Gâzân Han'la birlikte Suriye seferine katılmış olmasından dolayı Memlûk kaynaklarında Tur Aliler olarak da bilinmektedir.⁷⁵ Aynı zamanda Trabzon–Rum İmparatorluğu'na yapmış oldukları akınlarda dönemin tarihçisi Panateros, Akkoyunluları Amid Türkleri, Amidliler olarak zikretmiştir.⁷⁶ Oğuz Han'ın soyundan geldiği ifade edilen Akkoyunlular, kuruluşlarından bir süre sonra paralarında, fermanlarında, bayraklarında Bayındır boyu damgası kullanmışlardır.⁷⁷ Hatta bazı kaynaklarda Akkoyunlulara “Bayındırıyye Devleti” denilmiştir.⁷⁸

Akkoyunluların Anadolu'ya ne zaman geldikleri tam olarak bilinmemekle birlikte⁷⁹ XIII. yüzyılda Moğol istilasının neden olduğu göçle geldikleri kabul edilir.

⁷² Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 122.

⁷³ Faruk Sümer, **Oğuzlar**, s. 415.

⁷⁴ Faruk Sümer, “*Akkoyunlu*”, s. 270-274; Abdurrahim Şerif Beygu, **Erzurum Tarihi, Anıtları, Kitabeleri**, Bozkurt Basımevi, İstanbul 1936, s.76.

⁷⁵ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 22; M.Halil Yınanç, “*Akkoyunlular*”, **DİA**, s. 254.

⁷⁶ M.Halil Yınanç, “*Akkoyunlular*”, s. 254; Murat Keçiş, **Trabzon Rum İmparatorluğu ve Türkler**, s. 127.

⁷⁷ Faruk Sümer, **Oğuzlar**, s. 315.

⁷⁸ Sadri Karakoyunlu, **Bayburt Tarihi**, Kültür Ofset Matbaası, Ankara 1990, s. 179.

⁷⁹ Akkoyunluların Anadolu'ya geliş tarihleri tam bilinmemektedir. XV. Yüzyıl tarihçilerinden bir kısmı Türklerin efsanevi atası olan Oğuz Han zamanında geldiklerini kaydederler. Hindistan tarihçileri ise Anadolu'da önceden beri bulduklarını bildirmişlerdir. Bazı tarihçiler Selçuklular ile bağdaştırmışlardır. Onların boy neseplerinden dolayı Yazıcızâde Ali, Selçukluların Anadolu'yu fethetme görevi verdiği Türkmenler arasında Akkoyunluların da olduğunu bildirir. (Ayrıntılı bilgi için bkz. Salim Cöhçe, “*Otlukbeli Savaşına Kadar Akkoyunlular*”, **Türkmen Akkoyunlu İmparatorluğu Siyasal, Sosyal Ve Kültürel Tarihine İlişkin Makaleler Antolojisi**, (haz. Necip Akkoyunlu), Ankara, s. 265-266); ayrıca Memlûk kaynakları ise onların Mardin ve çevresinde zaten var olan Artuk hanedanının ümerasından olduklarını kaydeder. Hatta Kutlu Beyin bu emirlerden biri olduğunu zikrederler. Sayrafi, **Nüzhetü'n-Nüfuz ve'l-Âbidân fi Tevarihü'z-Zaman**, (tahkik. Hasan Habeşi), C.III, Trablus 1973, s. 359; İbn Tağrıberdi, **el-Menhel**, C.VII, s. 427; fakat bunun doğru olduğunu söyleyemeyiz. Çünkü Akkoyunlu Kutlu Bey o dönemde Artuklu hanedanıyla iş birliği yaparak Diyarbakır ve çevresini kendilerine yurt edinme mücadelesi sürdürmüşlerdir. O dönemim Memlûk kaynakları da bunu ümerasından diye kaydetmiştir.

Bayındırlar, içindeki oymak ve aşiretlerle güçlenen, gücü ve şöhreti gün geçtikçe artan bir boy olmuşlardır. Bayındır bünyesine katılan her bir oymak ve aşiret beyliğinin büyümesine ve zamanla imparatorluk haline gelmesine katkı sağlamıştır. Söz konusu aşiretlerin beyliğe dâhil olmaları bir anda gerçekleşmemiştir. Bunda kendi siyasi çıkarları da önemli bir etken olmuştur. Bu aşiretler Akkoyunluların ikinci bir insan gücünü teşkil etmişlerdir. Savaşların dışında hem diplomatik anlaşmalar yapmışlar hem de siyasi evliliklerle bağlarını güçlendirmişlerdir. Akkoyunlu beylerinden her birinin mücadeleciliği ve savaşlardaki muvaffakiyetleriyle uluslarının büyümesini sağlamışlardır. Horasan'dan Fırat'a kadar ve Kafkas Dağlarından Umman Denizine kadar uzanan bir devlet kurmuşlardır.⁸⁰ Merkezleri Artuklu mirasıolan Amid'de kurulmuş daha sonra Tebriz'e taşınmışlardır.

Kitab-ı Diyarbekîriyye'de Akkoyunluların tüm atalarından bahsederken, en yakın altıncı nesil ataları olan İdris Bey'in Akkoyunlu oymağının beyi olarak Diyarbekir ve havalisinde bazı kaleleri hâkimiyeti altına aldığı zikredilmektedir.⁸¹ Diğer bir atası olan beşinci nesil atası Ezdî Bey'in Gıyaseddin II. Keyhüsrev ve İzeddin II. Keykâvûs zamanında Akkoyunlu reisi olduğu zikredilmektedir. Daha sonraki atalardan olan Pehlivan Bey zamanında Diyarbekir havalisi hâkimiyetinden başka, Azerbaycan'a doğru bir genişleme de olmuştur. Bu dönemde Nahcivan bölgesinde bulunan Alıncak⁸² kalesini Pehlivan Beyin hâkimiyetine aldığı bilinmektedir. Pehlivan Bey daha sonra Hülagü'nün emirlerinden olan Curmagun Noyan'la giriştiği bir mücadelede onu yenmiştir. Anadolu'ya yönelip, burada Bursa yakınlarında Doğu Roma ordularıyla savaşmıştır. Onlardan birçoğunu öldürerek geri dönmüştür. Bursa'dan döndükten sonra Amid'e gelmiş ve vefatına kadar burada kalmıştır.⁸³

---

⁸⁰ M.Halil Yınanç, "Akkoyunlular", s. 253.

⁸¹ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 21, John E. Woods, **Akkoyunlular**, s. 69; Salim Cöhçe, "Otlukbeli Savaşına Kadar Akkoyunlular", s. 266.

⁸² Tarih-i Cihangüşâ'da bu kalenin ismi Alıncak olarak geçmektedir. Alıncak, Alıncak olarak da bilinen bu kale XIV. Yüzyılda Timur'un hâkimiyetinde iken daha sonra Celayirlerin ve Karakoyunluların eline geçmiştir. Bir müddet sonra Akkoyunluların Alıncak'ı eline geçirmiştir. Alıncak günümüzde Bayburt ve Erzincan sınırları içerisindedir. Bkz.; Alaeddin Ata Melik Cüveyni, **Tarih-i Cihangüşâ**, (çev. Mürsel Öztürk), Ankara 1999, s. 353; İdris Bostan, "Alıncak", **DİA**, c. II, İstanbul 1989, s. 370; M. Fuad Köprülü, **Tarih Araştırmaları I**, s. 282-284; Salim Cöhçe, "Otlukbeli Savaşına Kadar Akkoyunlular", s. 266.

⁸³ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 22; John E. Woods, **Akkoyunlular**, s. 70.

C. KARA YÜLÜK OSMAN BEY'DEN ÖNCEKİ BEYLER

a. Tur Ali Bey (1300-1360)

İlhanlı hükümdarı Ebû Sâid'in ölümünden sonra (1335) Anadolu'da İlhanlı hâkimiyeti yavaş yavaş sona ermiş, bölgede Sutay ve Çoban Hanedanları arasında süren bir nüfuz mücadelesi yaşanmıştır. Akkoyunlular Musul ve Diyarbekir'de olan Sutayların hizmetinde yer alırken, Karakoyunlular da Irak'ta hâkimiyet icra eden Celâyirlerin hizmetinde yer almışlardır. Moğolların Musul ve Diyarbekir bölgelerinde etkin olmaya başlamasıyla Akkoyunlular Mardin'de hüküm süren Artuklular ile ittifak kurmuşlardır.⁸⁴ Bazı kaynaklarda Tur Ali Beyin Fahreddin unvanını buradan aldığı söylenmektedir.⁸⁵

Akkoyunluların bilinen ilk tarihi şahsiyeti Tur Ali Bey'dir. Pehlivan Bey'in ölümünden sonra Akkoyunlular Tur Ali Bey'in etrafında toplanmışlardır. Beyliğin başına geçtiğinde maiyetinde otuz bin hane bulunuyordu. Bu otuz bin hane ile Gazan Han'ın 1300 yılında Suriye üzerine gerçekleştirdiği seferde Pehlivan Bey de yer almıştır.⁸⁶ Tur Ali Bey döneminde Akkoyunlular Trabzon Rum İmparatorluğu'na akınlarda bulunmuşlardır.⁸⁷ 1340'ta İmparatoriçe İrene zamanında bir⁸⁸, 1341 yılında İmparatoriçe Anna zamanında iki, 1343 yılında İmarator Mihael zamanında bir⁸⁹ ve 1348 yılında İmparator III. Aleksios zamanında da birdefa olmak üzere toplam beş sefer düzenlemişlerdir.⁹⁰ 1348 yılında düzenlenen Tur Ali Bey dönemindeki son sefer Tur

⁸⁴ Çetin Varlık, "Akkoyunlular", D.G.B.İ.T. c.VIII, İstanbul 1998, s. 408.

⁸⁵ Fatma Akkuş, **Akkoyunlu-Memlûk Münasebetleri**, s. 26-27.

⁸⁶ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 22; John E. Woods, **Akkoyunlular**, s. 70; Salim Cöğçe, "Otlukbeli Savaşına Kadar Akkoyunlular", s. 267.

⁸⁷ Yaşar Yücel, "Fatih'in Trabzon'u fethi Öncesinde Osmanlı- Trabzon- Akkoyunlu İlişkileri", **Bellekten**, C.XLIX, S.19, s. 289.

⁸⁸ Jakob P. Fallmerayer **Trabzon İmparatorluğu Tarihi** kitabında İmparatoriçe İrene zamanında ülkesinin sürekli akınlara maruz kaldığını aktarmıştır. Bu akınları yapanlar batıdaki Türk aşiretleri ve Türkmen yağmacılar olarak zikredilmiştir. Ebu Bekri Tihranî'nin **Kitâb-ı Diyarbekiriyye** adlı eserinde bahsedilen Tur Ali Bey dönemindeki akınlardan biri de İmparatoriçe İrene döneminde olandır. Şüphesiz ki Fallmerayer'in Türkmen yağmacılar diye bahsettiği Akkoyunlular'dır. Jakob P. Fallmerayer, **Trabzon İmparatorluğunun Tarihi**, (çev. Ahmet Cevat Eren), TTK, Ankara 2011, s. 172-173.

⁸⁹ İmparator Michael'in tahtta kaldığı sürece en etkili saldırıdan Akkoyunluları, Bayburt ve Erzincan taraflarından gelen İslam emirleri olarak zikrederken aynı zamanda kudretli olduklarını da eklemiştir. Bu da bize Akkoyunlu Beylerinin ne kadar güçlü bir beylik oluşturduklarını göstermektedir. Döneminin coğrafyasında bu denli güçlü bir imparatorluğun iç karışıklıklarından faydalanan Akkoyunlular Tur Ali Bey liderliğinde akınlardan vazgeçmemişlerdir. Jakob P. Fallmerayer, **Trabzon İmparatorluğunun Tarihi**, s. 179.

⁹⁰ M.Halil Yınanç, "Akkoyunlular", s. 254; Jakob P. Fallmerayer, **Trabzon İmparatorluğunun Tarihi**, s. 194-195.

Ali Bey'in yanında Bozdoğan ve Çepni Türkmenleri, Erzincan Emiri Âhi Ayna Bey ve Bayburt Emiri Mahmud Rîkabdâr da katılmıştır.⁹¹Tur Ali Bey Trabzon'u⁹² kuşatmış ama bir sonuç alamadan geri dönmüştür. Bu seferlerde Akkoyunlular Trabzon'u tahrip edip yağma ve talan yaparak geri dönmüşlerdir.⁹³Aynı yıl Duharlu aşiretinin Trabzon Rum İmparatorluğuyla savaşması ve Duharlu Beyi Yusuf'un ölmesi üzerine Tur Ali Bey, oğlu Kutlu Bey'i de yanına alarak intikam seferine çıkmıştır. Bu durumdan korkan ve taarruzlardan bıkmış olan dönemin Trabzon Rum İmparatoru III. Aleksios, kız kardeşi Maria Hatun'u⁹⁴ Tur Ali Beyin oğlu Kutlu Bey ile 1352'de evlendirmiştir.⁹⁵ Maria Hatun evlendikten sonra Despina adını almış ve geri dönmüştür. Despina Hatun ile Kutlu Bey'in evlenmesi iki devlet arasında hem akrabalık bağı oluşturmuş hem de Trabzon Rum İmparatorluğu kendini Akkoyunluların gerçekleştirdiği akınlarına karşı güvenceye almıştır. ⁹⁶ Kaynaklar bu son sefer sonrasında Tur Ali Bey'den bahsetmemektedir.

b. Kutlu Bey (1360-1389)

Tur Ali Bey'den sonra yerine oğlu Kutlu Bey geçmiştir. Beyliğin başına geçtiğinde aktif bir rol alan Kutlu Bey, Erzincan Emiri Mutahharten, Eretnalılar, Kadı Burhaneddin ve Memlûkler ile mücadele etmiştir. Hanımı Despina Hatun'la Trabzon'a İmparator Aleksios'u ziyarete gitmiş ve buna binaen İmparator da ertesi sene yanında ilim adamlarının ve seyyahların da bulunduğu yaklaşık 2000 kişilik kalabalık bir grupla

---

⁹¹ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 22; M.Halil Yımanç, "*Akkoyunlular*", s. 252; Murat Keçiş, **Trabzon Rum İmparatorluğu ve Türkler**, s. 127-129.

⁹² Trabzon o dönemde Akkoyunluların Karadeniz'den Akdeniz'e açılan ticaret yolunda önemli bir etkendi. İpek, baharat ve çeşitli ürünlerin bu yolla taşındığını ve bu amaçla Tur Ali Bey'in bu şehir üzerinde önem arz ettiğini görmekteyiz. Ayrıca sadece Akkoyunluların değil aynı dönemde siyasette etkin rol oynayan Venedik ve Cenevizliler de burada ticaret yapıyorlardı. Bu yol aynı zamanda Trabzon'un yerli keteninin Erzincan ve Harput'a giden en güvenli ticaret yoluydu. Akkoyunluların Trabzon Rum İmparatorluğuyla evlilik yoluyla dahi olsa bir ittifakta bulunmaları onların yararına olmuştur.

⁹³ William Miller, **Son Trabzon İmparatorluğu**, s. 30.

⁹⁴ Fallmerayer mezkûr eserinde Maria hatunun bir diğer adını Anna Komnena olarak belirtmiştir. Jakob P. Fallmerayer, **Trabzon İmparatorluğunun Tarihi**, s. 195.

⁹⁵ John E. Woods, **Akkoyunlular**, s. 75 vd.; William Miller, **Son Trabzon İmparatorluğu**, s. 35-36; Jakob P. Fallmerayer, **Trabzon İmparatorluğunun Tarihi**, s. 195; Yaşar Yücel, "*Fatih'in Trabzon'u Fethi Öncesinde Osmanlı- Trabzon- Akkoyunlu İlişkileri*", s. 289-290; İlhan Erdem- Kâzım Paydaş, **Akkoyunlu Devleti Tarihi**, s. 62; Fakat dönemin kaynağı Kitab-ı Diyarbekîriyye'ye göre Kutlu Bey yaptığı taarruz sonrası Maria Hatunu esir ederek onunla evlenmiştir. Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 22.

⁹⁶ Yaşar Yücel, "*Fatih'in Trabzon'u fethi Öncesinde Osmanlı- Trabzon- Akkoyunlu İlişkileri*", s. 288-290.

iade-i ziyaret yapmıştır.⁹⁷ Kutlu Bey'in çocuklarından sadece dört oğlunun adını bilmektedir. Hüseyin, Ahmed, Pir Ali ve Osman Bey'dir.

Kutlu Bey saltanatı süresince sadece Anadolu'ya seferler düzenlememiştir. Gaza amaçlı Gürcistan'a seferler yapan Kutlu Bey, Ahıska kalesini hâkimiyetine alarak çok sayıda ganimet elde etmiştir.⁹⁸

Bu dönemde Erzincan Emirliğinde Gıyaseddin Ahi Ayna Bey bulunmaktaydı. Emir Eretna'nın ölümünden⁹⁹ sonra Gıyaseddin Ahi Ayna Bey kendi başına hareket ederek Gürcistan'a seferler yapmış ve bu seferler neticesinde 1362'de ölmüştür.¹⁰⁰ Ahi Ayna Bey'den sonra onun yerine Şebîn Karahisar'dan gelen Emirzâde Pir Hüseyin 1362'de Erzincan Beyi olmuştur¹⁰¹ ve Bayburt'u da topraklarına katmıştır.¹⁰² 1379'de Pir Hüseyin'in ölümünden sonra Erzincan kısa bir süre lidersiz kalmış fakat aynı yıl içinde Eretna Beyin yeğeni Mutahharten hâkimiyet kurmayı başarmıştır.¹⁰³

Önemli bir ticaret güzergâhında yer alan Erzincan, zengin bir kültür merkezi halindeydi. Mutahharten buraları zapt etmekle önemli bir avantaj elde etmiştir. Bu tarihlerde Eretna oğlu Ali Bey veziri Kadı Burhaneddin ile Erzincan zaptına gitmiştir. Bu sırada çaresiz kalan Erzincanlılar ve Mutahharten, Dulkadirli Halil Bey, oğlu İbrahim Bey ve Akkoyunlu Kutlu Bey'den yardım istemiştir.¹⁰⁴ Kutlu Bey oğullarından Ahmed'i, Eretna oğlu Ali Bey de emirlerinden Cüneyd'i Mutahharten'e yardıma yollamıştır.¹⁰⁵ Akkoyunlu Ahmed Bey, 1397'de Eretna ordusunu sıkıştırarak Mutahharten'e askeri yardımda bulunmuştur.¹⁰⁶ Bu mücadeleden Akkoyunlular galip gelerek Cüneyd esir düşmüştür.¹⁰⁷ Ali Bey bu mağlubiyet üzerine Sivas'a dönmüş ve Erzincan yeniden Mutahharten'de kalmıştır. Bu durum Akkoyunlular ile Mutahharten

⁹⁷ William Miller, **Son Trabzon İmparatorluğu**, s. 37; Jakob P. Fallmerayer, **Trabzon İmparatorluğunun Tarihi**, s.196; M. Halil Yınanç, "Akkoyunlular", s. 254.

⁹⁸ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 22.

⁹⁹ Emir Eretna 1352 Şubatında ölüp, Kayseri'ye defnedilmiştir. Yaşar Yücel, **Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar**, s. 12.

¹⁰⁰ Yaşar Yücel, **Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar**, s. 250-251.

¹⁰¹ Murat Keçiş, **Trabzon Rum İmparatorluğu ve Türkler**, s. 111-112.

¹⁰² Osman Turan, **İstanbul'un Fethinden Önce Yazılmış Tarihî Takvimler**, TTK Yayınevi, Ankara 1984, s.80 vd.; Murat Keçiş, **Trabzon Rum İmparatorluğu ve Türkler**, s. 111.

¹⁰³ İsmet Miroğlu, "Erzincan", **İA**, C.XI, s. 319.

¹⁰⁴ M.Halil Yınanç, "Akkoyunlular", s. 255; Refet Yınanç, **Dulkadir Beyliği**, s. 22.

¹⁰⁵ Ahmet Toksoy, "Akkoyunlular ve Erzincan", **TÜBAR**, S.35, 2014-Bahar, s. 246.

¹⁰⁶ Esterâbadi, **Bezm u Rezm**, s. 163; John E. Woods, **Akkoyunlular**, s. 76-77.

¹⁰⁷ Yaşar Yücel, **Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar**, s. 257; M.Halil Yınanç, "Akkoyunlular", s. 254.

arasında uzun süre devam edecek bir dostluğa ortam hazırlamıştır. Ali Bey'in 1380'de ölümünden sonra küçük oğluna nâip olarak atadığı Kadı Burhaneddin, devleti ele geçirmeye çalışmıştır. Hâkimiyetinin ilk yıllarında Kutlu Bey'in, Gürcülere karşı sefer yaptığı ve Ahıska'yı ele geçirdiği bilinmektedir. Aynı zamanda büyük bir ganimetle de dönmüş olan Kutlu Bey, maddi güç kaynağı elde etmiş oluyordu.

Kadı Burhaneddin siyasî ve askerî faaliyetlerle hâkimiyetini pekiştirmiştir ve Memlûkler'in tepkisini çekmemek için Dulkadiroğullarının desteğini sağlamıştır. Olası bir Kadı Buhaneddin Ahmed-Memlûklü ittifakı, Kutlu Bey'in Memlûklerle olan ittifakını tehdit edeceğinden Kutlu Bey yeni ittifaklar arayışına girmişti. Ayrıca O, Mutahharten ile olan ittifakına güvenmiyordu. 1387 baharında, Timur'un Anadolu'ya yönelmesiyle Kutlu Bey'in yeni ittifak arayışı askıya alındı.¹⁰⁸ Mutahharten, Timur'un Erzincan'a yönelme tehlikesine karşı Timur'a itaatini sunmuştur. Böylece hem kendini hem de müttefiki olan Akkoyunluları Timur tehlikesinden korumuş oluyordu. Timur itaati karşılığında Mutahharten'e hilat göndererek onun Erzincan'daki hâkimiyetini tanımıştır.¹⁰⁹ Kadı Burhaneddin'in Sivas'ta hâkimiyet kurmaya çalıştığı sıralarda Kutlu Bey'in oğlu Ahmed Bey yanında maiyetiyle Sivas'a yürümüştür. Kadı Burhaneddin kendi mücadelesi için Emir Yusuf Çelebi'yi Akkoyunluların önüne yollamışsa da askerleriyle katledilmiştir¹¹⁰ ve Kadı Burhaneddin'in Sivas'a yönelmesiyle Ahmed Bey kuşatmayı kaldırmıştır.

Timur'un Anadolu'yu terkenden sonra güç alan Kadı Burhaneddin yeniden hâkimiyet sahasını genişletmeye yönelmiştir. Erzincan ve Sivas havalisinde bu gelişmeler yaşanırken, Fırat havzasına doğru genişlemekte olan Memlûkler doğu hudutlarını güvenceye almak için harekete geçmişlerdir. Kadı Burhaneddin devletini teşkil etmeye başladığı sıralarda Memlûkler'de taht değişikliği yaşanmış ve Melikü'z-Zahîr Berkûk (1382-1389/1390-1399) tahta çıkmıştır.¹¹¹ Memlûk Sultanı Berkûk, devlet içinde hâkimiyetini güçlendiriyor ve söz konusu amaca yönelik olarak da sağlam

---

¹⁰⁸ Timur o sıralarda Doğu Anadolu'da etkin güç olmaya başlayan Karakoyunlu Kara Mehmed'in üzerine yürüdü. İsmail Aka, **Timur ve Devleti**, TTK, Ankara 2011, s. 21.

¹⁰⁹ Nizameddin Şami, **Zafername**, (çev. Necati Lugal), TTK, Ankara 1987, s. 300; Yaşar Yücel, **Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar**, s.269; İsmet Miroğlu, "*Erzincan*", s. 319.

¹¹⁰ Esterâbadi, **Bezm u Rezm**, s. 273-274; Yaşar Yücel, **Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar**, s.266; M.Halil Yınanç, "*Akkoyunlular*", s. 254.

¹¹¹ İsmail Yiğit, **Memlûkler**, s. 99; Murat Zengin, **İlhanlılar-Eratnalılar-Memlûklar Dönemi Malatya**, s. 102; a.mlf, "*Kadı Burhaneddin Ahmed'in Malatya Politikası*", s. 452-454.

politikalar uyguluyordu. Devletin bekası adına Memlûkler içinde var olan Eşrefiye memâlikini dağıtıp, içlerinden bazı mal gelirlerine el koymuştu. Bu mal gelirlerine sahip olması etrafındaki rütbelilerin kendisine isyan etmesine neden olmuştur. Bu isyanlardan biri Malatya nâibi Mintaş'ın, Yelboğa en-Nâsırî'nin de içlerinde olduğu yaklaşık beş yüz memlûk ile ittifak ederek isyanıydı. Mintaş, Berkûk'un devletini koruma politikalarına karşı çıkararak Malatya'da isyan etmiştir.¹¹² İsyana o dönemde Malatya'da bulunan Türkmenlerden Kara Yusuf'u da dâhil etmeyi başardığı gibi, Halep'e birlikte gitmeleri şartıyla Kadı Burhaneddin'e de Malatya'yı vaat ederek¹¹³ ittifak teklifetmiştir.¹¹⁴ Bölge siyasetinden yararlanan Kadı Burhaneddin Malatya'ya olan ilgisiyle¹¹⁵ bu ittifaktan kârlı çıkacağını öngörmüş ve Malatya'ya gitmek için hazırlıklarına başlamıştır. Sefer hazırlığı boyunca uzun süre yazışmalarını sürdüren Kadı Burhaneddin, Mintaş'a karşı temkinli davranmıştı. Çünkü Mintaş'a güvenmiyordu. Kadı Burhaneddin daha sonra Malatya'yı almak için bir öncü birlik gönderdi, kendisi de Malatya'ya gelmek üzere yola koyuldu. Gönderdiği öncü kuvvetlerinin Mintaş tarafından tutuklanması üzerine Kadı Burhaneddin, yanına Mintaş'ın devâdârını alarak geri dönmüştür.¹¹⁶ Mintaş, bunu haber alınca özür mahiyetinde Kadı Burhaneddin'e bir elçi gönderdi ve tutukladığı adamlarını serbest bıraktığını bildirdi. Kadı Burhaneddin birkaç sefer Malatya'ya hâkim olmak için girişimlerde bulunsa da Mintaş'a güvenmediğinden tedbirli hareket etmiştir. Birbirlerine güvenmeyen bu iki devlet adamı bir ittifak sağlayamamışlardır. Kadı Burhaneddin Malatya yöresine yaklaştığında Akkoyunlu Ahmed Bey, Kadı Burhaneddin'in huzuruna çıkarak ona itaatini arz etti. Sadakatlerinin belirtisi olarak kardeşlerinden Kara Yülük Osman'ı rehin olarak Kadı Burhaneddin'in yanına bıraktı.¹¹⁷ Kadı Burhaneddin Malatya'ya geldi. Mintaş'a şehri kendisine teslim etmesi yönünde haber gönderdi. Bu sırada Mintaş'ın adamlarından biri müzakere esnasında Malatya kapılarını Kadı Burhaneddin'e kapayınca bu duruma öfkelenen Kadı, Mintaş ve adamlarını esir ederek

---

¹¹² İsmail Yiğit, **Memlûkler**, s. 101.

¹¹³ Esterâbadi, **Bezm u Rezm**, s. 320.

¹¹⁴ Yaşar Yücel, **Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar**, s. 129.

¹¹⁵ Esterâbadi, **Bezm u Rezm**, s. 320-321.

¹¹⁶ Esterâbadi, **Bezm u Rezm**, s. 321; Yaşar Yücel, **Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar**, s. 129-131; Murat Zengin, **İlhanlılar-Eratnalılar-Memlûklar Dönemi Malatya**, s.107; a.mlf, "*Kadı Burhaneddin Ahmed'in Malatya Politikası*", s. 453.

¹¹⁷ Esterâbadi, **Bezm u Rezm**, s. 323; M.Halil Yınanç, "*Akkoyunlular*", s. 254.

Sivas'a döndü.¹¹⁸ Memlûk Sultanı Berkuk bu haber üzerine Mintaş'ı Malatya nâibliği görevinden azletti.

Kadı Burhaneddin, Mintaş'ın kendisine verdiği sözden dönmesi üzerine hem Malatya'dan istediğini alamadan geri dönmüş hem de Memlûklerin kendisine düşmanlık beslemesi gibi bir kötü sonucu da beraberinde getirmiştir.¹¹⁹ Memlûk Sultanı Berkûk, Kadı Burhaneddin'i cezalandırma amacıyla 1388'de Halep emiri Yelboğa en-Nâsirî'yi yanında güçlü bir orduyla Sivas'a yolladı.¹²⁰ Yaklaşık kırk gün süren kuşatmadan sonra bir sonuç alınamamış ve Yelboğa kuşatmayı kaldırarak geri çekilmiştir.¹²¹ Bu olaydan kısa bir süre sonra Kutlu Bey 1389'da Bayburt'un Sinur köyünde vefat edip buraya defnedilmiştir.¹²²

c. Ahmed Bey (1389-1403)

Kutlu Bey'in daha sağlığındaiken siyasette etkin rol oynayan Ahmed Bey, babasının ölümünden sonra resmi olarak beyliğin başına geçmiştir. Ahmed Bey'in, yönetimi ele aldığı dönemde Akkoyunluların Erzincan emiri Mutahharten ile ittifakı bozulmuş¹²³ fakat Kadı Burhaneddin'le iyi ilişkiler içine girilmiştir. Erzincan emiri Mutahharten, Kutlu Bey'in ölümü üzerine Akkoyunlular'a saldırmıştır. Mallarını yağmalamış, hayvanlarına zarar vermiştir. Bunun üzerine Akkoyunlu Türkmenleri deharekete geçerek Mutahharten'i bozguna uğratmıştır.¹²⁴ Uğradığı hezimetle Mutahharten, Akkoyunluların ezeli rakibi olan Karakoyunlulardan yardım istemek zorunda kalmıştır. Karakoyunlu Beyi Kara Mehmed (1389-1420) Mutahharten ile birlikte hareket ederek Akkoyunluları ani bir saldırıyla dar bir geçitte sıkıştırıp bozguna uğratmışlardır.¹²⁵ Aldıkları bu ağır yenilgi karşısında zor duruma düşen Akkoyunlu

¹¹⁸ Murat Zengin, **İlhanlılar-Eratnalılar-Memlûklar Dönemi Malatya**, s. 108-109.

¹¹⁹ Esterâbadi, **Bezm u Rezm**, s. 324; Murat Zengin, **İlhanlılar-Eratnalılar-Memlûklar Dönemi Malatya**, s. 108.

¹²⁰ Murat Zengin, **İlhanlılar-Eratnalılar-Memlûklar Dönemi Malatya**, s. 109.

¹²¹ Esterâbadi, **Bezm u Rezm**, s. 325 vd.; Yaşar Yücel, **Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar**, s.132-133; Murat Zengin, **İlhanlılar-Eratnalılar-Memlûklar Dönemi Malatya**, s. 109.

¹²² M.Halil Yınanç, "**Akkoyunlular**", s. 254; Adnan Sadık Erzi, "**Akkoyunlu ve Karakoyunlu Tarihi**", **Türkmen Akkoyunlu İmparatorluğu Siyasal, Sosyal ve Kültürel Tarihine İlişkin Makaleler Antolojisi**, (hzl. Necip A. Akkoyunlu), Grafiker Yayın, Ankara, s. 51.

¹²³ Ahmet Toksoy, "**Akkoyunlular ve Erzincan**", s. 246.

¹²⁴ Esterâbadi, **Bezm u Rezm**, s. 342-343; Faruk Sümer, "**Akkoyunlular**", s. 271; M. Halil Yınanç, "**Akkoyunlular**", s. 255.

¹²⁵ Faruk Sümer, **Karakoyunlular**, s. 49; M.Halil Yınanç "**Akkoyunlular**", s. 255; Ahmet Toksoy, "**Akkoyunlular ve Erzincan**", s. 246.

Ahmed Bey ve kardeşi Hüseyin Bey, Kadı Burhaneddin'e sığınmak zorunda kaldılar.¹²⁶ Bu durumdan faydalanan Kadı Burhaneddin, Ahmed Bey'e hilat vererek kendisine bağlılığını da yeniden tasdik etmiş oldu. Kadı Burhaneddin'e bağlı olduğu dönemde gizliden gizliye güçlenmeye başlayan Ahmed Bey, Kadı Burhaneddin aleyhine faaliyetler göstermeye başlamıştır.¹²⁷ Fakat onun düşmanlığını kazanmak istemediğinden bazı seferine katılıyordu hatta bu amaçla Kadı Burhaneddin'in Amasya seferine Ahmed Bey de katılmıştır.¹²⁸

Kadı Burhaneddin, Akkoyunlu Ahmed Bey'in aleyhinde faaliyetlerde bulunmasına ve Türkmenleri kendine çekmeye çalışmasına sessiz kalıyordu, siyasi üstünlüğü kazanmıştı. Akkoyunluların düşmanlığını üzerine çekmek istemiyordu.¹²⁹ Amasya seferinden sonra Sivas'a dönen Kadı Burhaneddin, Akkoyunlu Ahmed Bey'in Amasya emiri Ahmed aleyhine ittifak kurduğunu öğrenmişti. Turhal kalesine¹³⁰ bir akın düzenleyeceklerini haber alan Kadı Burhaneddin, Tokat'a hareket etmişti¹³¹ Kadı Burhaneddin'in gazabından korkan Akkoyunlu Ahmed Bey, Tokat'a elen Kadı Burhaneddin'e bağlılığını tekrar bildirmişti. Ahmed Bey'i affeden Kadı Burhaneddin Türkmenlerden aldığı ganimetleri Ahmed Bey'e vererek onların yurtlarına dönmelerine izin vermişti.¹³² Kara Yülük Osman da bu dönemde kardeşleriyle birlikte yurduna gönderildi.

Kadı Burhaneddin 1394'te Erzincan seferine Ahmed Bey de katılmıştır.¹³³ Yardımcı kuvvetlerle daha da büyüyen Kadı Burhaneddin, Erzincan ve havalisini yağmalayarak, birçok kaleyi muhasara etmişti. Akkoyunlu Ahmed'in bu yardımı mukabilinde Kadı Burhaneddin Erzincan'dan Bayburt'a kadar olan sahayı Ahmed'e vermiştir. Akkoyunlular bu şekilde Bayburt havalisini ilk defa yurt edinmiş

---

¹²⁶ Esterâbadi, **Bezm u Rezm**, s. 343; Yaşar Yücel, **Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar**, s. 195; Faruk Sümer, **Karakoyunlular**, s. 49; M.Halil Yınanç "Akkoyunlular", s. 255; Ahmet Toksoy, "Akkoyunlular ve Erzincan", s. 246.

¹²⁷ Esterâbadi, **Bezm u Rezm**, s. 343.

¹²⁸ M.Halil Yınanç, "Akkoyunlular", s. 255; Faruk Sümer, "Akkoyunlular", s. 271.

¹²⁹ Esterâbadi, **Bezm u Rezm**, s. 343-347

¹³⁰ Turhal bugün ki Tokat sınırları içinde yer almaktadır. Fakat günümüzde iki burç kalıntısı ve kapatılmış yer altı geçitleri dışında pek bir şey kalmamıştır.

¹³¹ Esterâbadi, **Bezm u Rezm**, s. 347.

¹³² Esterâbadi, **Bezm u Rezm**, s. 350-351; Yaşar Yücel, **Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar**, s. 197.

¹³³ Yaşar Yücel, **Timur'un Ortadoğu- Anadolu Seferleri ve Sonuçları (1393-1402)**, TTK, Ankara 1989, s. 52-53; Saadetin Baştürk, "Timur'un Ortadoğu-Anadolu Seferleri, Bu Seferlere Karşı Koyma Çabaları Ve Sonuçları", s. 20.

oluyorlardı.¹³⁴ Bayburt bu dönemlerde önemli bir ticaret merkeziydi. Akkoyunlular Bayburt üzerinden geçen, dönemin Trabzon-Bursa-Tebriz yolunun denetimini ele alarak bölgedeki ticaret akışında hâkim güç oldular. İpek ticaretinin taşımacılığı da bu yol üzerinden yapıldığından Akkoyunlular ticaret akışını buradan gerçekleştirmiştir.¹³⁵

Akkoyunlular dış siyaset ile birlikte iç meselelerle de uğraşıyordu. Kara Yülük Osman Bey, ağabeyi Ahmed Bey'e karşı isyan etmişti.¹³⁶ Bu isyan sonucunda Akkoyunlular ikiye ayrıldı. Bu ayrılık her ne kadar daha sonradan birleşse de o dönemde Akkoyunluların Ahmedîler ve Kara Osmanîler olarak ikiye bölünmesine yol açtı.¹³⁷ Tihranî bu olayı Pir Ali ve Ahmed Bey'in Osman Bey'e doğrudan kıskançlığı olarak kaydetmiştir.¹³⁸ Bundan sonra Ahmed Bey'in etrafındaki halk Ahmediler olarak zikredilmiştir. Kara Yülük Osman Bey kardeşiyle ayrıldıktan sonra yanına aldığı kuvvetlerle Kemah kalesine taarruza etmiştir. Kadı Burhaneddin bu haber üzerine saldırıya geçmiş ve Kara Yülük Osman Bey de kaçmıştır. Fakat bir süre sonra Osman Bey, mecburen Kadı Burhaneddin'in hizmetine girmiştir.¹³⁹ Kadı Burhaneddin eski dostluğuna istinaden onu takipten vazgeçmiş ve emirlerinden birini onun yanına yollayarak gönlünü almıştır.¹⁴⁰ Kadı Burhaneddin 1395'te Erzincan'a yaptığı ikinci seferinde yine Akkoyunlu Ahmed Bey, aşiretleriyle birlikte bu sefere katılmış fakat Timur'un Anadolu'ya geldiği haberi üzerine, önce Diyarbekir'e oradan da Malatya'ya geçmiştir. Ahmed Bey'in maksadının ganimet ve yağma olduğunu öğrenen Kadı Burhaneddin, Akkoyunlu Ahmed'in üzerine ordu yollamıştır. Bunu haber alan Ahmed Bey, elçilerle yeniden af dilemiştir.¹⁴¹ Tüm bu olanlara rağmen Ahmed'e hala güvenmeyen Kadı Burhaneddin tedbirlerini de almaktan geri durmamıştır. Ahmed, Kadı

---

¹³⁴ Esterâbadi, **Bezm u Rezm**, s.435 vd.; John E. Woods, **Akkoyunlular**, s. 79; M.Halil Yınanç, "*Akkoyunlular*", s. 255; Faruk Sümer, "*Akkoyunlular*", s. 271; Yaşar Yücel, **Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar**, s.197; Çetin Varlık, "*Akkoyunlular*", s. 412; Veysel Akdeniz, **Akkoyunlu-Kürt İlişkileri**, Nubihar Yayınları, İstanbul 2012, s. 19; Ahmet Toksoy, "*Akkoyunlular ve Erzincan*", s. 247.

¹³⁵ İsmet Miroğlu, **XVI. Yüzyılda Bayburt Sancağı**, Anadolu Yakası Bayburt Kültür ve Yardımlaşma Derneği Yayınları, İstanbul 1975, s. 14.

¹³⁶ Yaşar Yücel, **Timur'un Ortadoğu- Anadolu Seferleri ve Sonuçları (1393-1402)**, s. 53.

¹³⁷ John E. Woods, **Akkoyunlular**, s. 79.

¹³⁸ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 39-40; Yaşar Yücel, **Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar**, s.198; John E. Woods, **Akkoyunlular**, s. 79.

¹³⁹ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 39-40; Yaşar Yücel, **Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar**, s. 198.

¹⁴⁰ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 38-39; Esterâbadi, **Bezm u Rezm**, s. 439.

¹⁴¹ Esterâbadi, **Bezm u Rezm**, s. 452-453; Yaşar Yücel, **Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar**, s. 198; M.Halil Yınanç, "*Akkoyunlular*", s. 256.

Burhaneddin'in gözünden düşmüştür.¹⁴² Kadı Burhaneddin'in Karamanoğulları ve Kayseri Valisi Şeyh Müeyyed üzerine gerçekleştirdiği sefere Ahmed Bey katılmadığından ittifak bozulmuştu. Kadı Burhaneddin'in bu seferine Kara Yülük Osman Bey destek olmuştur.¹⁴³ Bu yardımın ardından Kadı Burhaneddin Kara Yülük Osman'a Melik Ahmed'in hâkimiyetindeki Şebin Karahisar hududunda bir kale inşası görevini vermiştir.¹⁴⁴ Bu tarihten sonra her ne kadar Ahmed Bey, beyliğin başında olsa da Kara Yülük Osman Bey'in aktif siyasette yer almaya başladığı görülmektedir. Akkoyunlu tebaasından bir kısım halk, akıllı ve tecrübeli olan Kara Yülük Osman Bey'in yanında saf tutmayı daha doğru bulmuşlardır.

---

¹⁴² Esterâbadi, **Bezm u Rezm**, s. 472 vd.

¹⁴³ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 43.

¹⁴⁴ Esterâbadi, **Bezm u Rezm**, s. 489; Yaşar Yücel, **Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar**, s. 199; M. Halil Yınanç, "*Akkoyunlular*", s. 256.

İKİNCİBÖLÜM

KARA YÜLÜK OSMAN BEY DÖNEMİ AKKOYUNLU TARİHİ(1403-1435)

A. KARA YÜLÜK OSMAN BEYİN TAHTA ÇIKTIĞI DÖNEMDEKİ SİYASİ DURUM

a. Anadolu’da Kurulan İttifaklar

1393 yılında Timur’un beş yıllık sefer adıyla yeniden Anadolu’da görünmesiyle, Anadolu’da ve Ortadoğu’daki siyasi teşekküller, Timur’un kendilerine tehlike olduğunu farkettilerinden ittifak yoluna girişmişlerdir. Timur’un geldiği dönemde Anadolu’da hâkimiyetini sağlamlaştırma yolunda olan Osmanlı Devleti, Sivas ve Kayseri bölgesi hâkimiyetini elinde bulunduran Kadı Burhaneddin, Karamanoğulları, Doğu Anadolu’da Erzincan’da emirliğini tesis eden Mutahharten ve yine Doğu Anadolu’da hâkimiyetkuran Karakoyunlular, Dulkadirli ve henüz kuruluş aşamasındaki Akkoyunlular bulunmaktaydı.¹⁴⁵Anadolu’da tam bir siyasi birliğin olmayışı, orta Fırat havzasında hâkim olan Memlûk Devletini güçlü kılıyordu. Memlûkler hâkim güç olmasına rağmen ülke içerisinde problemleri vardı ve bu sorunlar devleti içten içe yıpratıyordu. Bölgenin bu durumundan faydalanan Timur, Bağdat’a kadar gelmişti. Timur Anadolu’ya yaklaşınca Mutahharten’e, Akkoyunlulara, Karakoyunlulara, Kadı Burhaneddin’e haber gönderip, kendisine itaat etmelerini istemiştir.¹⁴⁶Timur, Memlûk sultanı Berkûk’a da kalabalık bir heyetle haber göndererek itaatini bildirmesini istemiş fakat gönderdiği heyetten bir haber beklemeden güneye yönelen Timur Musul, Mardin ve Diyarbekiri kolaylıkla zapt ettikten sonra Van gölü kuzeyinde bulunan Aladağ’a geçmiştir. Burada iken Erzincan hâkimi Mutahharten, Timur’a gelerek bağlılığını bildirmiştir.¹⁴⁷ Memlûk Sultanının Timur’un elçilerini öldürmesi¹⁴⁸ üzerine Timur, Suriye’ye sefere çıkma kararı almıştır. Bir yandan da Anadolu’da Timur aleyhine

¹⁴⁵ İsmail Aka, *Mirza Şahruh ve Zamanı (1405-1447)*, TTK, Ankara 1994, s. 17.

¹⁴⁶ İsmail Aka, *Timur ve Devleti*, s. 19; M. Halil Yınanç, “*Bayezid I*”, İA, MEB Yayınları, Eskişehir 1997, s. 373.

¹⁴⁷ Yaşar Yücel, *Timur’un Ortadoğu- Anadolu Seferleri ve Sonuçları (1393-1402)*, s. 42.

¹⁴⁸ İsmail Yiğit, *Memlûkler*, s. 151; Kâzım Y. Koprıman, “*Mısır Memlûkleri*”, s. 132.

ittifaklar kuruluyordu.¹⁴⁹Karamanoğlu Alaaddin Ali Bey, Kadı Burhaneddin ve Yıldırım Bayezid'den intikam almak için Timur'un itaat etme haberine olumlu yanıt vermiştir. Bu gelişmeler üzerine Kadı Burhaneddin Timur'un itaat isteğini reddederek, Timur'a karşı bir ittifak kurmak için harekete geçmiştir.¹⁵⁰

Kadı Burhaneddin, Yıldırım Bayezid ve Memlûk Sultanı Berkûk, Altınorda hükümdarı Toktamış aralarında bir ittifak hâsıl etmişlerdir.¹⁵¹ Timur bu ittifaka çok sinirlenerek bu ittifakı parçalamak adına Sivas'a doğru harekete geçmiştir. Hatta Berkûk da Timur'a karşı güçlü bir rakip olduğunu göstermek amacıyla büyük bir ordu hazırlayarak Suriye'ye gelmiş. Fakat Toktamış Han'ın tek başına hareket etmeye başlaması üzerine Timur ani bir kararla Suriye seferini kaldırarak Gürcülerin ve Toktamış Han'ın üzerine yürümüştür.¹⁵² 1395'de Toktamış ile Timur karşı karşıya gelmiş. Toktamış bu savaşı kaybetmiş ve Timur'un elinden kaçmayı başarmıştır.¹⁵³ Bu sırada Celayirli Ahmed Memlûklere sığınarak, yurduna dönmek için Memlûk Sultanından yardım istemiştir. Celayirli Ahmed, Berkûk'un yardımıyla Bağdat'a gelmiştir.¹⁵⁴

Timur'un Toktamış'la bir savaşa girişmesini ve Gürcüler üzerine sefere çıkmasını fırsat bilen Kadı Burhaneddin Ahmed, ittifakını sağlamlaştırmak amacıyla faaliyetler gösteriyordu. Timur'u Anadolu seferine yönlendiren ya da destekleyen herkese karşı duruyordu. Yıldırım Bayezid ittifakı pekiştirmek adına Kahire'ye elçiler göndermiş ve Timur'a karşı birlik olmayı teklif etmiştir.¹⁵⁵ Bir yandan da Karakoyunlu Kara Yusuf ile Celayirli Ahmed, yurtlarına tekrar sahip olmak ve geri dönebilmek için Timur'a karşı mücadele içine girmişlerdir.

Timur Azerbaycan'a döndükten sonra, Bayezid'i bu ittifaktan ayırmak adına ona elçiler ve mektuplar yollamış fakat başarılı olamamıştır. Bayezid, kendisine karşı Timur

---

¹⁴⁹ Yaşar Yücel, **Timur'un Ortadoğu- Anadolu Seferleri ve Sonuçları (1393-1402)**, s. 40; Hayrunisa Alan, **Bozkırdan Cennet Bahçesine Timurlular (1360-1506)**, Ötüken Yayınevi, İstanbul 2007, s. 61.

¹⁵⁰ Yaşar Yücel, **Timur'un Ortadoğu- Anadolu Seferleri ve Sonuçları (1393-1402)**, s. 41.

¹⁵¹ M.Halil Yınanç, "*Bayezid P*", s. 374; İsmail Yiğit, **Memlûkler**, s. 103, 151.

¹⁵² İsmail Aka, **Mirza Şahruh ve Zamanı (1405-1447)**, s. 18.

¹⁵³ Şerafüddin Ali Yezdi, **Emir Timur (Zafernâme)**, (çev. Ahsen Batur), Selenga Yayınları, İstanbul 2013, s. 195.

¹⁵⁴ Yaşar Yücel, **Timur'un Ortadoğu- Anadolu Seferleri ve Sonuçları (1393-1402)**, s. 47.

¹⁵⁵ Saadettin Baştürk, "*Timur'un Ortadoğu-Anadolu Seferleri, Bu Seferlere Karşı Koyma Çabaları Ve Sonuçları*", s. 19.

ile ittifak yapmaya yanaşan Karamanoğulları üzerine 1396-97’de bir sefer düzenleyerek Larende şehrini Karamanoğullarının elinden almıştır.¹⁵⁶ Kadı Burhaneddin, Bayezid’in bu girişimiyle sıranın kendisine geldiğini ve Osmanlıların üzerine geleceğini anlamıştır. Bu durumdan endişe eden Kadı Burhaneddin, aralarındaki dostluk bağıını güçlendirmek için Mısır Sultanı Berkük’a bir elçi yollamış ve hatta onun himayesini kabul etmiştir.¹⁵⁷ Berkük da bu durumdan faydalanarak Kadı Burhaneddin’i Timur ve Bayezid’den gelebilecek olası bir saldırıya karşı set olarak kullanmak istiyordu. Fakat bu sırada Kadı Burhaneddin’in 1398’de Akkoyunlu Beyi Kara Yülük Osman Bey tarafından öldürülmesiyle ittifak sarsılmıştır.¹⁵⁸ Yıldırım Bayezid bu durumdan istifade ederek Kadı Burhaneddin’in toprakları olan Sivas, Tokat, Niksar, Karahisar’ın doğusu, Kayseri, Kırşehir ve Aksaray’a saldırmıştır.¹⁵⁹ Kadı Burhaneddin’den sonra Memlûk Sultanı Berkük da hastalanıp, 15 Şevval 809/20 Haziran 1399’da vefat edince¹⁶⁰ yerine küçük yaştaki oğlu Nasireddin el-Ferec geçti.¹⁶¹ Ferec’in çocuk yaşta olmasını fırsat bilen Yıldırım Bayezid, Divriği, Darende, Elbistan ve Malatya gibi Memlûklere ait toprakları işgal etmiştir.¹⁶² Bu işgaller aralarında yaptıkları ittifakın tamamen bozulduğunu göstermiştir.¹⁶³ İttifakı bozan Bayezid, Timur’a karşı tek başına kalmıştır.

1396’dan sonra Akkoyunlular üzerindeki fiilî hâkimiyetini kaybeden Ahmed Bey, 1403’de Palu’da vefat etmiştir. Birçok devletle münasebeti olduğu halde Akkoyunlu beyliğini devletleştirememiştir. Fakat Bayburt’u ikta olarak alması, en önemli başarısı olmuştur.

B. KARA YÜLÜK OSMAN BEY’İN TARİH SAHNESİNE ÇIKIŞI

a. Kara Yülük Osman Bey’in Kardeşi Ahmed Bey ile Mücadelesi

1394 yılında Kadı Burhaneddin, Erzincan emiri Mutahharten’e savaş ilan ettiğinde Akkoyunlu Ahmed Bey, babasının ölümünden sonra kendisine düşmanca

---

¹⁵⁶ Halil İnalçık, “*Bayezid P*”, *DİA*, C.V, s. 233.

¹⁵⁷ Yaşar Yücel, *Timur’un Ortadoğu- Anadolu Seferleri ve Sonuçları (1393-1402)*, s. 48; M. Halil Yınanç, “*Bayezid P*”, s. 377.

¹⁵⁸ İsmail Aka, *Mirza Şahruh ve Zamanı (1405-1447)*, s. 19.

¹⁵⁹ Mehmed Neşri, *Kitâb-ı Cihan-nümâ Neşri Tarihi I*, TTK, Ankara 1995, s. 321.

¹⁶⁰ M. C. Şehabettin Tekindağ, *Berkük Devrinde Memlûklu Sultanlığı (XIV. Yüzyıl Mısır Tarihine Dair Araştırmalar)*, İstanbul Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul 1961, s. 81.

¹⁶¹ İsmail Yiğit, *Memlûkler*, s.104; Kâzım Y. Kopruman, “*Mısır Memlûkleri*”, s. 133.

¹⁶² Yaşar Yücel, *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar*, s. 288.

¹⁶³ İsmail Yiğit, *Memlûkler*, s. 106.

tavırlar takınan Mutahhartene karşılık Kadı Burhaneddin'in yanında yer almıştır. Aldığı destekle güçlenen Kadı Burhaneddin, Erzincan ve çevresini tahrip ederek geri çekilmiştir. Kadı Burhaneddin bunun karşılığında Bayburt'a kadar olan bölgeleri Ahmed Beye ikta olarak vermiştir.¹⁶⁴ Bir yıl sonra Kadı Burhaneddin yeniden Erzincan emiri üzerine yürümeye karar vermiş fakat doğudan gelen Timur'un Suriye seferine gideceğini öğrenince, Kadı Burhaneddin seferini kaldırarak Amid'e geri dönmüştür. Kadı Burhaneddin'in kendisine ikta olarak verdiği yerlerde tek başına hâkimiyet kurmaya çalışan Ahmed Bey, kardeşlerini bu yönetimin dışında tutmaya çalışınca kardeşi Kara Yülük Osman ile aralarında anlaşmazlık oluşmuş ve Osman Bey 1396'da kardeşi Ahmed Beye isyan ederek, halkın bir kısmının yanında yer almasını sağlamıştır.¹⁶⁵

Amid ve Bayburt arasındaki bölgeyi hâkimiyetine alan Osman Bey, önemli ticaret merkezlerinden olan Sivas'ı da almak istiyordu. Bu sırada 1398'de Kadı Burhaneddin'i öldürmesiyle Osman Beyin hayatı yeniden şekillenecektir.

b. Kara Yülük Osman Bey'in Kadı Burhaneddin'i Katli

Ağabeyi Akkoyunlu Ahmed Bey'in aksine Osman Bey, Kadı Burhaneddin'i destekleyen bir politika izlemiştir. On yıl kadar hizmetinde kaldığı ¹⁶⁶ Kadı Burhaneddin'in, Şebın Karahisar'ı kendisine vermesi üzerine, oradaki şehir ve kaleyi tamir işine girişmiştir. Kara Yülük Osman Bey'den emin olan Kadı Burhaneddin, ona izzet ve ikramda bulunmuştur.¹⁶⁷ Osman Bey buradaki faaliyetinden bir süre sonra, Kadı Burhaneddin'in kız kardeşinin oğlu olan Kayseri Emiri Şeyh Müeyyed'in çıkardığı isyan ile uğraştı. Şeyh Müeyyed'in üzerine yürüyerek, Kayseri'yi kuşatmıştı. Kayseri uzun süre kuşatıldıysa da alınamadı. Kadı Burhaneddin Osman Bey'le temas kurarak, Şeyh Müeyyed'i ikna etmesini istedi. Kara Yülük Osman Bey, asilerin cezalandırılması sözünü vererek Müeyyed'i ikna etti ve onu Kadı Burhaneddin'in

¹⁶⁴ Esterâbadi, **Bezm u Rezm**, s. 435 vd.; John E. Woods, **Akkoyunlular**, s. 79; M.Halil Yınanç, "*Akkoyunlular*", s. 255; Faruk Sümer, "*Akkoyunlular*", s. 271; Çetin Varlık, "*Akkoyunlular*", s. 412; Veysel Akdeniz, **Akkoyunlu- Kürt İlişkileri**, s. 19.

¹⁶⁵ Veysel Akdeniz, **Akkoyunlu-Kürt İlişkileri**, s. 19.

¹⁶⁶ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu-Karakoyunlu Devletleri**, s. 188.

¹⁶⁷ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 40.

huzuruna çıkardı. Fakat Kadı Burhaneddin verdiği sözü tutmayıp, Şeyh Müeyyed'i öldürdü.¹⁶⁸

Kadı Burhaneddin'in sözünü tutmayıp Şeyh Müeyyed'i öldürmesinden sonra Kara Yülük Osman Bey, Kadı Burhaneddin'e yüz çevirdi. Bir süre sonra da Kadı Burhaneddin'in yanından, hizmetinden ayrılmıştı. Osman Bey, yanına aldığı altı yüz haneden oluşan maiyetiyle Divriği kalesine doğru yola koyulmuştu. Bu durumu gururuna yediremeyen Kadı Burhaneddin, 20 bin kişilik ordusuyla Osman Bey'i takip etmişti ve iki ordu Karabel¹⁶⁹ adı verilen yerde karşılaştı. Osman Bey korkusuzca Kadı Burhaneddin'in ordusuna karşı saldırıya geçti. İki taraf arasında yaşanan çetin mücadele sonrasında Kara Yülük, Kadı Burhaneddin'i esir etmeyi başardı. Yanında Kadı olduğu halde Sivas önüne gelen Kara Yülük, şehir halkından Sivas'ı kendisine teslim etmesini istedi.¹⁷⁰ Sivas halkını Kara Yülük'e red cevabı vermesi üzerine Kara Yülük Kadı Burhaneddin'i öldürdü.¹⁷¹

¹⁶⁸ Ebû Bekr-i Tihranî, *Kitâb-ı Diyarbekiriyye*, s.40-41; Esterâbadi, *Bezm u Rezm*, s. 474-475.

¹⁶⁹ Karabel, Sivas ile Divriği arasında bir yerdir. Karavel olarak da geçmektedir. Zara'nın batısında yer alan mevki Sivas merkezine 63 km uzaklıktadır.

¹⁷⁰ İbni Arabşah *Acaîbü'l-Makdur* adlı eserinde Kara Yülük Osman Bey'in aslında Sivas'a Timur'un tahrikleriyle girdiğini ve Amid'den gelerek Sivas'a saldırdığını yazar. Kadı Burhaneddin'i öldürüp şehri hâkimiyetine almış olduğunu fakat halkın istememesi üzerine tekrar geri dönüp Timur'a katıldığını yazar. İbn Arabşah, *Acâibü'l-Makdûr fî nevâib-i Timur*, Selenge Yayınları, İstanbul 2011, s. 184.

¹⁷¹ Ebû Bekr-i Tihranî, *Kitâb-ı Diyarbekîriyye*, s. 41; M.Halil Yınanç, "*Akkoyunlular*", s. 156. J.Woods, Şeyh Müeyyed'in 1396'da Kadı Burhaneddin'in ise 1398'de öldüğünü kaydetmektedir. Bu sebeple Kara Yülük Osman Bey'in, Kadı Burhaneddin'i öldürme sebebinin bu olmadığını vurgulamıştır. J.Woods *Akkoyunlular* s. 80; Dönemin seyyahlarından olup Ankara Savaşına katılan Schiltberger de Kadı Burhaneddin'in ölüm sebebinin farklı anlatmaktadır. Schiltberger'e göre Osman Bey Sivas'a gelmiş ve Kadı Burhaneddin'den yazı geçirmesi için bir otlak istemiştir. Kadı Burhaneddin de bu araziyi vermiştir. Yaz bitip, sonbahar olunca Kara Yülük Osman Bey Kadı Burhaneddin'e haber vermeden yağmalarcasına tüm malları kendi memleketine götürmüştür. Kadı Burhaneddin bu duruma öfkelenip yanına bin kadar adamını alarak Kara Yülük Osman Bey'in peşinden gitmiştir. Bunu haber alan Osman Bey, bir dağda saklanmıştı. Kadı Burhaneddin'in adamları onu aramış ama bulamamışlardır. Osman Bey sabahlayıp en iyi askeriyle aniden Kadı Burhaneddin'in üzerine yürümüştür ve onu gafil avlamıştır. Kadı'nın birçok adamı ölmüştür. Kadı Burhaneddin bir köşede dururken Osman Beyin bir süvarisi ani bir manevrayla Kadı Burhaneddin'e saldırarak Kadı'yı esir almıştır. Kadı kendisini serbest bırakması koşuluyla ona bir kale vereceğini vaat etmiştir. Hatta bunun için parmağındaki hükümdarlık yüzüğünü bile teklif etmiştir. Fakat Osman Bey'in süvarisi bu teklifi kabul etmemiş, Kadı Burhaneddin'i yakalamış, Osman Bey'in huzuruna getirmiştir. Osman Bey Sivas şehir halkına Kadı'yı elinde tuttuğunu, şehri güzellikle teslim etmelerini istemiş fakat halk bunu kabul etmemiştir. Kadı Burhaneddin'den halkını ikna etmesini istemiş fakat bunu da şehir halkı kabul etmemiştir. Osman Bey bunun üzerine Kadı Burhaneddin'in kellesini gövdesinden ayırıp vücudunu da dört parçaya bölmüştür. Bu parçaları da birer mızrağa geçirerek şehrin önünde teşhir etmiştir. Johannes Schiltberger, *Tatarlar ve Türkler Arasında*, s. 52-55. Schiltberger'de geçen bu hadiseyi Esterabadî de doğrulamaktadır. Esterâbadi, *Bezm u Rezm*, s. 474-475; Yaşar Yücel, *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar*, s. 201-202; a.mlf, *Timur'un Ortadoğu- Anadolu Seferleri ve Sonuçları (1393-1402)*, s. 56 vd.; M.C. Şehabettin Tekindağ, *Berkûk Devrinde Memlûk Sultanlığı* s. 101; Jakob P. Fallmerayer, *Trabzon İmparatorluğunun Tarihi*, s. 203; Ahmet Toksoy,

c. Kara Yülük Osman Bey'in Sivas'ı Kuşatması

Kadı Burhaneddin'in ölümüyle onun tüm mallarını yağmalayan Osman Bey, önemli bir güç elde etmişti.¹⁷² Kara Yülük Osman Bey'in Kadı Burhaneddin'i öldürmesi Timur'un işine gelmiş ve bu habere sevinmiştir. Timur'a karşı kurulan Yıldırım Bayezid, Kadı Burhaneddin, Toktamış ve Berkûk ittifakı Timur'un lehine sonuçlanmıştı. İttifak önce sarsılmış daha sonra Berkûk'un ölümüyle bozulmuştu. Kara Yülük Osman Bey, bu başarısı ile Timur'un gözünde ayrı bir yer edinmiştir. Kadı Burhaneddin'in ölümünden sonra yerine oğlu emir Âlâeddin Ali Çelebi geçti. Babasının tam anlamıyla başaramadığı Sivas şehrini koruma işini kendisi tamamlamak istemiş ve Kara Yülük Osman'a karşı bir saldırı düzenlemeyi planlamıştır. Osman Bey, bunun üzerine şehri kuşatmıştır. Zorlanacağını anlayan Âlâeddin Ali Çelebi, kırk bin hanelik Tatarlardan yardım istemişti.¹⁷³ Tatarlar halkını, sürülerini, kadınlarını ve çocuklarını toplayıp, şehre doğru yola çıktılar. Kara Tatarlar, Tükmenler ile çarpışmak için Sivas ile Karabel arasındaki mevkiye hazır bekliyorlardı. Sivas'a gidip Âlâeddin Ali'nin yardım talebiyle Kara Yülük Osman'ı Sivas'tan atmaya kararlıydılar. Kara Yülük Osman Bey öncelikle Tatar Beyi'nin yaklaştığı haberini alınca askerlerini alarak ıssız bir dağa çekildi. Tatar Beyi de şehrin önünde ordugâhını kurmuştu. Kara Yülük Osman Bey ordusundan yüz elli bin kişiyi alıp ikiye böldü ve hava kararmaya başlayınca saldırıya geçmeye hazırlandı. Büyük bir gürültü çıkarıp, Tatar ordusunda korku oluşturan Kara Yülük Osman Bey, Tatarların geri çekilmesini sağlamıştır. Kara Yülük Osman Bey, kaçmaya başlayan birçok Tatarı öldürmüş ve mallarını da yağmalamıştır. Büyük bir yenilgi alan Tatarlar, geri çekilmeye başlayınca Osman Bey Sivas'ı tekrar kuşatmıştır. Söz konusu durumdan rahatsız olan Sivas halkı, yaklaşan Timur tehlikesinden de korktuklarından, nasıl bir harekât tarzı belirleyecekleri konusunda kararsız kalmışlardı. Halk, beyler ve emirler aralarında tartışıp Memlûklerin mi yoksa Karamanoğlu veya Bayezid'in mi yardımlarına gelebileceğini düşündüler. Kara Yülük Osman'a tabii olmak istemediklerinden Osmanlı hükümdarı Yıldırım Bayezid'e haber göndererek

---

“*Akkoyunlular ve Erzincan*”, s. 248; Murat Zengin, **İlhanlılar-Eratnahılar-Memlûklar Dönemi Malatya**, s. 119; Ahmet Toksoy, “*Akkoyunlular ve Erzincan*”, s. 248.

¹⁷² İsmail Aka, **Timur ve Devleti**, s. 33.

¹⁷³ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 42; İbni Arabşah, **Acaibu'l-Makdur**, s. 192; Johannes Schiltberger, **Türkler ve Tatarlar Arasında (1394-1427)**, s. 55; Jakob P. Fallmerayer, **Trabzon İmparatorluğunun Tarihi**, s. 203.

şehri korumasını istemişlerdir.¹⁷⁴ Bu gelişme üzerine Kara Yülük Osman Bey, savaş hazırlıklarıyla meşgulken Yıldırım Bayezid, oğlu Süleyman Çelebi'yi donanımlı bir orduyla Sivas'a göndermişti.¹⁷⁵ Bu büyük ordu karşısında Osman Bey, ordusunun moralini bozmamak adına çevresine bir şey hissettirmemeye özen göstermiş ve kuşatmaya devam etmiştir. Bir süre sonra ise Sivas'ı ele geçiremeyeceğini anlayarak savaş alanından kaçmıştır. Bu güçlü saldırı karşısında bir anda ne yapacağını şaşırان Osman Bey, Erzincan emiri Mutahharten'e sığınmıştır.¹⁷⁶ Osman Bey'in Erzincan'a sığınması neticesinde Tokat, Niksar, Sivas, Kayseri Osmanlı hâkimiyetine girmiştir.¹⁷⁷

d. Kara Yülük Osman Bey'in Timur'a İntisabı

Karakoyunlularla daha önceden müttefik ve Akkoyunlularla arası açık olan Mutahharten, ebedi düşman olarak gördüğü Kadı Burhaneddin'i Osman Bey'in ortadan kaldırmasından memnundu. Osman Bey'le görüştüktan sonra, aradaki kırgınlığa son vererek Ona ikramda bulunmuştur. Osman Bey'in Mutahharten'e sığınması Mutahharten için karşı konulamaz bir fırsat olmuştur. Mutahharten'in amacı, Osmanlı Sultanı Bayezid'in Anadolu'ya gelerek kendisinin de topraklarına müdahale etmesine Kara Yülük Osman'la karşılık vermektir. Bu amaçla Bayezid'e karşı gücünü gösterebilecek ve üstünlük elde etmeye çalışacaktır. Fakat Kara Yülük Osman Bey, Mutahharten'in yanında çok durmayarak Anadolu'da birçok şehri yıkmasına rağmen, Mısır Sultanı Berkûk'a müracaat ederek onun hizmetine girmeyi talep etmiştir.¹⁷⁸ Memlûk Sultanı Berkuk, Osman Bey'in teklifini kabul ederek ona hilat ve bir amanname ile 500.000 gümüş dirhem yollamıştır.¹⁷⁹ Berkûk'un 15 Şevval 801/ 20 Haziran 1399'daki vefatından sonra Memlûk tahtına Melikü'n-Nâsır Zeyneddin Nasireddin el-Ferec geçmiştir. Memlûk tahtında karışıklıklar çıkınca Yıldırım Bayezid, bu durumdan faydalanarak Memlûklü hâkimiyetindeki Elbistan, Darende ve Malatya'yı

¹⁷⁴ İbn Arabşah, *Acaibu'l-Makdûr*, s. 86-87; Johannes Schiltberger, *Türkler ve Tatarlar Arasında (1394-1427)*, s. 55, 58; M. Halil Yınanç, "*Bayezid I*", s. 379; Murat Keçiş, *Trabzon Rum İmparatorluğu ve Türkler*, s. 116.

¹⁷⁵ Yaşar Yücel, *Timur'un Ortadoğu- Anadolu Seferleri ve Sonuçları (1393-1402)*, s. 60; Ahmet Toksoy, "*Akkoyunlular ve Erzincan*", s. 248; Murat Zengin, *İlhanlılar-Eratnalılar-Memlûklar Dönemi Malatya*, s. 119.

¹⁷⁶ Yaşar Yücel, *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar*, s. 287; İlhan Erdem-Kâzım Paydaş, *Ak-Koyunlu Devleti Tarihi*, s. 67; Ahmet Toksoy, "*Akkoyunlular ve Erzincan*", s. 248.

¹⁷⁷ Mehmed Neşri, *Neşri Tarihi I*, s. 323; Yaşar Yücel, *Timur'un Ortadoğu- Anadolu Seferleri ve Sonuçları (1393-1402)*, s. 60; Jakob P. Fallmerayer, *Trabzon İmparatorluğunun Tarihi*, s. 204.

¹⁷⁸ Yaşar Yücel, *Timur'un Ortadoğu- Anadolu Seferleri ve Sonuçları (1393-1402)*, s. 77.

¹⁷⁹ M.C. Şehabettin Tekindağ, *BerkûkDevrinde Memlûk Sultanlığı*, s. 91; Murat Zengin, *İlhanlılar-Eratnalılar-Memlûklar Dönemi Malatya*, s. 120 vd.

ele geçirmiştir.¹⁸⁰ Yıldırım Bayezid altı bin kişilik bir orduyla harekete geçti ve Malatya'yı kuşattı. Şehrin nâibi Çakmak es-Safevî şehirden kaçtı ve Malatya Osmanlı hâkimiyetine girdi.¹⁸¹ Şehir halkı aman dileyip teslim olmuşlardır. Yıldırım Bayezid şehri teslim alarak iskân etmiştir.¹⁸²

Bu gelişmeler üzerine Kara Yülük Osman Bey, Memlûk devletinden ümidini keserek bölgeden uzaklaşmıştır. Tekrar Erzincan emiri Mutahharten'in yanına gelen Osman Bey, Mutahharten ile birlikte¹⁸³ 1400 yılında o sırada Avnik'te bulunan Timur'un yanına gitti. Ona hediyeler takdim etti.¹⁸⁴ Ülkesine karşı her zaman sorun teşkil eden Karakoyunluların ebedi düşmanı olan Akkoyunlulardan birinin kendi hizmetine girecek olması, Timur'u mutlu etmiştir. Timur emri altına giren Kara Yülük Osman'a hilat ve soyurgical¹⁸⁵ verilmiştir.¹⁸⁶ Anadolu'nun siyasi durumundan haberdar olan Kara Yülük Osman Bey, Timur'a rehberlik ederek kendisini Sivas'a götürmüştür.¹⁸⁷ Timur ve yanındaki kuvvetlerin şehre geldiğini gören Bayezid'in oğlu Süleyman Çelebi şehri terkederek geri çekilmiştir. Timur, Sivas önlerine geldiğinde surların etrafına mancınıklar yerleştirip duvarlarda lağımlar açtırmıştır.¹⁸⁸ Böylelikle şehir surları yıkılacak ve Timur şehre kolaylıkla hâkim olacaktı. Nitekim öyle de oldu. Şehir halkı ve şehrin korunmasını üstlenen Mustafa Bey, aman dileyerek 5 Muharrem 803/26 Ağustos 1400'de teslim oldu.¹⁸⁹ Fakat Timur şehri sulh yoluyla almasına rağmen halkın çoğunluğunu öldürdü. Timur'un Sivas'ı alması son derece önemlidir. Çünkü

---

¹⁸⁰ Oruç Beğ, **Oruç Beğ Tarihi**, (haz. H. Nihal Atsız), 1001 Temel Eser, s. 57; M. Halil Yınanç, "*Bayezid I*", s. 378-379.

¹⁸¹ Mehmed Neşrî, **Neşrî Tarihi I**, s. 341; Oruç Beğ, **Oruç Beğ Tarihi**, s. 57 vd.; Murat Zengin, **İlhanlılar-Eratnahlar-Memlûklar Dönemi Malatya**, s. 121.

¹⁸² Derviş Ahmed Âşıkî, **Menâkıb-ı Âl-i Osman, Âşıkpaşazâde Tarihi (1285-1502)**, (haz. Necdet Öztürk), Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2013, s. 103; Ahmet Toksoy, "*Akkoyunlular ve Erzincan*", s. 248.

¹⁸³ Yaşar Yücel, **Timur'un Ortadoğu- Anadolu Seferleri ve Sonuçları (1393-1402)**, s. 76; İsmet Miroğlu, "*Erzincan*", s. 319.

¹⁸⁴ Şerafeddin Ali Yezdî, **Emir Timur (Zafernâme)**, s. 371; Yaşar Yücel, **Timur'un Ortadoğu- Anadolu Seferleri ve Sonuçları (1393-1402)**, s. 66; a.mlf, **Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar**, s. 289.

¹⁸⁵ Soyurgical; Moğol Devletinde ve İran, Anadolu topraklarında kurulan Türkmen devletlerinde verilen bir bağıştır. Bu bağış bazen toprağa dayalı bazen de veraset yoluyla da verilirdi. Genel olarak savaşlarda başarı gösterenler komutanlara ve merkezi otoriteye bağlılık gösterenlere hediye olarak bağışlanmıştır. Mehmet Ölmez, "*Soyurgical*", **DİA**, C. XXXVII, s. 388-389.

¹⁸⁶ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 43; M.Halil Yınanç, "*Akkoyunlular*", s. 257.

¹⁸⁷ Yaşar Yücel, **Timur'un Ortadoğu- Anadolu Seferleri ve Sonuçları (1393-1402)**, s. 79; Y.Yücel-A.Sevim, **Türkiye Tarihi II**, s. 60; Rene Grousset, **Bozkır İmparatorluğu Atilla-Cengiz Han-Timur**, (çev. M. Reşat Üzmen), Ötüken Yayınları, İstanbul 2014, s. 491.

¹⁸⁸ Şerefüddin Ali Yezdî, **Emir Timur (Zafernâme)**, s. 342; **Âşıkpaşazâde Tarihi (1285-1502)**, s. 104.

¹⁸⁹ İbn Arabşah, **Acaibu'l-Makdur**, s. 195; M.Halil Yınanç, "*Bayezid I*", s. 380-381.

Sivas, Ortaçağ Anadolu'sunun hem ilmî hem de sosyo-ekonomik yönden önde gelen şehirlerinden biriydi.¹⁹⁰ Timur kısa sürede Sivas'ı alarak oradan 15 Eylül 1400'de Dulkadirlielerin hâkimiyetinde olan Elbistan şehrine yürüdü, oğlu Şahruh'u öncü kuvvet olarak buraya gönderdi. Bunu duyan halk geri çekilerek dağlık bölgelere kaçtı¹⁹¹ ve şehir Timurluların yağma ve talanına maruz kaldı. Sonra Malatya'ya inen Timur ordusu, bu şehri kuşatma işine girişti. Malatya'nın Memlûk naibi emir Çakmak ez-Zahirî, Timur'a direnemedi ve şehir Timur hâkimiyetine girdi. Timur Malatya'nın yönetimini yanında olan Kara Yülük Osman'a verdi.¹⁹²

e. Ankara Savaşına Hazırlık

Batıdan Yıldırım Bayezid, doğudan Timur Anadolu şehirlerini hâkimiyetlerine almak için mücadele ediyordu. Timur Malatya'da yaklaşık yirmi gün kaldıktan sonra önce Besni'yi ardından Antep'i ele geçirdi. Daha sonra da 28 Ekim 1400'de Halep'e yöneldi.¹⁹³ Timur, Halep ve Dımaşk emirliklerinin kendisine teslimini istemiş fakat şehirde bulunan Memlûk kuvvetleri bunu reddetmiş hatta gelen elçileri öldürmüştür. Bunun üzerine Halep'i kuşatan Timur kısa süre içinde şehri ele geçirmiştir.¹⁹⁴ Daha sonra Dımaşk'a yönelen Timur'a, burada iken Kara Yülük Osman gelerek yeniden itaatini bildirmiştir. Kara Yülük Osman Bey, aynı dönemde Timur'un sağ kol mukaddemlerinden olup aynı zamanda Timur'un kızkardeşinin oğlu olan Sultan Hüseyin Bahadır'ı itaatsiz tavırlarından dolayı öldürmüştü. Bu nedenle Timur ile araları bir süre bozulmuştu. Timur'un Dımaşk'ta oluşunu fırsat bilen Kara Yülük Osman, 13 Cemaziyelevvel 803/30 Aralık 1400'de mahiyetindeki kalabalık kuvvetlerle Timur'un

---

¹⁹⁰ Sivas dönemin önemli ticaret merkezlerinden biri olarak bulunmaktaydı. Suriye, Cizre ve Konya'dan ticaret için gelen zengin Müslüman tacirler bu dönemde Sivas'a yerleşiyorlardı. Ticaret akışlarını Sivas'tan Karadeniz limanlarına, oradan da Trabzon'a, Samsun yoluyla Sinop'a kervanlar aktarılıyordu. Sivas'ın Tebriz'e, Karadeniz ve Akdeniz Limanlarına ve özellikle Anadolu'nun iç bölgelerine giden yolda yer alması onu ticaret merkezi kılan önemli amillerden olmuştur. Yaşar Yücel, **Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar**, s. 319; Veysel Akdeniz, **Akkoyunlu- Kürt İlişkileri**, s. 20.

¹⁹¹ Şerefüddin Ali Yezdi, **Emir Timur (Zafernâme)**, s. 343; Refet Yınanç, **Dulkadir Beyliği**, s. 34-35.

¹⁹² Şerafeddin Ali Yezdi, **Zafername**, s. 273; Zeki Velidî Togan, **Umumî Türk Tarihine Giriş**, s. 366; John E. Woods, **Akkoyunlular**, s. 110-113; Yaşar Yücel, **Timur'un Orta Doğu –Anadolu Seferleri ve Sonuçları (1393-1402)**, s. 87; M.Halil Yınanç, "**Akkoyunlular**", s. 257; Gökür Gögebakan, **XVI. Yüzyılda Malatya Kazası (1516-1560)**, Malatya Belediyesi Kültür Yayınları, Malatya 2002, s. 24-25; Veysel Akdeniz, **Akkoyunlu- Kürt İlişkileri**, s. 21; Murat Zengin, **İlhanlılar-Eratnalılar-Memlûklar Dönemi Malatya**, s. 123; Senem Özdoğan, **Orta Asya'dan Diyarbakır ve Çevresine Göçler**, s. 33.

¹⁹³ Derviş Ahmed Âşıkî, **Âşıkpaşazâde Tarihi (1285-1502)**, s. 104; İbn Arabşah, **Acaibu'l-Makdur**, s. 206; İsmail Aka, **Mirza Şahruh ve Zamanı (1405-1447)**, s. 23; Mehmet Bekmezci, **Besni Tarihi**, Fırat Basım, İstanbul 2015, s. 171-172.

¹⁹⁴ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 45; İsmail Aka, **Mirza Şahruh ve Zamanı (1405-1447)**, s. 23.

huzuruna gelerek yeniden itaatini arz etmiştir. Timur Kara Yülük'ün itaatini kabul ederek ona eyeri altın işlemeli bir at hediye etti.¹⁹⁵ Kara Yülük Osman Bey, Timur'un güneye yapacağı tüm seferlerde yanında kalarak, kendisine rehberlik edecektir.

Diğer taraftan Bayezid, Timur'a destek çıkan Mutahharten'e bir elçi yollayarak onla olan ittifakını bozmasını, kendisine tabii olmasını¹⁹⁶ ve aynı zamanda Erzincan için haracını¹⁹⁷ talep etmiştir. Mutahharten'in geri durmasını ve Timur'un güneyde olmasını fırsat bilen Bayezid, yanında Kara Yusuf'la birlikte Mutahharten'in topraklarını 1401'de muhasara altına aldı.¹⁹⁸ Şiddetli muhasara karşısında zor duruma düşen Mutahharten, Kemah kalesine çekilmek zorunda kaldı. Az bir süre sonra da teslim oldu. Mutahharten'e tabii şehirler ve içine kapandığı Kemah kalesi Osmanlılar tarafından kuşatıldı. Erzincan halkının aman dilemesiyle muhasara kaldırıldı. Bayezid kaleyi Kara Yusuf'a verdi ve Mutahharten'in ailesiyle Bursa'ya döndü.¹⁹⁹ Fakat Kara Yusuf Erzincan halkıyla anlaşmazlık yaşamaya başladı. Bayezid yeniden bu topraklara gelerek halkın isteğiyle Mutahharten'i buralara emir tayin etti.²⁰⁰ Mutahharten, Bayezid'in Erzincan'dan ayrılmasıyla Timur'u olanlardan haberdar etmiş ve ailesinin Bayezid tarafından tutsak edildiğini bildirmiştir. Timur, Bayezid'e tehdit içerikli mektuplar yollamıştır.

Timur, Halep dönüşü yolda kendisine refakat eden ve birçok küçük emirliklerin kendisine katılmasına yardım eden Osman Bey'in oğlu İbrahim Bey'e hediyeler vererek ikramlarda bulunmuştur. Daha önce Artuklular'ın elinde olan Amid şehri 1401'de, bu yardımlarının karşılığı olarak İbrahim'e verilmiştir.²⁰¹ Kara Yülük artık Amid şehrinde

¹⁹⁵ Makrizî, *es-Sülûk*, C.VI, s. 48; Şerafeddin Ali Yezdî, *Emir Timur (Zafernâme)*, s. 371; Yaşar Yücel, *Timur'un Orta Doğu- Anadolu Seferleri ve Sonuçları (1393-1402)*, s. 112.

¹⁹⁶ Yaşar Yücel, *Timur'un Ortadoğu- Anadolu Seferleri ve Sonuçları (1393-1402)*, s. 71.

¹⁹⁷ Bayezid toprakları ile Mutahharten'in toprakları sınır halindeydi. Bayezid, Mutahharten'e bir mektup yazarak kendisinden vergi talebinde bulunmuş ve kendisine tabii olmasını istemiştir. Mutahharten de vergi vermeyi kabul edeceğini fakat hâkimiyetinde olan Kemah kalesini kendisine vermeyeceğini bildirmiştir. Bunun üzerine Mutahharten Timur'dan yardım istemiştir. Yaşar Yücel, *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar*, s. 291; Hayrunisa Alan, *Bozkırdan Cennet Bahçesine Timurlular*, s. 67.

¹⁹⁸ Ruy Gonzales de Clavijo, *Anadolu, Orta Asya ve Timur*, (çev: Ömer Rıza Doğrul), Ses Yayınları, İstanbul 1993, s. 81; Yaşar Yücel, *Timur'un Orta Doğu-Anadolu Seferleri ve Sonuçları (1393-1402)*, s. 130; Jakob P. Fallmerayer, *Trabzon İmparatorluğunun Tarihi*, s. 207.

¹⁹⁹ Abdurrahim Şerif Beygu, *Erzurum Tarihi, Anıtları, Kitabeleri*, s. 77.

²⁰⁰ Yaşar Yücel, *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar*, s. 292-293.

²⁰¹ Ebû Bekr-i Tihranî, *Kitâb-ı Diyarbekiriyye*, s. 48; W.Hinz, *Uzun Hasan ve Şeyh Cüneyd*, (çev. Tevfik Bıyıklıoğlu), TTK, Ankara 1992, s. 112; İlhan Erdem, *Akkoyunlu Devleti Tarihi*, s. 100; Senem Özdoğan, *Orta Asya'dan Diyarbakır ve Çevresine Göçler*, s. 33; Neşet Çağatay, "Akkoyunlular",

önemli mevzileri elinde bulundurarak, denetimini sağlamıştı. Timur, yardımlarından ve cesaretinden dolayı sürekli Kara Yülük Osman Bey'i ödüllendirmiştir. Amid'i kendisine vermesi en büyük örneğidir.²⁰²

Timur, Suriye seferini tamamladıktan sonra Osmanlı hükümdarı Yıldırım Bayezid üzerine yapacağı seferin hazırlıklarını yapmak üzere Karabağ'a gitti. Timur Kara Yülük Osman Bey'e, Diyarbakir ve havalisini baskı altına alma görevi verdi.²⁰³ Osman Bey burada, Mardin'i kuşatmakla meşgul oldu.²⁰⁴ Mardin emiri İsa, mukavemet edince Kara Yülük Osman Bey, savaş için hazırlanmış ve Mardin emiri İsa ile aralarında savaş gerçekleşmiştir. Fakat Sultan İsa yenilerek kaleye çekilmiştir. Kara Yülük Osman'ın saldırılarından çekinen Emir İsa bir anlaşma yaparak Osman Bey'in geri çekilmesini sağlamıştır. Kara Yülük Osman Bey her ne kadar Mardin şehrini ele geçirememişse de burada barış şartlarını Mardin emirine ve halka uygulamaya imkânı bulmuştur.²⁰⁵

Kara Yülük Osman Bey, Mardin'den sonra yaylağına gitti. Kara Yülük'ün Amid ve Mardin'de büyük başarılar göstermesi, kardeşlerinin ona olan düşmanlığını bitirmelerine neden oldu. Kardeşleri Ahmed ve Pir Ali Beyler de hanedanlığa katılarak birliği sağlamışlardır. Mardin'den sonra havalisini de hâkimiyeti altına almak isteyen Osman Bey, oğlu İbrahim'e Hasankeyf ve civarındaki küçük yerleri zapt etmesi için talimat verdi. Bu vilayetleri kuşatma altına alan İbrahim Bey, tüm bölgeyi yağmalamıştır. İbrahim Bey'in bu yağması, Hasankeyf emiri el-Melikü'l-Âdil Âlemüddin Süleyman'ı aciz duruma düşürmüştür.²⁰⁶ Kara Yülük Osman Bey'e müracaat eden Hısn-ı Keyfa emiri, itaatini bildirince affedilmiş ve her yıl belli miktarda

---

Türkmen Akkoyunlu İmparatorluğu Siyasal, Sosyal ve Kültürel Tarihine İlişkin Makaleler Antolojisi, s. 43; Salim Cöhçe, “*Otlukbeli Savaşına Kadar Akkoyunlular*”, s. 269.

²⁰² İbn Arabşah, *Acaibu'l-Makdur*, s. 279; Yaşar Yücel, *Timur'un Orta Doğu-Anadolu Seferleri ve Sonuçları (1393-1402)*, s. 112.

²⁰³ Şerefüddin Ali Yezdi, *Emir Timur (Zafername)*, s. 377-378; Yaşar Yücel, *Timur'un Orta Doğu – Anadolu Seferleri ve Sonuçları (1393-1402)*, s. 116; Osman Turan, *Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2011, s. 216; Mehmet Taştemir, “*Mardin*”, *DİA*, C.XXVIII., s. 44-45; Senem Özdoğan, *Orta Asya'dan Diyarbakır ve Çevresine Göçler*, s. 33.

²⁰⁴ İsmail Aka, *Timurlu Devleti*, s. 36; Nejat Göyünç, *XVI. Yüzyılda Mardin Sancağı*, TTK, Ankara 1991, s. 11; Kâzım Paydaş, “*Akkoyunlular Döneminde Mardin*”, *Makalelerle Mardin I (Tarih-Coğrafya)*, (haz. İbrahim Özcoşar), İstanbul 2007, s. 308.

²⁰⁵ Bu kaleyi fetih işi tarihi kaynaklara göre tartışmalıdır. Dönemin ana kaynağı olan Kitâb-ı Diyarbakiriyye'ye göre bu kale alınmıştır. Fakat farklı kaynaklarda bu kalenin alınmadığı, bu kalenin yerine anlaşmada başka bir kale verildiği geçmektedir. Ebû Bekr-i Tihranî, *Kitâb-ı Diyarbakiriyye*, s. 42-44.

²⁰⁶ Yaşar Yücel, *Timur'un Orta Doğu – Anadolu Seferleri ve Sonuçları (1393-1402)*, s. 116.

vergi ve asker vermesi koşuluyla yeniden Hısn-ı Keyfa emiri olmuştur.²⁰⁷ Osman Bey yaylaktan ayrılmış ve o 1401 yılı kışını Resûlayn'da geçirmiştir. Yöredeki Süleymani ve Zırkî Kürtleri üzerine yürüyen Osman Bey, onların bazı kalelerini ele geçirmeyi başarmış, mallarına büyük bir yağma yapmıştır.²⁰⁸ Kara Yülük Osman Bey'in Diyarbekir etrafındaki dağlık ve sarp bölgeleri yönetime alması ona önemli bir mevzi kazandırmıştı. KaraYülük Osman Bey Diyarbekir etrafında faaliyetlerde bulunurken Timur, Bağdat havalisini ele geçirmiştir.²⁰⁹

Timurbir müddet sonra Karabağ'a döndü. Bir yandan Yıldırım Bayezid, diğer yandan Timur Anadolu'da hâkim olmaya başlamışlardı. Bu sıralarda Bayezid, Timur'a karşı ittifak oluşturmak amacıyla Mısır Sultanı Ferec'e bir elçi göndermiş ve birlik olmayı teklif etmiştir. Ferec, önceden Bayezid tarafından alınan yerlerin yeniden kendisine iadesi şartıyla bu ittifaka olumlu bir yanıt vermiştir. Berkuk zamanındaki gibi aralarında bir dostluk hâsıl olmuştur.²¹⁰ Fakat bu dostluğu desteğe dönüşmemiştir. Çünkü bu dönemde Memlûk Sultanlığında Ferec ve kardeşleri arasında iç karışıklıklar baş göstermiştir. Yıldırım Bayezid, Ankara Savaşı'nda bu ittifaktan fayda sağlayamamıştır.

Timur'un Azerbaycan tarafına gidişi, Karakoyunlu Kara Yusuf'u rahatsız etti. Timur'un önünden kaçan Kara Yusuf önce Memlûklara sığınmak istediye de kabul görmedi. Bunun üzerineKara Yusuf, Yıldırım Bayezid'e sığındı.²¹¹ Celayirli Ahmed de aynı şekilde Yıldırım Bayezid'e sığındı.²¹² Timur, Osmanlı Devletine elçiler yollayarak Karakoyunlu Kara Yusuf'u teslim etmesini istedi ve şayet Kara Yusuf verilmezse, aradaki dostluğun bozulacağı, samimiyet duygularının azalacağı uyarısında da bulundu. Yıldırım Bayezid, Timur'un bu talebini reddedince²¹³ Timur bunu gerekçe göstererek Anadolu Seferine çıktı. Ankara savaşının asıl sebebi; Timur'a göre bu iki ebedi

²⁰⁷ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 44; Veysel Akdeniz, **Akkoyunlu-Kürt İlişkileri**, s. 23-24.

²⁰⁸ Veysel Akdeniz, **Akkoyunlu- Kürt İlişkileri**, s. 29.

²⁰⁹ Derviş Ahmed Âşıkî, **Âşıkpaşazâde Tarihi (1285-1502)**, s.10

²¹⁰ İsmail Yiğit, **Memlûkler**, s. 107.

²¹¹ Nizamüddin Şâmî, **Zafernâme**, s. 297; Şerafeddin Ali Yezdî, **Emir Timur (Zafernâme)**, s. 343; M. Halil Yınanç, "*Bayezid P*", s. 380.

²¹² Derviş Ahmed Âşıkî, **Âşıkpaşazâde Tarihi (1285-1502)**, s. 103; Faruk Sümer, **Karakoyunlular**, s. 62; Y.Yücel- A.Sevim, **Türkiye Tarihi II**, s. 59; İsmail Aka, **Mirza Şahruh ve Zamanı (1405-1447)**, s. 22; Hayrunisa Alan, **Bozkırdan Cennet Bahçesine Timurlular (1360-1506)**, s. 70.

²¹³ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 45; Mehmed Neşri, **Neşri Tarihi I**, s. 345; İbn Arabşah, **Acaibu'l-Makdur**, s. 289; Yaşar Yücel, **Timur'un Orta Doğu-Anadolu Seferleri ve Sonuçları (1393-1402)**, s. 89.

düşmanının Bayezid'e sığınmalarıdır.²¹⁴Fakat bir yandan da Timur'un sahip olduğu hâkimiyet anlayışı ve Anadolu üzerindeki emellerini gerçekleştirmek için de bu iki düşmanı kendine bir savaş bahanesi olarak seçtiği biliniyor. Timur'un yanında, uzun zamandır hizmetinde bulunan Kara Yülük Osman Bey vardı. Osman Bey, Timur'a yardım etmek amacıyla Diyarbekir'den hareketle Anadolu'ya geldi. Osman Bey kardeşleri Ahmed ve Pir Ali Beylerin de desteğini almıştı. Bayezid, Timur'u karşılamak üzere Tokat'a gitti.²¹⁵ Kara Yusuf'u ve Celayirli Amed'i geri vermesini Bayezid'den talep eden Timur, tehditvari mektuplar yazmıştır. Timur ile Bayezid arasındaki mektuplaşmalar devam etmekteydi.²¹⁶ Bu arada yazışmaların üslubu sertleşince ve Yıldırım Bayezid'in cevabı tahkîr edici olunca²¹⁷ Timur, bu duruma öfkelenerek Erzurum'dan hareketle Sivas'a gelmişti.²¹⁸ Bu sırada Tokat'ta bulunan Yıldırım Bayezid, sağlam bir kaleye yerleşmişti. Timur casusları vasıtasıyla Bayezid'in yerini öğrendi.²¹⁹ Sivas'tan harekete geçen Timur, Kayseri'ye yönelip Kırşehir yoluyla Ankara'ya ulaştı.²²⁰ Bir yandan da emirlerinden Burunduk Bey'e önceden gidip, düşman tarafından gelecek birliklerin yolunu kesmelerini emretmiştir.²²¹ Timur'un ordusu Ankara'yı kuşatma altına almış²²² ve Ankara muhafızı Yakub Bey, şehri müdafaya hazırlanmıştı.²²³ Timur lağımlar kazdırarak şehri kuşattı. Yıldırım Bayezid, Timur'un Ankara kalesini muhasara ettiğini öğrenince Ankara'ya hareket etti. Yıldırım Bayezid'in yaklaştığını öğrenen Timur, Ankara muhasarasını kaldırarak Çubuk Ovasına yöneldi.²²⁴

---

²¹⁴ Yaşar Yücel, **Timur'un Orta Doğu-Anadolu Seferleri ve Sonuçları (1393-1402)**, s. 122; Musa Şamil Yüksel, "Dönemin Arap Kaynaklarına Göre Ankara Savaşı", **Tarih İncelemeleri Dergisi**, C.XXXV, S.1, Temmuz 2010, s. 353.

²¹⁵ Hayrunisa Alan, **Bozkırdan Cennet Bahçesine Timurlular (1360-1506)**, s. 75.

²¹⁶ Abdurrahman Daş, "Ankara Savaşı Öncesi Timur ile Yıldırım Bayezid'in Mektuplaşmaları", **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, S.15, s. 141-165.

²¹⁷ Musa Şamil Yüksel, "Dönemin Arap Kaynaklarına Göre Ankara Savaşı", s. 357.

²¹⁸ Şerafeddin Ali Yezdî, **Emir Timur (Zafernâme)**, s.388; Halil İnalçık, "Bayezid I", s. 233; Abdurrahim Şerif Beygu, **Erzurum Tarihi, Anıtları, Kitabeleri**, s. 77.

²¹⁹ Şerefüddin Ali Yezdî, **Emir Timur (Zafernâme)**, s. 388.

²²⁰ Yaşar Yücel, **Timur'un Orta Doğu-Anadolu Seferleri ve Sonuçları (1393-1402)**, s. 136; Kenan Ziya Taş, "Ankara Savaşı ve Ankara", **Tarihte Ankara Uluslar Arası Sempozyumu (25-27 Ekim 2011-Ankara)**, Ankara 2012, s. 85; Jakob P. Fallmerayer, **Trabzon İmparatorluğunun Tarihi**, s. 208.

²²¹ Şerefüddin Ali Yezdî, **Emir Timur (Zafernâme)**, s. 390.

²²² Oruç Beğ, **Oruç Beğ Tarihi**, s. 60-61; Johannes Schiltberger, **Türkler ve Tatarlar Arasında (1394-1427)**, s. 60.

²²³ Y.Yücel- A.Sevim, **Türkiye Tarihi II**, s. 63.

²²⁴ M.Halil Yınanç, "Bayezid I", s. 385; Ruy Gonzales de Clavijo, **Timur'un Hayatı ve Kadiz'den Semerkand'a Seyahatler**, (çev. Zeynep Ertan), Pozitif Yayınları, İstanbul 2008, s. 142.

f. Ankara Savaşı (27 Zilhicce 804/28 Temmuz 1402)

Timur'un yanında Kara Yülük Osman, Osman'ın kardeşleri ve Mutahharten başta olmak üzere kendine tabi yaklaşık yirmi kadar emirde bulunuyordu. Timur, Çubuk ovasında savaş düzenini almıştı ve muharebeye hazırды. 1 Muharrem 805 (1 Ağustos 1402)'de Doğunun hükümdarı Timur ile Anadolu'nun hükümdarı Yıldırım Bayezid karşılaştılar.²²⁵ Yıldırım Bayezid'in ordusunun ani saldırısı üzerine Timur kendi ordusunu kumanda ederek taarruza geçti. Kaynaklara göre Timur'un ordusu 160.000 asker ve 30 filden oluşurken, Yıldırım Bayezid'in ordusu 70.000 kadardı.²²⁶ Timur'la Yıldırım Bayezid arasında şiddetli bir harp meydana geldi. Kara Yülük Osman Bey, Timur'un ordusunda merkezi sol kuvveti kumanda ediyordu.²²⁷ Ordunun merkez kumandasını babasının emriyle alan Mirza, Yıldırım Bayezid'in ordusunun sol kolunuok ve mızrak darbeleriyle bozmuştu. Emir Timur, harbi Yıldırım Bayezid'e karşı kazanmıştı.²²⁸ Timur'un askerleri Bayezid ve yanındakileri kuşatarak esir aldılar. Harbin sonucunda Yıldırım Bayezid 1402'de²²⁹ Timur'a esir düştü.²³⁰ Bir süre sonra da yakalandığı hastalık nedeniyle vefat etti²³¹ ve naaşı Akşehir'de toprağa verildi.²³²

Timur, Ankara zaferinden sonra kışı Anadolu'da geçirdi. Mutahharten tekrar Erzincan'a döndü.²³³ Kara Yülük Osman ile kardeşleri de Timur'un yanında kışladılar. Sivas'a yakın bir havalide kışlayan Timur, Kara Yülük Osman'a ihsanlarda bulunarak kendi vilayetine gönderdi.²³⁴ Kış bitip artık sefer mevsimi yaklaştığında Timur yağma edilen malların ve eşyaların birçoğunu doğuya, oğullarına gönderdi.²³⁵ Kara Yülük

²²⁵ Musa Şamil Yüksel, "Dönemin Arap Kaynaklarına Göre Ankara Savaşı", s. 360.

²²⁶ Yaşar Yücel, **Timur'un Orta Doğu-Anadolu Seferleri ve Sonuçları (1393-1402)**, s. 137; Ali Rıza Yağlı, "Ankara Savaşı ve Sonrasında Timur Mirzaların Faaliyetleri", **1402 Ankara Savaşı Uluslararası Kongresi**, s. 621.

²²⁷ Şerefüddin Ali Yezdi, **Emir Timur (Zafernâme)**, s. 392.

²²⁸ İbn Arabşah, **Acaibu'l-Makdur**, s. 310-311; Kenan Ziya Taş, "Ankara Savaşı ve Ankara", s. 85.

²²⁹ Johannes Schiltberger, **Türkler ve Tatarlar Arasında**, s. 67, Şerafeddin Ali Yezdi, **Emir Timur (Zafernâme)**, s. 393.

²³⁰ Nizamüddin Şâmî, **Zafernâme**, s. 308; M. Halil Yınanç, "Bayezid I", s. 388-389; Ruy Gonzales de Clavijo, **Timur'un Hayatı ve Kadiz'den Semerkant'a Seyahatler**, s. 142; Rene Grousset, **Bozkır İmparatorluğu Atilla-Cengiz Han-Timur**, s. 492.

²³¹ Ruy Gonzales de Clavijo, **Anadolu, Orta Asya ve Timur**, s. 12.

²³² Nizamüddin Şâmî, **Zafernâme**, s. 323; Derviş Ahmed Âşıkî, **Âşıkpaşazâde Tarihi (1285-1502)**, s. 107; İbn Arabşah, **Acaibu'l-Makdur**, s. 327; Y.Yücel- A.Sevim, **Türkiye Tarihi II**, s. 67.

²³³ Yaşar Yücel, **Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar**, s. 297.

²³⁴ Şerefüddin Ali Yezdi, **Emir Timur (Zafernâme)**, s. 412; İbn Arabşah, **Acaibu'l-Makdur**, s. 335; Neşet Çağatay, "Akkoyunlular", s. 43.

²³⁵ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 46; Johannes Schiltberger, **Türkler ve Tatarlar Arasında (1394-1427)**, s. 77.

Osman Bey'in kardeşlerinin çocuklarından Ahmed Beyin oğlu Muhammed Bey ve Pir Ali Bey'in oğlu Pilten Bey yolları tutarak Timur'un doğuya gönderdiği malları yağmaladılar. Timur bu duruma çok sinirlenerek önce onların babaları Ahmed Bey'i ve Pir Ali Bey'i yakalatıp hapsedmiş; ardından Ahmed Bey'in ve Pir Ali Bey'in adı duyulmamıştır. Kara Yülük Osman Bey'in bu işten suçsuz olduğu anlaşıldığından ona dokunulmadı.

1403 yılına gelindiğinde Timur Anadolu'dan ayrılmak için hazırlıklarını tamamlamıştı. Son defa Erzican'a, Mutahharten'in yanına gitmiş ve iyi ağırlanmıştı. O tarihten sonra Mutahharten'den haber alınmadığı bilinmektedir.²³⁶

g. Kara Yülük Osman'ın Beyliği Devletleştirilmesi

Kara Yülük Osman Bey hâkimiyetine aldığı bölgelerle daha da güçlenmiş, ordusuyla Timur'a yardım etmiş ve çeşitli hediyeler almıştır. Yurduna dönen Osman Bey, kendi beyliği içindeki ihtilafları düzeltme ve ıslah çalışmalarına girişmiştir. Kara Yusuf'un Dımaşk'ta oluşu, Mutahharten'in ölümü ve Timur'un Ankara Savaşını bitirip memleketine dönmesi Osman Bey'in devletini teşekkülünde aradığı fırsattı. Yeğenleri ve diğer akrabaları arasında kendisine rakip çıkacak bir gücün olmaması Kara Yülük Osman'ın devletini rahat bir ortamda kurmasının en önemli etkeni olmuştur.²³⁷

Akkoyunlu Kara Yülük Osman'ın yardımcılarından biri olan Dögerler de o dönemlerde taht değişikliği yaşıyordu. Sâlim Bey'den sonra Dımaşk Hoca başa geçmişti. Yirmi bin hanenin komutanı olan Dımaşk Hoca Ruha, Siverek, Suruç, Harran, Rakka bölgelerinde hüküm sürmekteydi. Fırat nehri civarını kışlak olarak seçmişti. Döger emirlerinden Yağmur Bey yanına aldığı yüz üç binlik kuvvetiyle Kara Yülük Osman Bey'e tabi asker olmuştu. Osman Bey o yıl oğlu İbrahim Bey'i Amid'de bırakarak diğer oğlu Halil Beyle Resulayn'da kışlamıştır. Dögerler arasındaki kargaşayı önlemek ve kendi içinde güç birliğini sağlamak için, emirlik davasında bulunan beyleri yanına çekerek bunların her birine bir emirlik makamı verdi. Kara Yülük Osman Bey'in kendi çatısı altında bu beylere emirlik vermesi artık 1403 yılından itibaren

²³⁶ Yaşar Yücel, *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar*, s. 298; Ahmet Toksoy, "*Akkoyunlular ve Erzincan*", s. 249.

²³⁷ Neşet Çağatay, "*Akkoyunlular*", s. 42.

İmparatorluğunu kurduğunu göstermektedir. Bu tarihten itibaren Akkoyunlu Devleti'nin resmî olarak tesis edildiğini görmekteyiz.

Beyliğin başında resmî olarak bulunan Kara Yülük Osman Bey, bir defa daha Mardin'e yönelmiştir.²³⁸ Şehri alamadığından buradaki tüm mahsulleri yağmalamıştır. Şehrin zaptı zor olduğundan Mardin ve Amid arasındaki Savur Kalesi'ne yönelmiştir.²³⁹ Savur Kalesi'ni almış, yerel güçlerle mücadele etmiş ve söz konusu Kale'yi yıkmıştır. Buradaki Kürtlerin bazılarını yıllık vergiye bağlayarak geri dönmüştür.²⁴⁰

ğ. Karakoyunlu- Akkoyunlu Mücadeleleri

Celayirli Ahmed ile Karakoyunlu Kara Yusuf Bağdat'a gitmek için yola koyulmuşlardı. Celayirli Ahmed Tikrit'te kışladıktan sonra Suriye'ye doğru yola çıkmış ve yeniden Memlûk Devleti'ne iltica etmiştir. Kara Yusuf Hille'ye varmış. Hille komutanları bu iki beyin gazabından korktukları için tahtı bırakıp Timur'un yanına kaçmıştı. Bunun üzerine Timur, oğlu Mirza'yı maiyetindeki kalabalık bir orduyla Hille'ye göndermişti. Timur'un oğlu da aynı kendisi gibi güçlü, sözü geçen bir komutandı ve yanına aldığı kalabalık ordusuyla Hille'ye gelince, Karakoyunlu Kara Yusuf kaçmak zorunda kaldı. Timur'un oğluyla savaşta, Kara Yusuf'un yanında olan kardeşi Yar Ali Bey attan düşerek Timur'un ordusuna esir düşmüş ve sonra öldürülmüştür. Savaştan kaçan Kara Yusuf, Dımaşk'a doğru yönelmişti ve buraya sığınmıştı. Dımaşk naibi şeyh el Mahmûdî, Kara Yusuf'u misafir etmişti. Bir süre sonra Celayirli Ahmed de Dımaşk'a gelmişti. Fakat burada hapsedildiler. Mısır'dan gelen haber onların hapiste öldürülmesi yönündeydi. Timur'un Memlûklere yaptığı baskıyla, tahtta olan Nasreddin el Ferec, Dımaşk naibinden böyle bir istekte bulunmuştu. Timur daha da ileriye giderek Ferec'den Kara Yusuf'un idamını istemiştir. Timur, Kara Yusuf'un idamını isterken Celayirli Ahmed'in kendisine gönderilmesini istemiştir.²⁴¹ Ferecin bu isteğine rağmen Dımaşk naibi Şeyh el Mahmûdî bunu kabul etmemişti. Kara Yusuf ile Celayirli Ahmed bir yıl kadar hapiste kalmışlardı ve bu hapis hayatı ikisi arasındaki dostluk bağına daha da kuvvetlendirmişti. Bir yılı doldurdıklarında Dımaşk

²³⁸ Kâzım Paydaş, "Akkoyunlular Döneminde Mardin", s. 309; Osman Turan, **Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi**, s. 216.

²³⁹ Hasan-ı Rumlu, **Ahsenü't-Tevârîh**, (çev. Mürsel Öztürk), TTK, Ankara 2006, s. 34-35.

²⁴⁰ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 47.

²⁴¹ Nizameddin Şami, **Zafername**, s. 293; Şerafeddin Ali Yezdî, **Emir Timur (Zafername)**, s. 441.

nâibi, Mısır Sultan'ın emriyle değil kendi rızası ile onları serbest bıraktı. Bunun sebebi ise Şeyh El Mahmûdî'nin, Halep Emir'i Çekem ile Memlûk Sultanı Ferec'e karşı bu devlet adamlarının desteğini sağlamak istemişti. Şeyh el Mahmûdî Çekem ile birlikte yürüyüşe başladı, yanlarında Kara Yusuf da vardı fakat Celayirli Ahmed onlara eşlik etmek istemedi. Gece ani baskın yaparak Memlûk ordusuna saldırdılar. Ordunun içinden bazı askerlerin ihanet etmesi ile ikinci saldırı olamadan Şeyh, Çekem ve Kara Yusuf yenilip geriye dönmek zorunda kaldılar. Şeyh Dımaşka, Çekem Trablus'a, Kara Yusuf da yurduna döndü.

Timur kışı Karabağ'da geçirmişti. 1404 yılının mart ayında Timur, Semerkand'a doğru yol aldı. Yedi yıllık sefer diye adlandırdığı son seferine hazırlanıyordu. Timur'un yorgun olan bedeni sefer yolculuğuna daha fazla dayanamayıp, ordularıyla beraber Otrar'da konakladı. Aniden hastalığının zuhuruyla son seferini gerçekleştiremedi ve 17 Şaban 807/ 18 Şubat 1405'de, 69 yaşındayken öldü.²⁴²

Kara Yusuf, Döğer reisi Gökçe Musa'nın yanına uğramıştı, oradan Mardin Emir'i Melik İsa'nın yanında da bir müddet konakladı. Kara Yusuf'un burada konaklayarak ilerlemesi, maiyetindeki güçlerine güç katmıştır. Mardin, Cizre Emiri, Süleymanî ve Zirkî Kürtleri de Kara Yusuf'a tabi olmuşlardı.²⁴³ Bu sırada Kara Yusuf'un topraklarına yaklaştığını öğrenen Kara Yülük Osman Bey, Amid'den hareket etti. Kara Yusuf'la savaşmak için Hısn-ı Keyfa ile Mardin arasında bulunan Takı²⁴⁴ mevkiinde karşılaştılar. İki ordu da güçlü ve kalabalıktı. Savaş düzenini aldıktan sonra harekete geçtiler fakat ilk birkaç gün her iki taraf da diğerine bir üstünlük sağlayamadı. Kara Yülük Osman'ın oğlu İbrahim, Kara Yusuf komutasındaki orduya saldırarak mağlup etmiştir. Yirmigün boyunca iki taraf arasında karışıklıklar devam etmiştir. Kara Yusuf'un Osman Bey'e haber göndermesi üzerine; ikimizde Türkmeniz, birbirimize saldırmayalım. Sen Rum'a, ben Çağatay'a yöneleyim demişse de kuşatma sonuçsuz kalmıştır.²⁴⁵ Karakoyunlu Emir'i Kara Yusuf Bitlis, Van havalisini ele geçirmiş ve Doğu Anadolu'nun hâkimiyetini bulunduruyordu. Kara Yusuf'un gün geçtikçe maiyeti ve kuvvetleri artıyor

²⁴² Şerafeddin Ali Yezdî, *Emir Timur (Zafernâme)*, s. 448; Osman Turan, *İstanbul'un Fethinden Önce Yazılmış Tarihî Takvimler*, s. 83; Johannes Schiltberger, *Türkler ve Tatarlar Arasında (1394-1427)*, s. 83; İsmail Aka, *Tarihnâme*, TTK, Ankara 1988, s. 20; a.mlf, *Timur ve Devleti*, s. 44-45; Hayrunisa Alan, *Bozkırdan Cennet Bahçesine Timurlular (1360-1506)*, s. 82-83.

²⁴³ Veysel Akdeniz, *Akkoyunlu-Kürtlülükleri*, s. 30.

²⁴⁴ Takı, günümüzde Mardin'e bağlı Savur ilçesinin bir köyüdür. Yeni adı İçören'dir.

²⁴⁵ Hasan-ı Rumlu, *Ahsenü't-Tevârîh*, s. 55; Nejat Göyünç, *XVI. Yüzyılda Mardin Sancağı*, s. 11-12.

ve Azerbaycan'a doğru genişlemek arzusunu aklından bir an bile çıkarmıyordu. Bu arzusunu gerçekleştirmek için engelleri vardı. Bunlardan biri de Timur'un torunu Miranşah oğlu Ebubekir Mirza idi. 1406'da Kara Yusuf, Ebubekir Mirza ile savaşmak için hazırlandı ve yola koyuldu.²⁴⁶ Ebubekir Mirza yanına kuvvetlerini alarak geldiğinde, Kara Yusuf da tüm maiyetiyle onu bekliyordu. Nahçıvan'ın batısında iki ordu 1406'da savaştılar²⁴⁷ ve Kara Yusuf, Hille'deki bozgunundan sonra Ebubekir Mirza'ya karşı aldığı bu zaferle övünüyordu. Karakoyunluların eline büyük bir ganimet geçmişti.²⁴⁸ Böylece Timurluların Anadolu'daki son üs bölgeleri de ellerinden çıkınca, bölgedeki hâkimiyetleri de sona ermişti. Bu sırada Kara Yülük Osman Bey de Mardin'i kuşatmak için üçüncü defa daha oraya hareket etmiştir. Fakat yine muvaffak olamayıp geri dönmüştür.²⁴⁹

h. Emir Çekem İsyası (809/1407)

Kara Yülük'ün Kürt emirlerinin mahallelerine saldırması, onlar üzerinde büyük bir korku uyandırmıştı. Yerli Kürt aşiretlerinin korkması, Mardin Emir'i İsa'yı da hareketlendirilmiş ve kendini güvence altına almak için, Halep naibi Çekem'den yardım istemişti.²⁵⁰ Çekem de kendi çevresinde güçlüydü ve Halep, Şam, Suriye, Hama, Humus ile Trablus onun emrindeydi. Mardin Emir'i İsa, Çekem'e haber gönderip ondan yardım talep edince²⁵¹ Çekem, askerlerini toplayıp harekete geçmişti. Tam bu sırada Çekem'in yanında bulunan İnallu ve Bayat boyları da kendisinden kaçarak Kara Yülük Osman Bey'e sığınmışlardı.²⁵² Çekem, Osman Bey'den bu boyları kendisine iade etmesini istemiş fakat Osman Bey, boyların onun zorbalığından kaçtığını bildiği için geri vermek istememiştir. Osman Bey'in, Çekem'in bu isteğini yerine getirmeyişi iki taraf arasında savaş olacağına bir işaretiydi. Çekem çok güçlüydü ve çok geçmeden mücehhez bir ordu hazırlamıştı. Suriye taraflarında bir ordugâh kuran Çekem, tüm atlarıyla, yardıma gelen emirleri ile kuvvetlerini birleştirip Diyarbekir hududuna gelmişti.

²⁴⁶ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 49; İsmail Aka, **Mirza Şahruh ve Zamanı (1405-1447)**, s. 51.

²⁴⁷ İsmail Aka, **Mirza Şahruh ve Zamanı (1405-1447)**, s. 51-53.

²⁴⁸ Faruk Sümer, **Karakoyunlular**, s. 73-74.

²⁴⁹ Kâzım Paydaş, "*Akkoyunlular Döneminde Mardin*", s. 309.

²⁵⁰ Hasan-ı Rumlu, **Ahsenü't-Tevârîh**, s. 48; Fatma Akkuş, **Akkoyunlu-Memlûklü Münasebetleri**, s. 53.

²⁵¹ Nejat Göyünç, **XVI. Yüzyılda Mardin Sancağı**, s. 12; Kâzım Paydaş, "*Akkoyunlular Döneminde Mardin*", s. 309.

²⁵² Hasan-ı Rumlu, **Ahsenü't-Tevârîh**, s. 49.

1407'de kendisini Sultan ilan eden Çekem Mardin'e giderek savaş için birkaç kale inşa ettirmiştir. Burada Harezm adlı bostanlıklar bir bölgede konaklamıştı. Artık savaşa hazırды. Mardin Sultanı, Çekem'in yanına gitmek için yola çıktı. Tam bu sırada beyliğin müneccimi ona bu savaşın iyi olmayacağını anlatmaya çalıştıysa da, Mardin Sultanı onu dinlemedi.²⁵³ Savaşın ordugâhını ve yerini belirlemek için önce Amid'in güney batısında bulunan Karacadağ'a geldiler fakat Çekem'in komutanları bu yerin uygun olmadığını söyleyince tekrar yola çıkarak Amid'in güneyindeki Ali Pınar'da konakladılar. Muazzam büyüklükte bir ordugâh kurulmuştu. Mardin'den, Kürt emirlerinden, Diyarbekir'deki bazı emirlerden 5000 kadar asker ile 7000 kadar Gulam hazırda bekliyordu. Çekem'in bütün savaş teçhizatları varken, Osman Bey asker sayısı olarak bile çok azdı. Osman Bey, ordusunun merkezini hazırlamıştı, saflarını da düzenlemişti. Oğlu İbrahim Bey de babasına yardım için hazır bulunuyordu. Emir Çekem, İbrahim Bey'in yanından kaçarak kendisine katılan Bayanoğlu²⁵⁴ adlı bir askerden İbrahim Bey ile ilgili bilgiler almıştı. Çekem, Bayanoğlu'ndan İbrahim'in nerede duracağını, nasıl hareket edeceğini, nasıl bir planı olduğunu ve nasıl bir sığata sahip olduğunu sormuştu.²⁵⁵ Buna göre hareket edecek ve onu tanıyınca öldürecekti. Kara Yülük Osman Bey, oğlu İbrahim'i sol kanatta görevlendirmişti, kendisine yakın durmasını istediğinden yanına çağırды. İbrahim Bey babasına doğru gitmek için ayağa kalktığında, bu sırada Emir Çekem hızla İbrahim Bey'in üzerine saldırdı ve ani bir saldırıyla şaşırarak İbrahim ve yanındaki otuz kadar az kişiyle onunla çarpışmaya başladı. Emir Çekem mızrağı ile İbrahim Bey'i atından düşürmüştü ve o sırada (24 yaşında olan) İbrahim Bey can verdi.²⁵⁶ Arkasını döndüğünde oğlunun vurulduğunu gören Osman Bey, canı yanmış bir şekilde atına binerek öfkeyle ve ani bir manevrayla oku Emir Çekem'in boğazına sapladı. İbrahim Bey'in emirleri de Emir Çekem'in alınına bir ok fırlatıp onu attan düşürmüşlerdi. Çekem 27 Zilkade 809/5 Mayıs 1407'de öldürüldü.²⁵⁷ Osman Bey, orada can veren Çekem'in kellesini gövdesinden ayırarak bir mızrağın ucunda teşhir etmişti.²⁵⁸

²⁵³ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 50.

²⁵⁴ Hasan-ı Rumlu, **Ahsenü't-Tevârîh**, s. 51.

²⁵⁵ Kâzım Paydaş, "*Akkoyunlular Döneminde Mardin*", s. 310.

²⁵⁶ John E. Woods, **Akkoyunlular**, s. 86.

²⁵⁷ Makrizî, **es-Sülûk**, C.VI, s. 185; Refet Yınanç, **Dulkadir Beyliği**, s. 37.

²⁵⁸ Hasan-ı Rumlu, **Ahsenü't-Tevârîh**, s. 52; Kâzım Y. Koprıman, "*Mısır Memlûkleri*", s. 134.

Emir Çekem ile birlikte Osman Bey'e karşı savaşan Mardin sultanı ve Kürt emirleri, Çekem'in öldüğünü görünce bozguna uğramışlardı. Öfkesi dinmeyen Osman Bey, onları kaçarken yakalamış ve intikam için öldürmüştür. Öfkesini alamayan Osman Bey, Mardin emiri İsa'nın üzerine ani bir saldırıyla yöneldi ve 15 Zilkade 809/ 1406'da İsa'yı öldürdü.²⁵⁹ Osman Bey'in az sayıdaki askerleri, Çekem'in müttefikleriyle oluşturduğu çok sayıdaki askerleri bir çırpıda yenmişti. Osman Bey'in oğlunun ölümüyle duyduğu acı ve öfkeden dolayı, çok sayıdaki ordu gözüne gelmemişti. Öldürdüğü emirlerin mallarını yağmalamış, hatta büyük ganimetler elde etmişti. Osman Bey oğlunun kaybetmesine rağmen amacına ulaşmıştı ve buradan askerlerini toplayıp Mardin'i kuşatmaya gidiyordu. Kara Yülük Osman Bey, Mardin'e ulaştığında halk var gücüyle direnmiştir. Sultanlarının öldürüldüğünü duyunca şehri teslim etmek istememişler ve şehrin kapısını Osman Bey ve askerlerine kapatmışlardır. Bunun üzerine geri dönen Osman Bey Amid şehrini oğlu İbrahim öldüğünden, onun oğlu İskender Bey'e bağışlamıştır.²⁶⁰ Emir Çekem'in öldürülmesi, Memlûk Sultanı Ferec'i oldukça memnun etti. Çekem'in kellesi Kahire'ye gönderilerek, Bâb-ı Züveyle'de üç gün asılı kalmak suretiyle teşhir edildi.

Kara Yülük Osman Bey, Amid'den sonra Urfa'ya yöneldi. Beraberinde Döger aşiretinden Urfa'nın eski hâkimi Yağmur Bey de bulunuyordu. Zilhicce 807/Mayıs-Haziran 1405'de Urfa şehrini hâkimiyeti altına alarak Yağmur Bey'e bıraktı.²⁶¹ Bu tarihten sonra Urfa artık Akkoyunlularda kaldı. Karakoyunluların Akkoyunlular'la dostluk münasebeti devam ediyordu. Kara Yusuf, Tebriz ve ona bağlı yerleri ele geçirdi. Buradan Erzincan'a gitmek için yola koyuldu. 1410'da Erzincan'ı da alıp burayı emiri Pir Ömer'e bıraktı.²⁶²

---

²⁵⁹ Nejat Göyünç, **XVI. Yüzyılda Mardin Sancağı**, s. 12; Kâzım Paydaş, "*Akkoyunlular Döneminde Mardin*", s. 310; Osman Turan, **Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi**, s. 217.

²⁶⁰ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 52.

²⁶¹ Makrizî, **es-Sülûk**, C.VI, s. 134; İbn Tağrıberdi, **el-Menhel**, C.VII, s. 425; Veysel Akdeniz, **Akkoyunlu- Kürt İlişkileri**, s. 33.

²⁶² Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 54; Murat Keçiş, **Trabzon Rum İmparatorluğu ve Türkler**, s. 116.

1. Mardin Artuklu Devletinin Ortadan Kaldırılması

Kara Yülük Osman, Urfa'yı ele geçirdikten kısa süre sonra Mardin'i kuşattı.²⁶³ Zor durumda kalan Mardin emiri Melikü'z-zâhir İsa'nın varisi Melikü's-Sâlih²⁶⁴, Kara Yusuf'tan yardım istedi. Bu esnada Muş'da bulunan Kara Yusuf, Melik Salih'in yardım talebini kabul ederek yanına beyleri aldı ve süratle Amid havalisine geldi.²⁶⁵ Kara Yülük Osman ile Kara Yusuf arasında 1409'da bir mücadele yaşandı. Kara Yülük Osman'ı mağlup eden Kara Yusuf, Melik Sâlih'le kızlarından birini nikâhlayarak Mardin'i kendi topraklarına katmış oluyordu.²⁶⁶ Fakat bir süre sonra Melik Sâlih'in ölmesiyle Mardin Artuklu hanedanı da son buluyordu.²⁶⁷ Mardin şehri ise Karakoyunlularda kalmış ve Kara Yusuf buraya beylerinden Ali'yi tayin etmiştir.²⁶⁸

Ali Bey'i Mardin'e atadıktan sonra tekrar Muş'a dönen Kara Yusuf, burada bir toy tertip ederek oğlu Pir Budak'ı Sultan ilan etti. Kara Yülük'ün Mardin havalisine yaklaştığını öğrenince harekete geçen Kara Yusuf, Ergani'ye geldi.²⁶⁹ Bunu haber alan Kara Yülük Osman oradan kaçtı. Kara Yusuf'un ordusu Kara Yülük'ün etrafını kuşattı ve 1412'de iki bey arasında otuz iki gün süren bir muhasara yaşandı. Timur'un Tebriz' geldiğini haber alan Kara Yusuf kuşatmayı kaldırıp yönünü Tebriz'e çevirdi. Kara Yülük bir süre takip ettikten sonra Erzincan'a gitti.²⁷⁰

Memlûk Sultanı Ferec tahttan azledilip yerine Halife Musta'in Billah yeni Memlûk Sultanı ilan edilince Kara Yülük Osman Bey, Ferec'e destek vermek üzere Dımaşk'a gitti.²⁷¹

Memlûk Sultanı Şeyh Mahmûdî, 1415 yılında meydana gelen Dımaşk nâibi Kanıbay isyanını bastırdı. Kara Yülük Osman Bey, Memlûklerle arasındaki dostluk bağını güçlendirmek amacıyla oğlu Ebû Yezîd'i elçi olarak Memlûk sultanına

²⁶³ Makrizî, **es-Sülûk**, C.VI, s. 134.

²⁶⁴ Hasan-ı Rumlu, **Ahsenü't-Tevârîh**, s. 52; Nejat Göyünç, **XVI. Yüzyılda Mardin Sancağı**, s. 12.

²⁶⁵ Kâzım Paydaş, "*Akkoyunlular Döneminde Mardin*", s. 311.

²⁶⁶ Hasan-ı Rumlu, **Ahsenü't-Tevârîh**, s. 77; Veysel Akdeniz, **Akkoyunlu-Kürt İlişkileri**, s. 33.

²⁶⁷ Nejat Göyünç, **XVI. Yüzyılda Mardin Sancağı**, s. 12.

²⁶⁸ Faruk Sümer, **Karakoyunlular**, s. 79-80; Kâzım Paydaş, "*Akkoyunlular Döneminde Mardin*", s. 312.

²⁶⁹ Hasan-ı Rumlu, **Ahsenü't-Tevârîh**, s. 102.

²⁷⁰ Faruk Sümer, **Karakoyunlular**, s. 90-91.

²⁷¹ Makrizî, **es-Sülûk**, C.VI, s. 322.

gönderdi.²⁷² Hediyeler ve tebriklerini iletti. Kara Yülük Osman Erzincan üzerine akınlar yapmaya devam ediyordu. Yine böyle bir akın yapan Kara Yülük Osman, 1417'de Erzincan'ı muhasara ederek mülhakatını yağmaladı. Bunun üzerine Erzincan valisi Pir Ömer, Kara Yusuf'a haber göndererek ondan yardım talep etti. Kara Yusuf ise oğlu İskender'i Erzincan valisine yardıma gönderdi. İskender'in Erzincan'a hareketi üzerine Kara Yülük kuşatmayı kaldırarak bölgeden ayrıldı.²⁷³

i. Kara Yusuf ile Kara Yülük Osman'ın 1417-1418 Mücadeleleri

Aynı yıl 1417'de Kara Yusuf kendi kumanda ettiği ordusuyla yeniden Kara Yülük'ün üzerine saldırıya geçti. Bu sırada Memlûk Sultanı Şeyh; Malatya, Darend ve Besni şehirlerine sefere çıkmıştı. Şeyh, Hısn-ı Keyfa üzerine yaptığı akın esnasında Kara Yülük Osman'ın elçisi geldi²⁷⁴ ve Kara Yusuf ile Kara Yülük arasındaki mücadeleyi sultana haber verdi. Kara Yülük bu savaşta bozguna uğradı fakat daha sonra iki bey arasında bir anlaşma yapılarak barış sağlandı. Bu anlaşmaya göre Kara Yülük, Mardin yakınlarındaki Savur kalesini ve 1.000.000 dirhem nakit para ile birlikte 100 at ve 100 deveyi Kara Yusuf'a teslim etti.²⁷⁵

Kara Yusuf ile Kara Yülük Osman 1418 yılında bir kez daha karşılaştılar. İki bey arasındaki barış uzun sürmedi. İki beylik arasındaki düşmanlık Memlûklerin menfaatineydi çünkü Kara Yülük Osman, Kara Yusuf'un seferler yaparak ilerlemesine ve daha fazla güçlenmesine engel oluyordu. Kara Yülük, Timurlu Şahruh'un teşvikiyle Mardin'e geldi. Kara Yusuf'a ait olan sekiz kale ve iki şehri yağmalayarak yetmiş yakın kişiyi esir ettikten sonra 220 civarında köyü tüm malları ve halkıyla birlikte sürerek kendi ülkesine götürmüştür.²⁷⁶ Daha sonra bu köylerden elde ettiği kadın ve çocuk esirleri iki dirhemden bile az bir paraya sattı.²⁷⁷ Bu durumu haber alan Kara Yusuf, hızla hareket edince Osman Bey kaçarak Amid havalisine yöneldi.

²⁷² Makrizî, **es-Sülûk**, C.VI, s. 394; İbn Tağrıberdi, **el-Menhel**, C.VII, s. 425; Kâzım Y. Koprman, **Mısır Memlûkleri Tarihi**, s. 192.

²⁷³ Makrizî, **es-Sülûk**, C. VI, s. 417; Hasan-ı Rumlu, **Ahsenü't-Tevârîh**, s. 78; Faruk Sümer, **Karakoyunlular**, s. 96-97; Kâzım Y. Koprman, **Mısır Memlûkleri Tarihi**, s. 193.

²⁷⁴ Makrizî, **es-Sülûk**, C.VI, s. 444; Kâzım Yaşar Koprman, **Mısır Memlûkleri Tarihi**, s. 194.

²⁷⁵ Makrizî, **es-Sülûk**, C.VI, s. 448; İbn Hacer, **İnbâi'l-Gumr**, s. 133; Faruk Sümer, **Karakoyunlular**, s. 97; Kâzım Paydaş, "*Akkoyunlular Döneminde Mardin*", s. 311-312.

²⁷⁶ Makrizî, **es-Sülûk**, C.VI, s. 469; Kâzım Y. Koprman, **Mısır Memlûkleri Tarihi**, s. 194; Veysel Akdeniz, **Akkoyunlu- Kürt İlişkileri**, s. 36.

²⁷⁷ Makrizî, **es-Sülûk**, C.VI, s. 476; İbn Tağrıberdi, **en-Nücûmu'z-Zâhire fi Mülûk-ı Mısır ve'l-Kâhire**, (tahkik. Muhammed Hüseyin Şemseddin), C.XIII, Beyrut 1992, s. 218.

Mercidabık'ta 12 Şaban 821/14 Eylül 1418'de iki bey savaş meydanına geldi. Kuvvetleri sayıca az olmasına rağmen yine de zafere inancı tam olan Osman Bey bozguna uğradı.²⁷⁸ Osman Bey'i yenen Kara Yusuf, malları da yağmaladı. Kara Yusuf'un gelmesiyle Amid'den kaçan Kara Yülük Osman Bey, Memlûklere sığınmak için Halep'te bulunan Şeyh'e bir elçiyle mektup gönderdi. Kara Yusuf, Osman Bey'i takiple Fırat Nehri havalisine geldi. Halep'e kaçan Osman Bey'i ele geçirmek üzere takip eden Kara Yusuf Bey, harekâtı esnasında Hama ve Halep halkını korkutup, onların düzenini bozmuş, yerli halk da göç etmek zorunda kalmıştı. Fakat Kara Yusuf çok sürmeden Akkoyunlu Osman Bey'in Halep'e sığınmasıyla takibi bırakmıştır.²⁷⁹ Bunun üzerine Kara Yülük Osman Bey de bir gece ordusuyla Halep'ten ayrılarak kendi ülkesine dönmüştür.²⁸⁰ Kara Yusuf'un Akkoyunlular üzerine yaptığı akınlar beyliği zor durumda bırakmıştı. Akkoyunluların yanında yer alan İnallu, Bayat ve Avşar boyları onlardan ayrılmışlardır.²⁸¹

Kara Yülük Osman Bey, aldığı mağlubiyet karşısında durumunu güçlendirmek amacıyla Kemah Kalesini Timurlu komutanı Şemseddin'den almıştı. Fakat Erzincan'da bağımsız hareket etmeye başlayan Pir Ömer yönetimi tamamen ele geçirmişti. Onun bağımsız hareket ederek zorbalık yapması, halkı endişelendirmeye başlamıştı. Pir Ömer, Kemah kalesine bu kadar yakınken orayı da hâkimiyetine almak niyetiyle hazırlıklarını tamamlamıştı. Kalenin muhafızı olan Yakup Bey kaleyi Pir Ömer'e vermek istemedi. Bunun üzerine Pir Ömer 1420'de ordusuyla saldırıya geçti. Pir Ömer, kaleyi alamasa da Yakup Beyi yakalamayı başardı. Yakup Bey yakalanınca yerine İnak Hasan kaleyi kuşatma görevine girişti. Pir Ömer, Kemah halkına Yakup Bey'i göstererek şehri teslim etmelerini istediye de İnak Hasan ve halk bunu kabul etmedi.²⁸² Pir Ömer de Yakup'u, Kara Yusuf'a yolladı ve Erzincan'a geri döndü. Osman Bey'in kendisine saldıracağını biliyordu ve durumunu güvenceye almak için Kara Yusuf'a haber göndererek ondan takviye kuvvet istemişti.²⁸³ Kara Yusuf içlerinde Bayram Bey, Baba Hacı Bey, Emir Hacı İlyas gibi bazı emirlerin bulunduğu yirmi bin süvariye Pir Ömer'e yardım için

²⁷⁸ Makrizî, *es-Sülûk*, C.6, s. 475; İbn Tağrıberdi, *en-Nücûmu'z-Zâhire*, C. XIII, s. 216; Kâzım Paydaş, "Akkoyunlular Döneminde Mardin", s. 313; Veysel Akdeniz, *Akkoyunlu- Kürt İlişkileri*, s. 36.

²⁷⁹ Ebû Bekr-i Tihranî, *Kitâb-ı Diyarbekiriyye*, s. 54; Faruk Sümer, *Karakoyunlular*, s. 99; Kâzım Y. Koprıman, *Mısır Memlûkleri Tarihi*, s. 195 vd.

²⁸⁰ Makrizî, *es-Sülûk*, C.VI, s. 474, 476.

²⁸¹ Faruk Sümer, *Karakoyunlular*, s. 99.

²⁸² Faruk Sümer, *Karakoyunlular*, s. 102.

²⁸³ Hasan-ı Rumlu, *Ahsenü't-Tevârîh*, s. 120; Kâzım Y. Koprıman, *Mısır Memlûkleri Tarihi*, s. 193.

yolladı. Pir Ömer kendine bağlı askerleriyle ve Yusuf Bey'den gelen takviye kuvvetlerle yola çıktı. Kiğı tarafına yöneldiler. Kiğı hâkimi Pilten Bey, Osman Bey'e haber göndererek Pir Ömer Bey'in mahiyetindeki kuvvetlerle yaklaştığını bildirdi.²⁸⁴ Osman Bey, Pir Ömer'i karşılamak üzere harekete geçti. Pir Ömer ile Osman Bey arasında şiddetli bir çarpışma yaşandı. Bu mücadeleden galip çıkan Osman Bey, Pir Ömer'i yakaladı ve Erzincan'a getirerek şehri halkından teslim etmelerini istedi. Pir Ömer de halk da bu çağrıya kulak asmadı. Osman Bey onu öldürmeye niyetli idi ama Osman Bey'in oğlu ve yanındaki emirler ona Kemah emiri Yakup Bey'in Pir Ömer'in elinde olduğunu hatırlatınca Osman Bey, Pir Ömer'i öldürmekten vazgeçti. Osman Bey bu gelişmelerden sonra Kemah'a geçti. Pir Ömer'ibu esnada elinden kaçarsa da fazla uzaklaşmadan yakalayıp 27 Recep 827/Temmuz 1420'de öldürdü.²⁸⁵ Kellesini Kahire'ye gönderdi.²⁸⁶ Osman Bey elde ettiği ganimetlerle Kemah'a geri döndü.

Pir Ömer'in öldürüldüğünü öğrenen Kara Yusuf, intikam duygusuyla Akkoyunlular'ı ve Kara Yülük Osman'ı tedib gayesiyle Tebriz'den harekete geçti. Bu sırada Timurlu hükümdarı Şahruh Mirza, hâkimiyet tesis etmek istediği Azerbaycan havalisine sefer yapacağını öğrendi ve oğlu Ebu Said'i, yerine Erzincan seferine memur etti. Kara Yusuf da yönünü Azerbaycan'a, Şahruh'u karşılamaya çevirdi. Fakat sefer esnasında hastalığı artınca Ucan yakınlarındaki Saîdâbâd köyünde 13 Kasım 1420'de vefat etti.²⁸⁷ Babasının ölümünden sonra Karakoyunluların saltanat tahtına Mirza İskender geçmiştir.²⁸⁸

j. Kara Yülük Osman İle Karakoyunlu İskender Mirza'nın Savaşı (823/1420)

Kara Yusuf'un ölümünden sonra Timurlu Şahruh'un oğlu Baysungur, Kemah emiri Yakup Bey'i serbest bırakarak onu yeniden Kemah'ın yönetimine atadı.²⁸⁹ Karakoyunlu Beyliği'nin başında artık İskender Mirza vardı. Akkoyunlu Beyi Mardin'de bulunduğu dönemde İskender Mirza Kerkük'teydi. Babasının yarıda

²⁸⁴ Hasan-ı Rumlu, **Ahsenü't-Tevârîh**, s. 121.

²⁸⁵ İbn Hacer, **İnbâ**, C.III, s. 222; Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 55; İbn Tağrıberdi, **en-Nücûmu'z-Zâhire**, C.XIII, s. 246.

²⁸⁶ İbn Hacer, **İnbâ**, C.III, s. 222; İbn Tağrıberdi, **en-Nücûmu'z-Zâhire**, C.XIII, s. 247; a.mlf., **el-Menhel**, C.VII, s. 426; John E. Woods, **Akkoyunlular**, s. 88.

²⁸⁷ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 57; İbn Tağrıberdi, **en-Nücûmu'z-Zâhire**, C.XIII, s. 253; Faruk Sümer, **Karakoyunlular**, s. 108; John E. Woods, **Akkoyunlular**, s. 89; Jakob P. Fallmerayer, **Trabzon Rum İmparatorluğunun Tarihi**, s. 229.

²⁸⁸ Hasan-ı Rumlu, **Ahsenü't-Tevârîh**, s. 129.

²⁸⁹ Hasan-ı Rumlu, **Ahsenü't-Tevârîh**, s. 130-131; John E. Woods, **Akkoyunlular**, s. 89.

bıraktığı Akkoyunlu Osman Bey’le savaşıma işini kendisi tamamlayacaktı. Bu amaçla vakit kaybetmeden savaş hazırlıklarına başladı. Osman Bey, Mardin önlerine vardığında İskender Mirza ise kuvvetleriyle Cizre’ye ulaşmıştı. Ordusu savaş düzenini aldıktan sonra Cizre emiri Şemseddin yanında 3000 kadar Kürt emirle İskender’e yardıma geldi.²⁹⁰ İskender Mirza kardeşlerinden gelen takviye kuvvetlerle, Cizre emiri ve yanında getirdiği Kürt beylerle ordusunu kuvvetlendirmişti. Kara Yülük Osman’ın yanında kendi kuvvetlerinden başka bir de dost olmak isteğini yeniden dillendiren Gökçe Musa Döger vardı. Fakat eski düşmanlıkları unutmamış olan Gökçe Musa, İskender Mirza’ya gizliden yardım etmiş ve oğlu ile haber yollayarak, ona Osman Bey’in ordusuyla alakalı pek çok bilgi vermişti. Her yandan desteğini ve kuvvetlerini toplayan İskender Mirza, Kara Yülük Osman’a nazaran daha güçlü konumdaydı. Muharebe hazırlıkları tamamlandıktan sonra iki ordu 1421’de Şeyh Kendi’de karşılaştı.²⁹¹ Mardin emiri de şehrin yolunu tutup Osman Bey’e giden tüm yardımları engellemişti.²⁹² Yaklaşık yirmi gün süren kuşatma ve hazırlık sonrası savaş başlamıştı.²⁹³ Savaşın en kızgın anında Gökçe Musa Döger, saf değişerek İskender Mirza’nın tarafına geçmiş, Osman Bey’in kuvvetlerinin zarar görmesine sebep olmuştu. Oğullarının yardıma yetişmesine rağmen Osman Bey, çok az bir kuvvetle savaş meydanında kalmıştı. İskender Mirza’nın ani saldırısıyla atından düşen Osman Bey’in yardımına yanındaki emirler yetişti. Kara Muhammed adındaki askerin yardımıyla yerden kalkmayı başaran Osman Bey, atına binerek savaşa devam etti.²⁹⁴ Sayıca bir hayli azalan Osman Bey’in ordusuna torunu İskender Bey ve oğlu Ali Bey’in orduları yetişip Osman Bey’e karşı yapılan hamleleri püskürtmeyi başardılar. Osman Bey’in oğlu Ali Bey, babasının güçsüz düştüğünü görünce bunu gururuna yediremedi ve öfkeli bir şekilde saldırmaya başladı. Ak Mihmad, Muhammed-i Bekavul, Çunan oğlu Sultan ve Karaman gibi beyler yiğitçe savaşarak üstün başarılar sağladı.²⁹⁵ Akkoyunlu orduları,

---

²⁹⁰ Faruk Sümer, **Karakoyunlular**, s. 119.

²⁹¹ John E. Woods, **Akkoyunlular**, s. 89; Nejat Göyünc, **XVI. Yüzyılda Mardin Sancağı**, s. 13; Kâzım Paydaş, “*Akkoyunlular Döneminde Mardin*”, s. 313.

²⁹² Hasan-ı Rumlu, **Ahsenü’t-Tevârîh**, s. 134.

²⁹³ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 59-60.

²⁹⁴ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 60; Hasan-ı Rumlu, **Ahsenü’t-Tevârîh**, s. 135.

²⁹⁵ Hasan-ı Rumlu, **Ahsenü’t-Tevârîh**, s. 135.

İskender Mirza'yı yenip geri döndüler. Savaş alanı boşalmaya başlayınca Osman Bey de yaralı olduğu halde yönünü Amid'e çevirdi.²⁹⁶

Akkoyunlular ile Karakoyunlular arasındaki savaş patlak verdiğinde Timurlu Şahruh Mirza Rey'den hareket ederek Anadolu içlerine gelmişti. Karakoyunlu beyi Kara Yusuf ölmeden önce oğullarından İsfahan Bey'i Adilcevaz'a bırakmıştı²⁹⁷İsfahan Bey, Bayezid kalesine hâkim olmuştu. Şahruh'un bölgeye geldiğini haber alan İsfahan Bey ona tabiiyetini bildirdi ise de Şahruh, onun tabiiyetini kabul etmeyen Bayezid Kalesi'ni kuşattı. Kara Yusuf'un burada kalmış olan zahiresi ve değerli eşyalarını ele geçirdi. Şahruh, önünden kaçan İsfahan Bey'i yakalamak üzere İbrahim Caku komutasındaki kuvvetlerini yolladıysa da İsfahan Bey kardeşi İskender Mirza'nın yanına Cizre'ye geldi.²⁹⁸

k. Eleşkirt Muharebesi (29 Recep 824/30 Temmuz 1421)

Şahruh yerli emirler ile güçlenirken ona Kara Yülük'ün oğullarından Ali ve Bayezid Beyler de katılmıştı.²⁹⁹ İsfahan Bey'in bu kaçışından sonra Şahruh Tebriz'e gitme niyetindeydi. Bu sırada İsfahan Bey ve İskender Mirza'nın Azerbaycan'a yürümek amacıyla Ahlat ve Adilcevaz'a doğru geldikleri haberini aldı. Kara Yülük Osman Bey ve mahiyetindeki emirler, mevcut durumdan faydalanarak Şahruh'u İskender Mirza ile savaşıma hususunda kışkırtıyordu.³⁰⁰ Bu hedeflerinde başarılı da oldular. Şahruh, Tebriz'e dönmeyi erteleyerek Karakoyunlu İskender ve İsfahan Mirza'nın üzerine yürümek ve yollarını kesmek için Erciş'e geldi. Şahruh, emrindeki Emir İlyas ve Kara Yülük Osman Bey'i öncü birlik olarak Adilcevaz taraflarına yolladı. İki taraf da savaş için hazırlıklarını 29 Recep 824/30 Temmuz 1421 tarihinde tamamladılar.³⁰¹

Eleşkirt Ovası'na yakın bir yerde ordularının sağ ve sol cenahlarını tertip ettiler. Mirza Şahruh'un ordusunun sol cenahında, güvendiği emirlerinden İbrahim Caku, Yezd

---

²⁹⁶ Ebû Bekr-i Tihranî, *Kitâb-ı Diyarbekiriyye*, s. 61; Hasan-ı Rumlu, *Ahsenü't-Tevârîh*, s. 135; Kâzım Paydaş, "*Akkoyunlular Döneminde Mardin*", s. 314.

²⁹⁷ Ebû Bekr-i Tihranî, *Kitâb-ı Diyarbekiriyye*, s. 56.

²⁹⁸ Ebû Bekr-i Tihranî, *Kitâb-ı Diyarbekiriyye*, s. 61; Faruk Sümer, *Karakoyunlular*, s. 120; İsmail Aka, *Mirza Şahruh ve Zamanı (1405-1447)*, s. 122-123.

²⁹⁹ Hasan-ı Rumlu, *Ahsenü't-Tevârîh*, s. 138; İsmail Aka, *Mirza Şahruh ve Zamanı (1405-1447)*, s. 122.

³⁰⁰ John E. Woods, *Akkoyunlular*, s. 90; İsmail Aka, *Mirza Şahruh ve Zamanı (1405-1447)*, s. 123.

³⁰¹ Ebû Bekr-i Tihranî, *Kitâb-ı Diyarbekiriyye*, s. 62; Faruk Sümer, *Karakoyunlular*, s. 121.

haimi Emir Çakmak-ı Şamî yer alırken sol cenahında ise Osman Bey, Osman Beyin oğlu Ali bey ve Emir Firuzşah-ı Tarhan bulunuyordu.³⁰²Şahruh'un kendisi de merkezde yer alıyordu. Şahruh'un ordusunun sayıca fazla olmasının verdiği cesaretle korkusuzca ilerlemeye başladı. Savaş başlamadan hemen önce, İskender Mirza'nın ordusunun sağ cenahı Şahruh'un ordusunun sol cenahına saldırarak karışıklık çıkardı. Kara Yülük Osman'ın da içinde bulunduğu Şahruh'un ordusunun sol cenahı var gücüyle mücadele etti. O gece savaş bitmeyince Şahruh karargâhının etrafına hendekler kazarak askeri teçhizatını ve ordusunu güvenceye almaya çalıştı.³⁰³ Tan ağarınca savaş yeniden başladı. İskender Mirza sol cenahın gücünü kaybettiğini görünce şiddetli bir şekilde Şahruh'a doğru saldırmaya başladı. Bu şiddetli saldırı Şahruh'un ordusunun büyük bir kısmının bozguna uğramasına ve birçok emirin savaş alanını terketmesine sebep oldu.³⁰⁴

Şahruh bir taraftan dua ederken, diğer taraftan ordusunu savaşa devam etmeleri için cesaretlendiriyordu. Bu çabalar sonucu tekrar kuvvetlenen Şahruh'un ordusu karşı hücumuna geçti, iki taraf da son kozlarını ortaya koymak için karşılaştılar.³⁰⁵Şahruh'un sağ cenahı ile İskender Mirza'nın sol cenahı son defa çarpıştılar. Son anda büyük bir yenilgi alan İskender Mirza savaş alanından kaçtı.³⁰⁶Şahruh'un sol cenahı saldırıya uğrayınca Osman Bey, sağ cenahı kuvvetlendirmişti. İbrahim Caku ile birlikte Karakoyunlular'a karşı savaşan Osman Bey, ön saflarda önemli başarılarla imza atarak düşmanın son cenahının da bozulmasında önemli rol oynamıştı. İskender Mirza'nın sol cenahında bulunan Pir Gayb Bey, Osman Bey'in oğlu Ali Bey tarafından esir edilmişti.³⁰⁷ Şahruh, Ali Bey'i bu başarısı karşısında Tebriz emirliğine tayin etti.³⁰⁸Şahruh, Karakoyunluları mağlup edince pek çok kıymetli ganimetler elde etmişti. Bu ganimetlerin birçoğunu Osman Bey'e vererek Horasan'a döndü.³⁰⁹

³⁰² Hasan-ı Rumlu, **Ahsenü't-Tevârîh**, s. 140.

³⁰³ Faruk Sümer, **Karakoyunlular**, s. 121-122; İsmail Aka, **Mirza Şahruh ve Zamanı (1405-1447)**, s. 124.

³⁰⁴ Erol Keleş, "*Doğu Anadolu'da Karakoyunlu-Timurlu Mücadelesi ve Eleşkirt Meydan Muharebesi*", **Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi**, Kafkasya Özel Sayısı, s. 230.

³⁰⁵ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 64; Faruk Sümer, **Karakoyunlular**, s. 123.

³⁰⁶ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 64; Gürsoy Solmaz, "*Akkoyunlular'ın Karakoyunlulara Karşı Döşkaya Saldırısı*", **A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, S. 37, Erzurum 2008, s. 242.

³⁰⁷ Faruk Sümer, **Karakoyunlular**, s. 123; İsmail Aka, **Mirza Şahruh ve Zamanı (1405-1447)**, s. 125.

³⁰⁸ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 64; John E. Woods, **Akkoyunlular**, s. 90.

³⁰⁹ Hasan-ı Rumlu, **Ahsenü't-Tevârîh**, s. 145; İsmail Aka, **Mirza Şahruh ve Zamanı (1405-1447)**, s. 125.

Kara Yülük Osman'ın oğlu Ali Bey Tebriz'de emirlik makamına oturup birtakım menfi tavırlar sergilemeye başlayınca Tebriz halkı bu durumdan rahatsızlık duymaya başlamış ve Karakoyunlular tarafına yönelmişlerdi. Bu vesileyle İsfahan Bey, Tebriz'e gelince Ali Bey de kaçarak Diyarbakır'a babasının yanına geldi. Akkoyunlular, Eleşkirt Ovası'nda aldıkları zaferden³¹⁰ ve elde ettikleri ganimetlerden oldukça memnundu. Mardin'i almak için tekrar hareketlenen Osman Bey, hazırlıklarını tamamlayarak yola koyuldu. Mardin havalisine yaklaştığında tahıllarını yaktırıp şehri harabeye çevirdi.³¹¹ Mardin'i 1422'de kuşatıp Erzincan'a geçen Osman Bey, burada da birçok tahribat yaptı. Hatta Erzincan havalisindeyken Trabzon-Rum İmparatoru da ona destek için gelmişti.³¹² Trabzon-Rum İmparatoru Osman Bey'e savaş için mancınık ve savaş malzemeleri vermiştir.³¹³

I. Osman Bey'in Topraklarını Akrabalarına Taksim Etmesi

Osman Bey ele geçirdiği yerleri oğulları ve yeğenlerine pay etmişti. Kemah kalesini oğlu Yakup'a, Tercan vilayetini kardeşi Pir Ali'nin oğlu Musa Bey'e verdi. Erzincan Akşehir'i İnak Hasan'a, Bayburt'u ise kardeşi Ahmet Bey'in oğlu Kutlu Bey'e verdi.³¹⁴ Osman Bey Türk devlet geleneğine uygun olarak tüm hanedan üyelerine aldığı yerleri taksim etmişti.³¹⁵

Osman Bey Urfa'yı ele geçirerek yönetimini 1417'de Yağmur Bey'e bırakmıştı. Yağmur bey Urfa'da bir istiklâl mücadelesine girişmişti. Osman Bey, Yağmur Beyi tedip için harekete geçti. Osman Bey'in üzerine geldiğini duyan Yağmur Bey, Karakoyunlulardan yardım istedi. Yağmur Bey bir yandan Karakoyunlulardan gelecek yardımı beklerken diğer yandan ailesinin hayatını koruyabilmek için onları güvenli yerlere naklediyordu.³¹⁶ Osman Bey bu haberi duyunca Ergani havalisine gidip ordusunu topladı ve Karakoyunlulara sığınan Yağmur Bey'in yerine Urfa yönetimini kardeşi Pilten Bey'in oğlu Nur Ali Bey'e bıraktı. Osman Bey, Nur Ali Bey'e haber

³¹⁰ Gürsoy Solmaz, "Akkoyunlular'ın Karakoyunlulara Karşı Döşkaya Saldırısı", s. 243.

³¹¹ Hasan-ı Rumlu, **Ahsenü't-Tevârîh**, s. 146.

³¹² Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 65; Murat Keçiş, **Trabzon Rum İmparatorluğu ve Türkler**, s. 117; Jakob P. Fallmerayer, **Trabzon Rum İmparatorluğunun Tarihi**, s. 230-233.

³¹³ John E. Woods, Akkoyunlular, s. 150-151; Murat Keçiş, **Trabzon Rum İmparatorluğu ve Türkler**, s. 117.

³¹⁴ Hasan-ı Rumlu, **Ahsenü't-Tevârîh**, s. 147.

³¹⁵ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 65-66; John E. Woods, **Akkoyunlular**, s. 91; Fatma Akkuş, **Akkoyunlu-Memlûklu Münasebetleri**, s. 64.

³¹⁶ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 66.

göndermiş ve kendisi ile birlikte Yağmur Bey'e karşı savaşmayı teklif etmişti. Nur Ali Bey, Osman Bey'in teklifini kabul ile Yağmur Bey'e karşı savaştı. Resulayn'da kışlayan Osman Bey daha sonra Mardin'e yönelip burayı kuşattıktan sonra yönünü Erzincan'a çevirdi. Pir Ömer'in 1420'deki ölümünden sonra şehrin yönetimi Mutahharten'in torunu Yar Ali Bey'de idi. Osman Bey'in yanında IV. Aleksios'un da yer aldığı bir orduyla³¹⁷ yaklaştığını duyan Yar Ali Bey, Erzincan yönetimini kendisine devredeceği vaadiyle Karakoyunlu İsfahan Bey'i davet etti. İsfahan Bey ordusunu Erzincan'a gönderdiği esnada Osman Bey de Erzincan havalisinde ordusunun tahkimatıyla meşguldü. İsfahan Bey, şehre geldiğinde Yar Ali Bey sözünden döndü. Bunun üzerine İsfahan Bey Erzincan civarındaki Kara Yülük Osman Bey ile savaşmayı göze alamayarak geri dönmek zorunda kaldı. Osman Bey ordusunu ve ailesini oğlu Ali Bey'e emanet ederek onları Diyarbekir'e güvenle götürmesini istedi. Bunun karşılığında ise Urfa'yı Ali Bey'e verdi ve daha sonra birlikte Amid'e geçtiler.³¹⁸

m. Çemişkezek'in Zaptı (826/1423)

Osman Bey'in Diyarbekir'de bulunduğu dönemde Çemişkezek Pir Hüseyin Bey'in hâkimiyetindeydi. Pir Hüseyin'in kardeşi Şeyh Hasan menfaati icabı ağabeyiyle arasını bozup akabinde de Erzincan valisi Pir Ömer ile dost olmuştu. Pir Ömer'e bu fetihlerden elde ettiği ganimetleri yollayarak abisini tutuklattı. Kara Yülük Osman Bey bu durumdan haberdar olunca, Çemişkezek'i Şeyh Hasan'dan almak düşüncesiyle Amid'den hareket etti. Şeyh Hasan'ın baskısından bunalan Pir Hüseyin Bey'in divan emiri Feramuz Bey, Osman Bey'den yardım talebinde bulundu. Feramuz'un da desteğiyle Osman Bey şehri kolaylıkla hâkimiyetine alarak şehrin idaresine yeğeni Nur Ali Bey'iatadı.³¹⁹ Şehri güvence altına aldıktan sonra oradan ayrılan Osman Bey civardaki kaleleri de hâkimiyeti altına aldı. Ele geçirdiği kaleleri tahkim ettikten sonra yeniden Erzincan'a döndü. Erzincan'da bir süre kaldıktan sonra Yassı Çemen'deki Urum Sarayı'nda³²⁰ bulunan yaylağına gitti.

³¹⁷ Yaşar Yücel, “*Fatih'in Trabzon'u Fethi Öncesinde Osmanlı- Trabzon- Akkoyunlu İlişkileri*”, s. 291.

³¹⁸ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 67.

³¹⁹ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 67; John E. Woods, **Akkoyunlular**, s. 91.

³²⁰ Urum Sarayı Erzincan'ın kuzeyinde yer alır. Yassı Çemen dağındadır. Günümüzdeki adı Mecidiye köyüdür. Burada Akkoyunlulara ait bir de vakıf bulunmaktadır. Ebubekir Tihrani, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye** s. 67.

Karakoyunlu İskender Mirza, Timurlu Şahruh'la yaptığı Eleşkirt muharebesinde aldığı yenilgi ve bunun akabinde mallarının yağmalanması nedeniyle Azerbaycan'a yönelmişti. Önce Erbil daha sonra Musul, Kerkük ve Dohuk'a gitti. Bu sırada Azerbaycan İsfahan Bey'in hâkimiyetindeydi. İskender Mirza Alıncak'ı zapt etmekle meşgul oldu. İskender Mirza gündün güne güçleniyordu ve artık Azerbaycanı ele geçirmek için gereken güce ve orduya sahipti. Bu durumun farkında olan İsfahan Bey, İskender Mirza'nın gelmesiyle kaçmış ve Erzurum'daki Avnik kalesine sığınmıştı.³²¹

Osman Bey de bu esnada Erzincan, Bayburt, Tercan, Çemişkezek gibi bölgeleri hâkimiyeti altına almak suretiyle her geçen gün hâkimiyet alanını genişletiyordu. Aldığı bölgeleri emirleri ve akrabaları arasında pay ettikten sonra Diyarbekir'e giderek kışı orda geçirdi. İlkbahar ile birlikte maiyetini de yanına alarak yaylalarıyla meşhur olan Mardin'e yöneldi. Mardin'de bir süre kaldıktan sonra Süleymanî ve Zırkî Kürtlerinin üzerine yönelen Osman Bey, onlara ait sekiz kale ve kale içerisindeki üç bin haneyi hâkimiyetine aldıktan sonra burayı oğlu Bayezid Han'ın yönetimine bıraktı.³²²

n. İskender Mirza'nın Akkoyunlu Tabiyetindeki Topraklara Saldırması

Osman Bey'in Çemişkezek'i almasıyla Munzur Dağı'na kaçan Şeyh Hasan, İskender Mirza'ya sığınmıştı. Osman Bey'e tabi olan Bitlis, Ahlat, Van ve Vustan emirlerini yanına çağırarak İskender Mirza, onlardan artık Osman Bey'e değil kendisine tabi olmalarını istedi. Bu isteğini de Şeyh Hasan'ı aracı kullanarak yaptı çünkü bahsi geçen yerlerin hâkimleri de Kürt'tü ve böylelikle onları ikna edebileceğini düşünüyordu. Ayrıca bu beyleri maiyetine katması güçlenmesini sağlayacak, istemeyerek de olsa bu beyler İskender Mirza'nın yanında olacaktı ve en önemlisi de Osman Bey'e karşı savaşacaklardı. İskender Mirza, Osman Bey'den Şeyh Hasan'a ait olan toprakları geri almak amacıyla Diyarbekir'e doğru yola çıktı. Önce Aladağ'a oradan da bölgenin en büyük av yaylağı olan Bingöl'e indiler. İskender Mirza durumdan istifadeyle burada büyük bir av tertip etti. Ayrıca bölgedeki Osman Bey destekçisi Kürt emirlerini tutuklattı.³²³ Kürt emirlerinin tutuklanma hadisesinden sonra

³²¹ Ebû Bekr-i Tihranî, *Kitâb-ı Diyarbekiriyye*, s. 68; Faruk Sümer, *Karakoyunlular*, s. 124.

³²² Ebû Bekr-i Tihranî, *Kitâb-ı Diyarbekiriyye*, s. 68; Veysel Akdeniz, *Akkoyunlu- Kürt İlişkileri*, s. 43.

³²³ Ebû Bekr-i Tihranî, *Kitâb-ı Diyarbekiriyye*, s. 69; Faruk Sümer, *Karakoyunlular*, s. 125; İsmail Aka, *Mirza Şahruh ve Zamani (1405-1447)*, s. 140.

bölgedeki otorite boşluğunu fırsat bilip 1422’de yönünü Diyarbekir’den Bitlis’e çevirdi. Burada Bitlis’ten Muş yöresine kadar yirmi bir kaleyi de elinde bulunduran damadı Şemseddin Bey bulunuyordu. Damadını kale halkına göstererek Bitlis kalesini teslim etmelerini istediysede halk onun bu isteğini kabul etmeyerek ona karşı mukavemete başladı.³²⁴ Şehrin emirlerinden ve büyük aşiretlerinden olan Rojki aşiretinin beyi Rojkili Mihmad bu mukavemete öncülük ederek kaleyi savunmaya başladı.³²⁵

İskender Mirza’nın çağrılarına kulak asmayan Rojkili Mihmad, oğlunun İskender Mirza tarafından öldürülmesine rağmen kaleyi teslim etmedi. Kaleyi ve şehri alamayan İskender Mirza, bu sefer de Şemseddin Beyi alarak bir yıl sonra 1423’de Ahlat önlerine geldi. Burada da Rojki aşiretinden gençler şehri ve kaleyi korumak için bekliyorlardı. İskender Mirza usûl gereği Şemseddin Beyi kale önlerine getirip teşhir etmek suretiyle müdafilerden kaleyi teslim etmelerini istedi. Gençler bu emre kulak asmayarak şehri ve kaleyi koruyacaklarını bildirdiler. Bunun üzerine İskender Mirza kale önünde Şemseddin Beyi öldürttü.³²⁶ İskender Mirza Şemseddin Beyi öldürmesine rağmen kaleye hâkim olamadı. Emir Şemseddin’in öldürülmesi hadisesinden sonra bu bölgeden ayrılarak tekrar Bitlis’e döndü ve bir süre burayı kuşatmakla meşgul oldu. Fakat herhangi bir netice alamayınca yeniden fetih hareketlerine girişmek için buradan da ayrıldı.³²⁷

Mısır’da da bu sıralarda Sultan el-Melikü’l-Müeyyed Şeyh Mahmudî’nin ölümünden sonra Memlûk tahtına Sultan el-Eşref Barsbay (1422-1438) geçmişti.³²⁸ Daha önceden mevcut olan Memlûklu-Akkoyunlu dostluğu, Kara Yülük Osman Bey’in Malatya’ya yapmış olduğu seferlerle bozulmaya başlamıştı.³²⁹ 1427’de Malatya’ya yönelen Osman Bey, Memlûk ordularının bir kısmını burada mağlup etmişti. Bu haberi alan Sultan Barsbay, takviye kuvvetler göndermeleri için emirlerine haber göndermişti. Toplanan ordu Kara Yülük’ün Malatya bölgesinden çekilmesi üzerine Kahire’ye geri döndü. Kara Yülük Urfa ve Erzincan yörelerinde faaliyetlerine devam etti.³³⁰

---

³²⁴ Faruk Sümer, **Karakoyunlular**, s. 125.

³²⁵ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 70; Faruk Sümer, **Karakoyunlular**, s. 125.

³²⁶ Veysel Akdeniz, **Akkoyunlu-Kürt İlişkileri**, s. 39.

³²⁷ Veysel Akdeniz, **Akkoyunlu-Kürt İlişkileri**, s. 39.

³²⁸ İsmail Yiğit, **Memlûkler**, s. 113.

³²⁹ Göknur Göğebakan, **XVI. Yüzyılda Malatya Kazası (1516-1560)**, s. 27.

³³⁰ İsmail Aka, **Mirza Şahrüh ve Zamani (1405-1447)**, s. 141.

Bu sıralarda yalnız kalan Şeyh Hasan Eğil'e yöneldi. Burada bir süre konakladıktan sonra Osman Bey'le aralarında güçlü bir dostluk bağı olan Eğil hâkimi Devletşah'a katıldı.³³¹ Devletşah aralarındaki bağa istinaden Ali Bey aracılığı ile haber göndererek Şeyh Hasan'ın affedilmesini, en azından Nur Ali Bey tarafından kuşatılan Kires ve Riyad kalelerinden kuşatmanın kaldırılmasını rica etti. Ali Bey, Devletşah'ın bu ricasını kırmayarak adı geçen kalelere giderek, Nur Ali Beyi buradaki kaleleri kuşatmaktan alı koymakla birlikte onu bu bölgeden kodu ve kaleleri de kendi himayesine aldı.

Devletşah, Şeyh Hasan'ı güvende tutmak için yanına sağlam adamlarından bir grup vererek onu Anadolu'ya gönderdi.

o. Kara Yülük Osman'ın Oğulları Arasındaki Çekişmeler

Osman Bey bu sıralarda hâkimiyetini genişletmekle meşgul olurken oğulları da birbirlerinin mallarını yağmalamak ve kavga ile meşgul idiler. Osman Bey'in oğullarından Muhammed, Habil, Murat ve Mahmud Beyler Besni, Göksu, Hısn-ı Mansur vilayetlerini yağmalamışlardı. Ali Bey kardeşlerinin bu davranışını tasvip etmediği gibi onları sert bir dille uyarmıştı. Fakat kardeşleri onu dinlemeyince maiyetindeki kuvvetlerle onlara saldırıp kardeşlerinin yağmaladıkları tüm malları onlardan almayı başarak malları sahiplerine geri vermişti. Kardeşler bunun üzerine Ali Beyi babalarına şikâyet ettiler. Osman Bey, oğlu Ali Bey'e haber göndererek ele geçirdiği malları kardeşlerine iade etmesini söyledi. Ali Bey de babasına haber göndererek; buraların halkıyla iyi geçindiğini, aralarında bir dostluk tesis edildiğini, ayrıca bu malları geri verirse dostluğunun biteceğini ve Urfa'da güvende olamayacağını söyledi. Bunun üzerine Osman Bey, oğlu Ali Bey'e Urfa'yı bırakmasını emredince Ali Bey Urfa'dan ayrıldı. Osman Bey Urfa'yı diğer oğlu Habil Bey'e bıraktı.³³²

Kara Yülük Osman Bey'in devlet toprakları Timurlular ile Memlûkler ülkesi arasında önemli bir konumdaydı. Akkoyunlular açısından bu durum iki büyük devlet arasında yer almaktan doğabilecek muhtemel sorunlarla yüzleşmelerine sebebiyet verebiliyordu. Memlûklüler ikisi Kara Yülük Osman Bey'in sağlığında olmak üzere

³³¹ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 70; Veysel Akdeniz, **Akkoyunlu-Kürt İlişkileri**, s. 45.

³³² Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 71.

1429,1433 ve 1438 yıllarında, Akkoyunlu Devletine karşı üç sefer gerçekleştirmişlerdir. Buna karşılık Kara Yülük Osman Bey de Memlûklere tabi olan Fırat Havzasına seferler yapmaya başlamıştı.

ö. Memlûklü-Akkoyunlu Karşılaşması; Harput Kuşatması (832/1429)

Urfa'nın yönetimini babasının emriyle bırakan Ali Bey, kardeşi Yakup Bey ile birleşmiş, Amid'i kuşatma planları yapıyorlardı. Amid, İbrahim Bey'in oğlu İskender Bey'in hâkimiyetindeydi. Ali Bey babasından Amid'in idaresini istedi. Osman Bey bu talebe çok öfkelenip, oğluna Amid'in Emir Timur tarafından oğlu İbrahim'e verildiğini ve İbrahim ölünce de torunu İskender'e kaldığını söyledi. Ali ve Yakup Beyler bu cevabı kabul etmeyerek öfkeleniler. Cuma günü kara kuşaklarını başlarına bağlayıp Urfa'daki camiye girdiler. Onları bu vaziyette görünce öfkesi daha da artan Osman Bey, ikisinin de ülkeden çıkarılmalarını emretti. Yakup Bey firar edip saklansa da Ali Bey emirlerini alıp Anadolu'ya doğru yola çıktı. Harput kalesine vardığında yanındaki emirleri, Ali Bey'e burayı ele geçirmesinin ona fayda sağlayacağını ve hatta babasının güvenini yeniden kazanabileceğini söylemeleri üzerine hemen kuşatma için hazırlandı. Hazırlıklar tamamlandığı esnada kuşatma hadisesinin haberi Osman Bey'e de ulaşmıştı. Bu habere bir hayli sevinen Osman Bey, Nur Ali Bey, Yar Ali Bey, Kılıçaslan Bey ve Kürt Devletşah Beylerden müteşekkil bir kuvveti Ali Beyin yardımına yolladı.

Harput emiri olan Süleyman Bey, Akkoyunluların güçlü beylerinin üzerine yürüdüğünü haberi karşısında korkuya kapılıp önce Dulkadirli Nasireddin'e haber göndermiş ve ondan yardım istemiştir. Nasireddin Bey onun bu isteğini kabul etmeyince Süleyman Bey bu sefer Memlûk sultanına yönelip, Sultanı Melikü'l-Eşref Barsbay'dan yardım talebinde bulundu. Barsbay, emiri İsa'yı yanında güçlü beylerle Ali Beyin yanına Urfa'ya yolladı ve gerekirse Osman Bey'le savaşmasını da emretti.³³³

O yıl Osman Bey Erzincan'ın güneydoğusunda yaylağa gitmiş kışı geçirmek üzere Diyarbekir'e yönelmişti. Diyarbekir yolundayken Memlûk ordusunun Ali Bey'i Harput'tan uzaklaştırmak üzere Haleb'e vardığını öğrendi. Dulkadirli Nasireddin Bey de Memlûk kuvvetlerine destek veriyordu.³³⁴ Harput'un müdafaası için yardıma ilk

³³³ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 72; Faruk Sümer, **Karakoyunlular**, s. 12-13; Refet Yınanç, **Dulkadirli Beyliği**, s. 48.

³³⁴ Refet Yınanç, **Dulkadirli Beyliği**, s. 48.

çağırıldığında iştirak etmemiş olan Nasireddin Bey, Harput kalesinin kaybında kendisini sorumlu tutuyor ve bu nedenle Barsbay'ın yanında yer alıyordu.³³⁵ Osman Bey, bir yandan mevcut durumdan oğlunu haberdar etmiş diğer yandan oğluna bizzat destek vermek için harekete geçerek Harput'a yönelmişti. Ali Bey, kaledeki askerlerinin Memlûk ordusunun üzerlerine geldiği bilgisini morallerini bozmamak adına gizlemişti. Akkoyunlu Beylerinden biri ani bir ok darbesiyle Süleyman Beyi yere düşürmüş ve onun ölümüne sebebiyet vermişti. Böylelikle kale halkını savunacak bir emir de kalmamıştı. Kale halkı bir süre kendi gücüyle kaleyi savunmak için uğraşırlarsa da bir süre sonra sıkıntılar baş göstermeye başladı. Osman Beyin eşlerinden biri olan Selçuk Hatun, Harput emiri Süleyman Beyin emirlerinden birine kalenin daha fazla kan dökülmeden satılmasını, bunun karşılığında bol miktarda zırh, kumaş, hayvan, at, katır ve mal vereceğini vaat etti. Emirler bu teklifi kabul ederek kaleyi sattılar. Osman Bey buraya hâkim olarak idaresine Ali Beyi tayin etti.³³⁶

Osman Bey artık biraz daha rahattı. Oğulları ve beyleri kendisine itaat ediyor ve hâkimiyetini genişletiyordu. Osman Bey yaylağa gidip orada bir süre kaldı.

p. Habil Bey'in Urfa Hakimiyeti ve Hazin Sonu

Urfa'nın yönetimi artık Habil Bey'deydi. Kendisi de yönetimi lalasına bırakıp Harput'u yağmaladı. Memlûk Sultanı Barsbay bu gelişme üzerine emirlerine Harput'u bırakıp, Urfa'ya yönelmelerini bildirdi ve böylelikle Memlûk emirleri Urfa'ya doğru hareket ettiler.³³⁷ Halep'ten Birecik'e varan Memlûk kuvvetleri Fırat'ı geçtiler. Suruç'a ulaşan Memlûk ordusuna Urban (Araplar)'dan dadestek geldi. Bu şekilde kuvvetlenen ordu Urfa'ya yöneldi. Habil Bey gayr-i ahlakî bir takım fiiller sergilemenin yanısıra maiyetindekilere de zulüm ediyordu. Kaleye güvendiği kişileri bırakmış kendisi de zevk ve eğlence ile vakit geçiriyordu. Kalede zahire yoktu ve halk açlıkla boğuşuyordu. Habil, gafleti nedeniyle son ana kadar Memlûk ordusunun geldiği fark edememişti. Kaleyi güvendiği emirlerine bırakıp kale dışına çıkan Habil Bey, iki kılıcını eline alıp savaşmaya başladı. Memlûklerin güçlü ordusu, Habil Beye karşı galip gelmişti. Dışarıda savaşı bitiremeyen Habil Bey, kaleye çekilerek kapıları kapatmış ve buradan kaleyi

³³⁵ Refet Yınanç, **Dulkadirli Beyliği**, s. 48.

³³⁶ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 72-73; Faruk Sümer, "*Akkoyunlular*", s. 12-13.

³³⁷ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 73.

savunmaya başlamıştı.³³⁸ Oğlu Habil'in kalede mahsur kaldığını öğrenen Osman Bey, oğluna yardım için Urum sarayındaki yaylağından hareket ederek yola koyuldu.³³⁹ Amid ordusu ve bu ordunun maiyetindeki bazı güçlü gruplar da kendisine katıldı. Nur Ali Bey'in de katılmasıyla buradan saldırıya geçtiler. Memlûk ordusu, Osman beyin geldiğini duyunca kalenin etrafını ateşe vererek kaleye yardım edilmesine mani oldular. Kaleden dışarı çıkamayan halk, açlık ve sefaletle uğraşıyordu. Erzak yardımı ulaşmaması için kaleye giden tüm yollar Memlûk kuvvetleri tarafından kesilmişti. Daha fazla dayanamayan kale halkı, Memlûklerle anlaşmak zorunda kaldılar. Memlûk askerleri Habil Bey'i yakalayıp 1429 da Kahire'ye götürdüler.³⁴⁰ Habil Bey yaklaşık 9 ay sonra hapiste vebadan ölmüştür.³⁴¹

Osman Bey Urfa yakınlarında idi. Oğlunun Mısır'a götürüldüğünü öğrenince geride kalan halka sahip çıkması için 40 kişilik bir kuvvetle Nur Ali Beyi Urfa'ya gönderdi. Nur Ali Bey, Urfa'ya gelerek yaralıları tedavi ettirdi ve kaleyi yeniden tahkim etti.

r. Memlûkler İle Akkoyunluların İkinci Karşılışması

1430 yılında Kara Yülük Osman Bey bir kez daha Fırat'ı geçmiş ve Mardin, Malatya, Antep'e kadar olan bölgeyi yağmalamıştır. Memlûk sultanı Barsbay bu gelişme üzerine yeniden harekete geçerek Kara Yülük Osman'a karşı bir askeri birlik hazırlatmıştı. Osman Bey bunun üzerine geri çekilmek zorunda kaldı. Osman Bey Barsbay'dan oğlu Habil'i serbest bırakmasını istedi. Bu amaçla Kahire'ye gönderilen Osman Bey'in elçilerine Barsbay red cevabı verince, Kara Yülük Malatya ve havalisini yağmaladı. 1432 yılında Karakoyunlu valisi Nasireddin'in yönetimindeki Mardin'e saldırdı. Osman Bey Mardin'i Nasireddin'den alarak³⁴² yönetimine oğlu Hamza Beyi atadı.³⁴³Hamza Bey bu sırada Hısn-ı Keyfa'nın Haytam bölgesini de ele geçirmiş ayrıca

³³⁸ Ebû Bekr-i Tihranî, *Kitâb-ı Diyarbekiriyye*, s. 74.

³³⁹ Hasan-ı Rumlu, *Ahsenü't-Tevârîh*, s. 149.

³⁴⁰ Ebû Bekr-i Tihranî, *Kitâb-ı Diyarbekiriyye*, s. 75; İbn Tağrıberdi, *el-Menhel*, C. VII, s. 426; Hasan-ı Rumlu, *Ahsenü't-Tevârîh*, s. 149.

³⁴¹ Ebû Bekr-i Tihranî, *Kitâb-ı Diyarbekiriyye*, s. 75; M. Halil Yınanç, "Akkoyunlular" s. 258; John E. Woods, *Akkoyunlular*, s. 92-93.

³⁴² Nejat Göyünç, *XVI. Yüzyılda Mardin Sancağı*, s. 13.

³⁴³ Faruk Sümer, "Akkoyunlular", s. 14; Kâzım Paydaş, "Akkoyunlular Döneminde Mardin", s. 314.

bu bölgedeki halkı Mardin'e yerleştirmişti.³⁴⁴ Sultan Barsbay bu seferlerin devleti üzerine getirdiği maddi külfetten ötürü uzun süre sefer yapamadığı gibi Osman Bey de nihayetinde Mardin kalesinin anahtarlarını Sultan Barsbay'a yollamıştır.

Osman Bey bir süre sonra Memlûk topraklarına yeniden yağma akınlarına başlamıştı. Memlûk sınırlarına sürekli akınlar gerçekleştirmesinin yanısıra Memlûk sultanıyla da alay eden Osman Bey, Barsbay'a ayna ve hil'at yollamak suretiyle onu tahkir ediyordu.³⁴⁵ Memlûk sultanı Barsbay bunun üzerine 1432'de Akkoyunluların üzerine kalabalık ve mücehhez bir ordu yolladı. Memlûkler önce Urfa'yı kuşatıp buradan Murad yönetimindeki Amid'e yönelip kuşatma altına almaya çalıştılar. Kara Yülük Osman Bey ordusundan kuvvetli bir savunma birliğini Amid'de bırakarak Ergani kalesine çekildi. Osman Bey buraya çekilmesine rağmen Memlûklere tacizlerde bulunuyordu. Zorda kalan Barsbay, ordusunun daha fazla yıpranmaması adına Amid muhasarasını kaldırdı. Bu sırada Akkoyunlular Hısn-ı Keyfa hükümdarı el-Eşrefin gönderdiği kuvvetleri esir alıp sonrasında bu kuvvetlerin tamamını katletmişti. Osman Bey, Memlûk ordusunun zorda olduğunu fark edince durumdan faydalanarak Barsbay'a barış teklifinde bulundu. Barsbay hem itibarını korumak hem de içine düştüğü müşkül durumdan kurtulmak adına Kara Yülük'ün bu teklifini kabul etmek zorunda kaldı.³⁴⁶ Yapılan anlaşmaya göre; Osman Bey'in Amid'deki hâkimiyetinin Barsbay tarafından tanınacak Osman Bey de Sultan adına hutbe okutup, sikke bastıracaktı. Bununla birlikte sultana Urfa'yı geri verecek ve hacıların geçişini kolaylaştıracaktı.³⁴⁷ Memlûklerin Amid kuşatması başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Kara Yülük Osman Bey, Sultan Barsbay ile yaptığı bu anlaşmanın hükümlerini yerine getirmedi. 1434'de askerlerini yeniden toplayıp Urfa'ya yönelen Osman Bey burada oğlundan da asker desteği alarak yeniden Malatya üzerine yönelmişti. Fakat sultan Barsbay içinde bulunduğu zor durumdan dolayı Kara Yülük'ü takip edememişti.³⁴⁸

---

³⁴⁴ İlhan Erdem-Mustafa Uyar, "Akkoyunluların Tarih Sahnesine Çıkışı", **Türkler Ansiklopedisi**, C. VI, s. 875.

³⁴⁵ Faruk Sümer, "Akkoyunlular", s. 13-14.

³⁴⁶ Veysel Akdeniz, **Akkoyunlu- Kürt İlişkileri**, s. 45.

³⁴⁷ Faruk Sümer, "Akkoyunlular", s. 13.

³⁴⁸ John E. Woods, **Akkoyunlular**, s. 95.

s. Canıbeg Es-Sûfi İsyanı

Canıbeg es-Sûfi, Memlûk Sultanı Nasır Zeyneddin el-Ferec döneminde askeri teşkilatta görev almış bir emirdi. 1415'te tutuklanana kadar emirlik görevini sürdürmüştür. 1415 de hapsedilerek İskenderiye'ye gönderilmiş ve beş sene burada hapis kalmıştır. Sultan ez-Zahîr Seyfeddin Tatar'ın 1421'de üç ay süren saltanatında Canıbeg es-Sûfi, atabeku'l-asakîrlik görevine terfi etti.³⁴⁹ Devadâr Barsbay ed-Dokmakî ile Hacibü'l-Hüccab Tarbay, Canıbeg'e karşı birlikte hareket ediyordu. İki taraf arasında yaşanan mücadeleden sonra Tarbay, arabulucu olarak Canıbeg'in yanına gelerek onu barışa ikna etmeye çalıştı. Canıbeg'i ve yanındaki emiri Yeşbek'i bir emirin evinde barış yapmak üzere davet etti. Hâneye varan Canıbeg, Barsbay'ın adamları tarafından tutuklanarak tekrar hapse gönderildi.³⁵⁰ Hâkimiyet alanı Barsbay'a kalmıştı. Tarbay ile ülkeyi yönetiyordu. Kısa bir süre sonra Barsbay ile Tarbay'ın arası bozuldu. Aralarında bir nüfuz çekişmesi başladı.³⁵¹ Barsbay yönetimi tek başına devralınca, Tarbay buna öfkeleni ve ona karşı tavrı aldı. Bu durumu önceden hisseden Barsbay, Tarbay'ı yakalatıp İskenderiye'ye hapse yolladı. Önünde hiçbir engel olmayan Melik el-Eşref Seyfuddin Barsbay 14 Nisan 1422'de sultan ilan edildi.³⁵² Canıbeg iki yıl geçtikten sonra 1423'de firar etti. Barsbay bu haberi alınca çok öfkeleni ve Canıbeg'i arama emri çıkardı. 13 yıl Kahire'de kılık değiştirip gizlenen Canıbeg, tüm aramalara rağmen bulunamamıştı. Canıbeg Kahire'den çıkıp Kastamonu'ya geldi. Burada İsfendiyaroğullarına sığınma talebinde bulundu. İsfendiyar Bey'den umduğu yardımı alamayan Canıbeg, oradan ayrılarak Amasya'ya Osmanlıların Anadolu Beylerbeyi Yörgüç Paşanın yanına ulaştı. Anadolu'da zaten Kayseri vilayeti Karamanoğulları ile Dulkadirliiler arasında problem vardı.³⁵³ Memlûklerin Karamanoğullarını desteklemesi üzerine Osmanlılar da Canıbeg es-Sûfi'yi kendi saflarına çekme düşüncesindeydi. Canıbeg'in Anadolu'ya gelmesiyle Kahire'de başlayan isyan, Anadolu'ya sıçramıştı.

Canıbeg es-Sûfi isyanı Barsbay'a karşı olan tüm Anadolu gruplarını bir araya toplamıştı. Canıbeg, Osmanlı Anadolu Beylerbeyi Yörgüç Paşayla anlaşmaya varmıştı.

³⁴⁹ İsmail Yiğit, **Memlûkler**, s. 113.

³⁵⁰ Kürşat Solak, "Mısırdan Anadolu'ya Asi Bir Memlûk: Emir Canıbek es-Sûfi (öl.1437)", **SÜTAD**, Bahar 2016, S. 39, s. 48-49; Refet Yınanç, **Dulkadir Beyliği**, s. 50.

³⁵¹ İsmail Yiğit, **Memlûkler**, s. 112.

³⁵² Kâzım Y. Koprıman, "Memlûkler", s. 517.

³⁵³ Refet Yınanç, **Dulkadirli Beyliği**, s. 44-49.

Yörgüç Paşa bunun üzerine Dulkadirli Nasireddin Bey'e³⁵⁴, Köpekoğlu Eslemez'e, Kutbekî oğlu Mehmed'e ve Akkoyunlu Kara Yülük Osman Bey'e mektuplar yazdı. Onlara hilatler vermek karşılığında onları Memlûklere karşı tavır almaya davet etti.³⁵⁵ Yörgüç Paşa Canıbeg'in refakatine emirlerinden bir grup vererek³⁵⁶ onu Çemişkezek emiri Akkoyunlu Osman Bey'in oğlu Mehmed beyin yanına gönderdi. Canıbeg ve Akkoyunlu Mehmed Bey Memlûk hâkimiyetindeki Divriği'yi kuşattılar. Fakat Timurlu Şahruh'un önünden kaçan Karakoyunlu İskender Bey Anadolu'ya gelmiş, Şahruh Anadolu'daki müttefiki olan Kara Yülük Osman Bey'e haber göndererek İskender'in yolunu kesmesini istediğinden Akkoyunlu Mehmed Bey ve Osman beyin diğer oğulları İskender'in yolunu kesmek için harekete geçmişlerdi. Bu sebeple Canıbeg Divriği'de yalnız kaldı fakat vazgeçmedi ve Köpekoğlu Eslemez ve Kutbekîoğlu Mehmed ile birlikte Malatya'ya yöneldiler.³⁵⁷

Diğer taraftan Osmanlının Anadolu Beylerbeyi Yörgüç Paşa, Dulkadirliilere destek vermek amacıyla yola çıktı. Nasireddin Beyin oğlu Süleyman Bey Canıbeg'e haber göndererek kendisinden yana olduğunu bildirdi. Canıbeg adamlarından Kurmuş el-Aver aracılığıyla, Dulkadirli Süleyman Beyi davet etti. Süleyman beyin planı farklıydı ve nihayet uygulama imkânı bulmuştu. Canıbeg'i yakalayan Süleyman Bey, onu Elbistan'a babasının yanına gönderdi. Ardından Memlûk Sultanı Barsbay'a haber göndererek gelip onu teslim almalarını istedi. Memlûk elçisi geldiğinde Dulkadirli Nasireddin Bey Canıbeg es-Sufinin ne kadar önemli biri olduğunu fark etmişti. Şahruh ile Barsbay arasında Kâbe'nin örtüsü noktasında bir sorun vardı ve bundan dolayı elçilere Canıbeg'i teslim etmedi. Elçilerden gelecek her türlü maddi teklife de red cevabını verdi. Bu durum Barsbay'ı rahatsız etti.

Dulkadirli Nasireddin Bey Canıbeg ile arasındaki bağı kuvvetlendirmek ve saltanat mücadelesinde söz sahibi olmak adına kızı Nefise'yi Canıbeg'le evlendirdi. İki taraf arasında artık akrabalığa dayanan bir ittifak oluşmuştu.³⁵⁸ Nasireddin Bey durumu kendi lehine çevirmişti. Elçiler geri geldikten sonra Barsbay, Dulkadirliilere karşı savaş hazırlığına girişti. Büyük emirlerle birlikte iki bin kişiyi sefer için yola çıkardı. Ordunun

³⁵⁴ Refet Yınanç, **Dulkadirli Beyliği**, s. 51.

³⁵⁵ Halil İnalçık, "*Murad II*", **DİA**, C. XXXI, s. 168.

³⁵⁶ Refet Yınanç, **Dulkadir Beyliği**, s. 51.

³⁵⁷ Refet Yınanç, **Dulkadir Beyliği**, s. 50.

³⁵⁸ Refet Yınanç, **Dulkadirli Beyliği**, s. 456.

başında Halep naibi Tagrıbermiş bulunuyordu. Tagrıbermiş'in üzerine geldiğini haber alan Canibeg, Türkmenlerle beraber Elbistan'a geçti. Memlûk kuvvetlerinin Elbistan'a gelmesiyle Nasireddin Mehmed Bey Elbistan'ı boşalttı. Memlûkler elli günlük seferden eli boş döndüler. Sultan Barsbay ikinci defa Canibeg üzerine kuvvetlerini gönderdi. Memlûk güçleri Elbistan'ı yakıp yıktılar. Fakat Canibeg ve Dulkadirli Nasireddin Bey'i ele geçiremediler. Nasireddin Bey ve Canibeg Ankara'ya giderek Osmanlılara sığındılar. Memlûk kuvvetleri de bu sırada Halep'e geri döndü.

Barsbay, elçi olarak Tagrıberdi'yi II. Murad'ın yanına, hazırlıklarını öğrenmek amacıyla yollamıştı. Canibeg ve Nasireddin Bey de bu dönemde Kayseri'yi kuşatmakla meşguldüler. Karamanoğlu İbrahim Bey, Barsbay'dan Canibeg'e karşı yardım talebinde bulunmuştu. Barsbay isyanı bastırmak için bu yardım talebini kabul etti. Sefer hazırlıklarını tamamlamak üzere önce Malatya, Antep, Kâhta'ya para ve silah yardımı yapan Barsbay, Türkmenlere destek vermeleri için haber gönderdi. Kendisi ise sefere katılmadı. II. Murad bizzat sefere çıkarak Kayseri'nin Dulkadirliler'de kalmasını sağladı. Maraş'a kadar ilerleyen Memlûk ordusu 1437'de geri döndü.³⁵⁹ Aynı yıl Dulkadirli Nasireddin Bey ve Canibeg Maraş'ta Memlûk kuvvetlerini bekliyorlardı. Sultan Barsbay bu iki beyin peşine düşerek baskın yaptı. Dulkadirli Nasireddin Bey kaçarak oğlu Süleyman Bey'in yanına vardı. Canibeg, Akkkoyunlu Osman Bey'in oğulları Mahmud ve Mehmed Beylere sığındı. Uzun süredir Canibeg'in peşinde olan Barsbay, Akkoyunlu kardeşlere para teklifinde bulununca, kardeşler Canibeg'i teslim etmek istediler. Canibeg bunu duyup kaçmaya başlayınca da bir ok darbesiyle yaralandı ve 26 Ekim 1437'de öldü. Halep naibi Tagrıbermiş, Canibeg'in kesik başı ile Kahire'ye gitti.³⁶⁰

ş. Salmas Muharebesi ve Kara Yülük Osman Bey'in Ölümü (1435)

1432 yılı civarında İskender'in oğullarından Yar Ali Bey, Van ve havalisinin idaresini elinde bulunduruyordu. Yar Ali Bey vergiler koyup, Hıristiyan halka zulüm edince halk onu babasına şikâyet etti. Bunun üzerine İskender Bey, oğlu Yar Ali'yi yanına çağırdı. Babasının çağrısına kulak asmayan Yar Ali Bey kaçarak Şirvan emiri

³⁵⁹ Refet Yınanç, **Dulkadirli Beyliği**, s. 53-54.

³⁶⁰ Kürşat Solak, "*Mısırdan Anadolu'ya Asi Bir Memlûk: Emir Canibek es-Sûfi (öl.1437)*", s. 55.

Halilullah'a sığındı.³⁶¹ Şirvan şahı Halilullah, Yar Ali'yi metbû olduğu Şahruh'a yolladı ve daha sonra onu bir kaleye hapsedtiler.³⁶² Halilullah aynı zamanda Karakoyunluların ezeli rakibi Akkoyunlulara haber göndererek gelip şehri teslim almasını istemiştir.³⁶³ Akkoyunlu Kara Yülük Osman Bey de süratle Erzurum'a gelerek şehri ele geçirdi.³⁶⁴

Halilullah'ın, oğlu Yar Ali'yi kendisi yerine Şahruh'a yollamasına öfkelenen İskender Mirza, 1434'de Şirvan üzerine yürüdü. Şirvan vilayetini yağmalayan İskender, halka ve Halilullah'a baskı yapmaya başladı.³⁶⁵ Bu duruma dayanamayan Halilullah, Şirvan'dan kaçtı. Halk, emirlerinin kendilerini terk edip kaçmasıyla zora düştü. Halkın bu durumundan haberdar olan Halilullah yardım istemek için iki elçi yolladı. Hâlık Berdî adlı elçiyi Şahruh'a³⁶⁶ diğer bir elçiyi de Osman Bey'e yolladı.³⁶⁷ Halilullah, Şirvan halkının büyük sıkıntıya düştüğünü ve şehrin kendi hâkimiyetinde olmadığını haber vermişti. Osman Bey bu durumdan haberdar olunca yardım için Erzurum üzerinden harekete geçti. Kalabalık bir ordu ile Diyarbekir'den hareket eden Osman Bey, Erzurum önlerine geldi. Erzurum, Duharlu aşiretinden Pir Ahmed adlı Karakoyunlu bir vali tarafından yönetiliyordu.³⁶⁸ Osman Bey'in şehre gelişiyle zor durumda kalan Pir Ahmed savunmaya geçmesine rağmen, Osman Bey tarafından mağlup edildi.³⁶⁹ Aciz duruma düşen Pir Ahmed'in, Osman Bey'den âmân dilemesiyle, Osman Bey kendisini affederek onu yine orada bıraktı fakat kalenin hâkimiyeti kendisinde olduğundan buraya maiyetindeki Şeyh Hasan Beyi atayarak şehrin yönetimini ona bıraktı.³⁷⁰

---

³⁶¹ Faruk Sümer, **Karakoyunlular**, s. 132; Çetin Varlık, "Akkoyunlular", s. 417; İsmail Aka, **Mirza Şahruh ve Zamanı (1405-1447)**, s. 149; Veysel Akdeniz, **Akkoyunlu- Kürt İlişkileri**, s. 44.

³⁶² İsmail Aka, **Timur ve Devleti**, s. 96.

³⁶³ Mehmet Fatih Bekirhan, **Doğu'nun Beyleri Karakoyunlular**, Berikan Yayınevi, Ankara 2017, s. 130-131.

³⁶⁴ İsmail Aka, **Timur ve Devleti**, s. 97.

³⁶⁵ İsmail Aka, **Mirza Şahruh ve Zamanı (1405-1447)**, s. 150.

³⁶⁶ Hasan-ı Rumlu, **Ahsenü't-Tevârih**, s. 211.

³⁶⁷ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 75; İsmail Aka, **Mirza Şahruh ve Zamanı (1405-1447)**, s. 150.

³⁶⁸ Faruk Sümer, **Karakoyunlular**, s. 133; Hasan-ı Rumlu, **Ahsenü't-Tevârih**, s. 211.

³⁶⁹ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 75-76; Faruk Sümer, **Karakoyunlular**, s. 133; Abdurrahim Şerif Beygu, **Erzurum Tarihi, Anıtları, Kitabeleri**, s. 79.

³⁷⁰ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 76; Hasan-ı Rumlu, **Ahsenü't-Tevârih**, s. 211; Faruk Sümer, **Karakoyunlular**, s. 133; Veysel Akdeniz, **Akkoyunlu- Kürt İlişkileri**, s. 46; Sinan Tanrıverdi, **Ortaçağ'ın En Büyük Türkmen İmparatorluğu Akkoyunlular "Erzincan ve Çevresindeki Faaliyetleri"**, Gece Kitaplığı, Ankara 2017, s. 87.

Şirvan emirinin Şahruh Mirza'ya yolladığı Hâlık Berdî adlı elçinin yanında Osman Bey'in elçisi de vardı. Osman Bey'in elçisinden önce ulaşan Şirvan'ın elçisi, Şahruh Mirzayı durumdan haberdar etmişti. Şirvan'da yaşanan bu hadiselere ziyadesiyle öfkelenen Şahruh, Şirvan'ı korumak ve İskender'i o bölgeden uzak tutmak amacıyla Azerbaycan üzerine son seferine çıktı.³⁷¹ Oldukça kalabalık ve tam teşekküllü ordusuyla Azerbaycan'a doğru hareket eden ordusunda Şahruh'un oğlu Cuki Mirza, emirlerinden Alâeddin Alike, Firuzşâh Barlas, Yusuf Hoca, Şeyh Ali Bahadır ve Baba Hacı Ali de yer alıyordu.³⁷²

Kış mevsiminin bitmesiyle Rey'deki kışlağından ayrılan Şahruh ve ordusu Azerbaycan'daki tüm beldeleri hâkimiyet altına aldıktan sonra, İskender Mirza'nın muhafızlarının koruduğu Alıncak kalesini kuşatmaya aldı.³⁷³ Bu gelişme üzerine İskender Mirza, Erzurum üzerinden Anadolu'ya kaçtı. Şahruh, oğlu Cuki Mirza maiyetine almış bin asker ve Şirvan emiri Halilullah'ı vererek İskender'i takip etmesi için peşinden yolladı.³⁷⁴ Kara Yülük Osman Bey'e de haber göndererek İskender Mirza'nın yolunu kesmesini istedi.³⁷⁵ İskender Beyin kaçacağı istikameti tahmin eden Osman Bey, yanında çok az bir kuvvet olmasına rağmen Erzurum dolaylarına geldi.³⁷⁶ Osman Bey'in oğlu Yakup Bey ve onun oğlu Cafer Bey, buldukları mevki koruyorlardı. Osman Bey'in diğer oğlu Ali Bey ve ordusu da Cihangir Mirza ile Harput'a yerleşmişti. Amid ve Diyarbekir ordusu da ordugâha katılmamışlardı. Osman Bey'in yanında sadece Hamza Bey vardı. Babasıyla hareket ederek İskender'in yolunu kesmek için Erzurum önlerine gelmişti. İskender Mirza ardından gelen orduların farkında olduğundan tüm gücüyle kaçmaya devam ediyordu. Osman Bey, Karaz'da³⁷⁷ bekliyordu. İskender Mirza, Kara Yülük Osman'ın kendisine yol vermemesi³⁷⁸ üzerine

³⁷¹ İsmail Aka, **Timur ve Devleti**, s. 99-100.

³⁷² Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 76; Makrizî, **es-Sülûk**, C. VII, s. 298; Sayrafi, **Nüzhü't-n-Nüfuz**, s. 329; Hasan-ı Rumlu, **Ahsenü't-Tevarih**, s. 211-212; İsmail Aka, **Mirza Şahruh ve Zamanı (1405-1447)**, s. 152.

³⁷³ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 76; Hasan-ı Rumlu, **Ahsenü't-Tevarih**, s. 212.

³⁷⁴ Hasan-ı Rumlu, **Ahsenü't-Tevarih**, s. 213; İsmail Aka, **Timur ve Devleti**, s. 98.

³⁷⁵ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 76; John E. Woods, **Akkoyunlular**, s. 95; İsmail Aka, **Timur ve Devleti**, s. 98; İsmail Aka, **Mirza Şahruh ve Zamanı (1405-1447)**, s. 154.

³⁷⁶ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 77; Faruk Sümer, **Karakoyunlular**, s. 135.

³⁷⁷ Günümüzde Erzurum'un Ilıca ilçe merkezinin 5 km kuzeyinde yer alan Karaz, eski Erzurum olarak da bilinmektedir. Erzurum'un ilk kurulduğu yer bu tepedir. Mehmet Fatih Bekirhan, **Doğu'nun Beyleri Karakoyunlular**, s. 218; Abdurrahim Şerif Beygu, **Erzurum Tarihi, Anıtları, Kitabeleri**, s. 9.

³⁷⁸ Hasan-ı Rumlu, **Ahsenü't-Tevarih**, s. 213; İsmail Aka, **Mirza Şahruh ve Zamanı (1405-1447)**, s. 154.

onunla savaşmak zorunda kaldı. Akkoyunlular ile Karakoyunlular arasında çetin bir mücadele başladı.

Osman Bey yaşının ilerlemesi nedeniyle yavaş hareket ediyordu. Oğullarının ve torunlarının başka vilayetlerde kuşatmalarla meşgul olmaları, onları babalarına yardım göndermekten alıkoymuştu. Osman Bey'in oğlu Mehmed ve yeğeni Kutlu Bey var gücü ile İskender Mirza'ya karşı koyuyordu. Timurlu Cuki Mirza'nın Akkoyunluların yardımına yetişeceği haberini duyan İskender Mirza, ordusunu toparlayıp savaş düzenine soktu. Ali Bey de babası Osman Bey'in yardımına yetişmişti. Osman Bey ve emirler devlet erkânıyla meşverettiler. Oğlu Ali Bey babasına, ya teçhizatı toplayana kadar eve dönmeyi veya Erzurum dışına yerleşip Timurlulardan yardım gelmesini beklemek şeklinde iki seçenek önerdi.³⁷⁹ Ali Bey'in planına göre bu sırada İskender Mirza geri çekilecekti fakat Osman Bey bunu kabul etmedi. Hemen savaşa girip İskender Mirza'dan intikam almanın en iyi fikir olduğunu düşünüyordu. İki taraf arasında ağır ve çetin bir savaş başladı.

Savaşın daha başlarında Osman Bey'in oğullarından Bayezid, Karakoyunlular tarafından atılan bir ok darbesiyle öldürüldü. Osman Bey'in damadı Ahmed Bey Purnak da savaş alanında Karakoyunlular tarafından öldürüldü. Daha sonra Karakoyunlu İskender'in amcası oğlu Kılıçaslan Akkoyunlular tarafından esir edildi.³⁸⁰ Osman Bey aldığı ok darbesiyle yaralanmıştı. Ertesi gün Karakoyunlular tekrar harekete geçti. Osman Bey, Muhammed ve yeğeni Kutlu Bey, Karakoyunluların ordugâhına saldırdılar. Osman Bey bu sırada aldığı ikinci ok darbesiyle atından yere düştü. Aldığı yara ile olduğu yere yığılan Osman Bey'in etrafında emirler toplanmaya başladı. Emirler Osman Bey'i atına sağlam bir şekilde yerleştirdikten sonra savaş alanından çıkararak Erzurum'a yöneldiler.³⁸¹ Osman Bey 5 Safer 839/30 Ağustos 1435'te burada vefat etti.³⁸² Kara Yülük'ün oğullarından Şeyh Hasan babasının naaşını gizlice Erzurum'daki bir mescidin haziresine gömdü.³⁸³

³⁷⁹ Hasan-ı Rumlu, **Ahsenü't-Tevârîh**, s. 213.

³⁸⁰ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 79; Hasan-ı Rumlu, **Ahsenü't-Tevarih**, s. 214; Faruk Sümer, **Karakoyunlular**, s. 135.

³⁸¹ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 79; Faruk Sümer, **Karakoyunlular**, s. 135; Abdurrahim Şerif Beygu, **Erzurum Tarihi, Anıtları, Kitabeleri**, s. 79.

³⁸² Makrizî, **es-Sülûk**, C. VII, s. 316; İbn Hacer, **İnbâ**, C. IV, s. 32; Sayrafî, **Nüzhetü'n-Nüfuz** s. 329, 359; Hasan-ı Rumlu, **Ahsenü't-Tevârîh**, s. 215; John E. Woods, **Akkoyunlular**, s. 96; Faruk Sümer,

Sayınca fazla olan Karakoyunlular Akkoyunlular'ı yenmişti.³⁸⁴ Birçok Akkoyunlu beyi öldürülmüş birçoğu da esir alınmıştı. Akkoyunlu Ali Bey savaştan sonra esirleri kurtarmak için birkaç kez saldırarak kalabalık bir grubu kurtarmıştır. Akkoyunlu beyleri Kara Yülük'ün ölümüyle emirlik davasına giriştiler. Birbirlerinin ardından emir olma yarışı sürdürürken Erzurum'un denetiminin kimde olacağı konusunda kararsız kalmışlardı. Tam da bu boşluktan çıkan anlaşmazlıkları fırsat bilen İskender Mirza, şehri geçici olarak zapt etti. Akkoyunlu emirleri de Erzurum'dan kaçarak kendi bölgelerine gittiler. Akkoyunlu emirlerinin kaçtıklarını haber alan İskender Mirza Erzurum'a gelerek şehri talan etti. Şehri karış karış aratarak düşmanı Osman Bey'in cesedini arattı. Osman Bey'in cesedini bulunca mezardan çıkararak başını kestirdi.³⁸⁵ Kara Yülük'ün, oğlu Bayezid ile damadı Ahmed Bey Purnak'ın başlarının da içlerinde olduğu beş başı, emir Şahin el-Aydogari öncülüğünde Memlûk sultanı Melikü'l-eşref Barsbay'a gönderdi.³⁸⁶ Kara Yülük ve diğerlerinin başları kazıklara geçirilerek Kahire'de dolaştırıldıktan sonra Bâb-ı Züveyle'de üç gün teşhir edildi.³⁸⁷

Kara Yülük'ün ölümüyle emirlik makamı boşta kalmıştı. Osman Bey'in kardeşi Ahmed'in oğlu, Palu hâkimi olan Kılıçaslan Bey, Kutlu Bey ve Hüseyin Bey emirlik için kavgaya tutuştular. Fakat bir sonuç alamayınca hepsi kendi yerlerine döndü. Şeyh Hasan Erzurum'da kalmıştı. Kutlu Bey kendi makamı olan Bayburt kalesine, Kılıçaslan Bey de Palu kalesine geri dönmüştü. Şehirde yalnız kalan Şeyh Hasan Şahrüh'a giderek tabiiyetini bildirdi.³⁸⁸ Ali, Muhammed ve Mahmud Beyler de bu olanlardan habersiz Diyarbekir'e doğru hareket ettiler. Bu durumdan istifadeyle Cuki Mirza Erzincan yönetimini Kara Osman'ın oğlu Yakup Bey'e verdi. Akkoyunlu saltanatını da Ali Bey'e bıraktı. Halk, Osman Bey'in başına gelenleri duyunca hep birlikte Ali Bey'e itaat ettiler ve onun emirliği konusunda anlaşmaya vardılar. Ali Bey, önce Tercan ardından

---

Karakoyunlular, s. 135; İsmail Aka, **Mirza Şahrüh ve Zamanı (1405-1447)**, s. 154; Çetin Varlık, "Akkoyunlular", s. 417; Mehmet Fatih Bekirhan, **Doğu'nun Beyleri Karakoyunlular**, s. 133.

³⁸³ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 80; İbn Tağrıberdi, **el-Menhel**, C. VII, s. 427.

³⁸⁴ Halil inalcık "Erzurum", **İA**, C. IV, Eskişehir 1997, s. 351; Cevdet Küçük, "Erzurum", **DİA**, C.XI, İstanbul 1996, s. 322-323.

³⁸⁵ Makrizî, **es-Sülûk**, C. VII, s. 297; İbn Tağrıberdi, **el-Menhel**, C. VII, s. 427; Gürsoy Solmaz, "Akkoyunlular'ın Karakoyunlulara Karşı Döşkaya Saldırısı", s. 245.

³⁸⁶ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 80; Makrizî, **es-Sülûk**, C. VII, s. 297; Aynî, **Ikdu'l-Cumân**, s. 469; İbn Tağrıberdi, **el-Menhel**, C. VII, s. 427; Sayrafi, **Nüzhetü'n-Nüfuz** s. 329; Faruk Sümer, **Karakoyunlular**, s. 136; John E. Woods, **Akkoyunlular**, s. 95-96; Abdurrahim Şerif Beygu, **Erzurum Tarihi, Anıtları, Kitabeleri**, s. 79.

³⁸⁷ Makrizî, **es-Sülûk**, C. VII, s. 302; İbn Tağrıberdi, **el-Menhel**, C. VII, s. 328.

³⁸⁸ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 80; Hasan-ı Rumlu, **Ahsenü't-Tevarih**, s. 215.

Erzincan’da yapılan iki kurultay sonucunda Osman Bey’den sonra Akkoyunlu beyliğinin başına geçmiş oldu.³⁸⁹Hem Timurlu Şahruh’un hem de Memlûk Sultanının desteğini alan Ali Bey, 1435’de görevine başlamıştır.³⁹⁰Ali Bey, oğlu Cihangir Mirza’yı Diyarbekir’e bırakarak kendisi de Cuki Mirza’nın yanına gitti.

C. OSMAN BEY’İN KARAKTERİ

Emir Bahaeddin Osman Bey b. Emir Kutlu Beg, Key³⁹¹ ülkesini parlatan bir emir olarak anılmıştır. Doğum-ölüm tarihi ve yaşı³⁹² hakkında net bir bilgiye sahip olamadığımız Osman Bey’in yaklaşık olarak otuz iki yıl³⁹³ idareyi elinde bulundurarak Akkoyunlu hanedanlığının tahtta en uzun kalan yöneticisi olmuştur. Gençliğinden ölümüne kadar yaklaşık üç yüz savaş geçirmiştir.³⁹⁴ Bunların çoğunda başarı sağlamıştır. Mağlup olmaya yüz tuttuğu çoğu zaman ise dirayetini koruyarak yeniden ayağa kalkmıştır. Kardeşleriyle giriştiği emirlik mücadelesinde başarılı olmuş ve Akkoyunlu aşiretini güçlendirmiştir. Babası Kutlu Bey, Trabzon Rum İmparatorluğundan III. Aleksios’un kız kardeşi Despina Hatun ile evlenmiş ve bu evliliğinden Osman Bey dünyaya gelmiştir. Osman Bey de Trabzon Rum İmparatorluğundan Alesksis’in kızlarından olan bir prensesle 1358 yılında evlenmiştir.³⁹⁵ Ayrıca bunun dışında Osman Bey’in Selçuk Hatun adında bir eşinin olduğunda bilmekteyiz.³⁹⁶Bu evliliklerinden üçü kız olmak üzere 13 çocuğu dünyaya gelmiştir. Sırası tam olarak bilinemese de çocuklarının ismi; Bayezid(ö.1435),

³⁸⁹Ebû Bekr-i Tihranî, *Kitâb-ı Diyarbekiriyye*, s. 8; Sinan Tanrıverdi, *Ortaçağ’ın En Büyük Türkmen İmparatorluğu Akkoyunlular*, s. 88.

³⁹⁰ Metin Sözen, “*Anadolu’da Akkoyunlu Mimarisi*”, *Türkmen Akkoyunlu İmparatorluğu Siyasal, Sosyal ve Kültürel Tarihine İlişkin Makaleler Antolojisi*, (hzl. Necip A. Akkoyunlu), s. 361.

³⁹¹ Key imparator, padişah anlamına gelir. Mitolojide İran hanedanından Keyyanilere verilen addır. Ebû Bekr-i Tihrani, *Kitâb-ı Diyarbekiriyye* s. 34.

³⁹² Kaynaklarda farklı zikredilmekle beraber Osman Bey’in doğum tarihini tam bilemediğimizden net bir sonuç ortaya çıkmamıştır. İbn Hacer eserinde Osman Bey’in öldüğünde 90 yaşında ya da 90’ı geçtiğini kaydeder. İbn Hacer, *İnbâi’l-Gumr*, C. IV, s. 32; dönemin müellifi Ebû Bekr-i Tihranî Osman Beyin öldüğünde 80 yaşında olduğunu kaydeder. Hatta Kitâb-ı Diyarbekiriyye’de Osman Bey’in kardeşi Ahmed Bey’den daha küçük olduğunu ekler. Ebû Bekr-i Tihrani, *Kitâb-ı Diyarbekiriyye* s. 133; John E. Woods, *Akkoyunlular*, s. 119; fakat Trabzon Rum imparatorluğundan bir prensesle evlendiği yıl 1358 olarak kaydedilince, İbn Hacer’in Osman Beyin yaşı için kaydettiği 90 yaşı daha uygun kabul edilir. William Miller, *Son Trabzon İmparatorluğu*, s. 36.

³⁹³ Tartışma konusu olan diğer bir konu ise Osman Beyin yaşı mevusudur. Osman Beyin yönetim süresinde kaynaklar arasında farklılık göstermektedir. İbn Tağrıberdi, *el-Menhel*, C.VII, s.427’de 50 yılı aşkın bir sürede hatta bunun 80 yıl olduğunu kaydederek yönetimde kaldığını zikrederken diğer kaynaklar 32 yıla işaret etmektedir. John E. Woods, *Akkoyunlular*, s. 96.

³⁹⁴Neşet Çağatay, “*Akkoyunlular*”, s. 44.

³⁹⁵ M. Halil Yınanç, “*Akkoyunlular*”, s. 254; William Miller, *Son Trabzon İmparatorluğu*, s. 36.

³⁹⁶Ebû Bekr-i Tihranî, *Kitâb-ı Diyarbekiriyye*, s. 73.

Hamza(ö.1444), Yakub(ö.1452), Kasım(ö.1450), Şeyh Hasan(ö.1451), Murad(ö.1433), Mehmed(ö.1451), Hâbil(ö.1430), Pir Ali(ö.1443-44), İbrahim(ö.1407)'dir. Kız çocuklarının ikisinin adı tam olarak kayıtlarda kaydedilmemiştir fakat üç kızının olduğu bilinmektedir. Kızlarından Rukiye Sultan'ın Sidi Ahmed Miranşahi ile evlendiği kayıtlara geçmiştir.³⁹⁷ Diğer iki kızından ise sadece evlilik münasebetleri itibarıyla haberdarız.³⁹⁸

Osman Bey, Doğunun önemli gücü olan Timur ve hanedanından beylerin düşmanlığını kazanmadan varlığını devam ettirmeyi başarmış; ayrıca Anadolu-Rum coğrafyasında hâkimiyetini yerel güçlere kanıtlamaya çalışmıştır. Kardeşlerinin zulmünden korkan halk, çoğu zaman Osman Bey'in yanında olmuştur. Hoşgörüsüyle gönüllere girmiş ve halkın sevgisini kazanmıştır.³⁹⁹ Osman Bey'in siyasi konularda akıllı tedbirler alması kendinden önce zayıf olan beyliği devlet haline yükseltmesine yardımcı olmuştur.

Kara Yülük Osman'ın gerek Kadı Burhaneddin ile münasebeti gerekse Çekem, Canibeg gibi kendi saltanatı dışında problemlerle meşgul olması ve aynı zamanda isyankâr Kürt aşiretleriyle olan münasebetleri onu bir hayli yormuştu. 80 yaşına geldiğinde bile hala fetih planları yapıyordu.

Acelecî bir yapıya sahip olması bazen onun yanlış kararlar almasına neden olsa da bu yiğitçe atılımlarını son nefesine kadar sürdürmüştür. 1434'de Karakoyunlularla yaptığı son muharebesinde de acele verdiği karar yüzünden taktik hatası yapmıştır.⁴⁰⁰ Fakat bu aceleciliğe rağmen kazandığı tüm zaferler onun gücüne güç katmış ve onu istikrarlı yolundan ayırmamıştır. Daha önceki başarısızlıklarını da gölgede bırakmıştır.

---

³⁹⁷ Yılmaz Öztuna, "Akkoyunlular" **Türkmen Akkoyunlu İmparatorluğu Siyasal, Sosyal ve Kültürel Tarihine İlişkin Makaleler Antolojisi**, (haz. Necip Akkoyunlu), Ankara, s. 309-311.

³⁹⁸ Kız çocuklarının sayısı kaynaklarda tespit edilememekle birlikte onun ölümünden sonra Şahruh'un oğlu Muhammed Cuki Mirza'nın, Osman Bey'in kızlarından biriyle evlendiğine dair kayıtları Makrizî'de görmekteyiz. Makrizî, **es-Sülûk**, C. VII, s. 297; Diğer kızının ise Osman Bey'e tabî olan Purnak aşiretinden Kul Ahmed Bey Purnak ile evlendiği kayıtlara geçmiştir. Yılmaz Öztuna, "Akkoyunlular", s. 310.

³⁹⁹ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 34.

⁴⁰⁰ Ebû Bekr-i Tihranî, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, s. 80.

Osman Bey'in Anadolu içlerinde Ergani, Erzurum, Erzincan, Harput, Urfa, Mardin, Diyarbakir gibi önemli merkezlere hâkim olması; Orta Asya'dan Hindistan'a, İran'dan Avrupa'ya bağlanan ticaret yollarını kontrol etmesini sağlamıştır. Aynı zamanda bu gibi önemli merkezlerin Osman Bey'in yönetiminde olması bölgedeki yerel güçlerin Osman Bey'e itaat etmesine ve gücünü tanınmasına yardımcı olmuştur.

Kara Yülük Osman'ın beyliğine destek sağlayan Döger, İnallu, Afşar, Bayat gibi bazı önemli boylarla ittifakı Onun bölgedeki etkinliğini arttırmıştır. Daha sonra beyliğin bünyesine eklenen Purnak, Musullu, Hamze-Hacılı gibi önemli boylarla da hâkimiyetini pekiştirmiştir.⁴⁰¹ Hâkim güç olduğu Mardin, Ergani, Amid bölgesindeki yerli Süleymani ve Zırkî Kürtleriyle zaman zaman dostluk ve çatışma içinde geçirdikleri bir münasebetleri olsa da bu beyler Osman Bey'in hâkimiyetine karşı gelememişlerdir.⁴⁰²

Akkoyunlu Kara Yülük Osman Bey'in, merkezini tek bir yerde kurmaması onun eski Türk geleneklerinden olan konar-göçerliğe ne kadar önem verdiğini göstermektedir.⁴⁰³ Hâkimiyeti altına aldığı tüm önemli beldeleri kendi ailesi içinde pay etmesi onun ailesine verdiği değeri ve hak edene hak ettiğini verme düşüncesinin olmasının yanı sıra Türk Devlet geleneğine bağlılığını da göstermektedir. Zorba bir bey olduğu için değil, itaatine saygı duyanı ödüllendirme yolunu seçtiği için kolu kuvvetlenmiştir.⁴⁰⁴

---

⁴⁰¹ John E. Woods, **Akkoyunlular**, s. 92.

⁴⁰² Veysel Akdeniz, **Akkoyunlu-Kürt İlişkileri**, s. 30.

⁴⁰³ John E. Woods, **Akkoyunlular**, s. 97.

⁴⁰⁴ John E. Woods, **Akkoyunlular**, s. 98.

ÜÇÜNCÜBÖLÜM

KARA YÜLÜK OSMAN BEY DÖNEMİ AKKOYUNLU DEVLET TEŞKİLATI, MİMARİ ve KÜLTÜREL HAYAT

A. AKKOYUNLU DEVLET TEŞKİLATI

XIII. yüzyıl sonrası Anadolu'nun muhtelif bölgelerinde varlık mücadelesi veren Beyliklere, Karakoyunlular ve Akkoyunlu Türkmenleri de dâhil olmuşlardı. Beyliklerde devam eden ve Akkoyunlu beyliği üzerinde de etkisini sürdüren “devlet telakkisi” eski Türk devletlerinin aynısıydı. Hükümdar, aile ve aşiretin oy birliği ve kararıyla seçilirdi. Devlet ailenin ortak malı kabul edilip, seçilen beye itaat edilirdi. Hükümdarın isteği üzerine hâkim olunan topraklarda merkeze bağlı olmak suretiyle emirlere idareler verilirdi. Osman Bey'in, devleti birlik içinde yönetmesini sağlayan en önemli unsur Türk geleneğini devam ettirerek hâkimiyetine aldığı yerleri, emirleri ve akrabaları arasında pay etmesinden kaynaklanıyordu. Karahisar'ın doğusu ve Kemah'ı oğlu Yakup Bey'e, Bayburt'u yeğeni Kutlu Bey'e, Tercan'ı yine yeğeni olan Musa Bey'e vermişti. Onların birbirleriyle rekabet yaşamadan birlik içinde varlıklarını sürdürmelerine yardımcı olmuştur.⁴⁰⁵

Akkoyunlularda görülen askeri teşkilat da kendilerine has değildi. Beylikler dönemine benzer olsa da kullanılan terimler intisap olunan Timurluların teşkilatlanmasını yansıtmaktaydı. Tabii oldukları Timurluların idari ve askeri usullerini yansıtıyordu. Her ne kadar Anadolu beyliklerinin devamı gibi görünse de Akkoyunlularda daha düzenli bir sistem vardı. Timur'un ordusunda görülen onar, yüzler, biner ve onbiner kişilik atlı birlikler Akkoyunlularda da hâkimdi.⁴⁰⁶ Osman Bey'in Timur'un yanında olması daha sonraki dönemlerde kendi askeri teşkilatını şekillendirmesinde ona yardımcı olacaktır.

Akkoyunlularda Kara Yülük Osman Bey'den önce tam bir devletleşme olmadığından teşkilatlanma da tam anlamıyla gerçekleşmemiştir. Ayrıca Osman

---

⁴⁰⁵ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Devlet Teşkilatına Medhal Büyük Selçukîler, Anadolu Selçukîlerî, Anadolu Beylikleri, İlhanîler, Karakoyunlu Ve Akkoyunlularla Memlûklerdeki Devlet Teşkilatına Bir Bakış**, TTK, 5. Basım, Ankara 2014, s. 259.

⁴⁰⁶ John E. Woods, **Akkoyunlular**, s. 99; İlhan Erdem-Kâzım Paydaş, **Akkoyunlu Devleti Tarihi**, s. 196; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Devlet Teşkilatına Medhal**, s. 260.

Bey'in Timur'un hâkimiyetini kabul ederek onunla birlikte Anadolu seferlerine katılması devletleşme sürecinde Timurluların etkisinin olduğunu da göstermektedir. Osman Bey'in bu seferlere katılması sonucunda Timur, kendisine Anadolu'nun kilit noktalarında hâkimiyet kurmasına ortam hazırlayacak iktalar vermiştir. Bunların başında ve en önemlisi Diyarbakır ve havalisidir.⁴⁰⁷ Timur'un Anadolu seferlerinde bulunan Osman Bey'in aldığı hilatlerin başında kılıç, kemer, külah, çetr⁴⁰⁸ (tabiyet şemsiyesi) ve maddi birçok hediyeler gelmektedir.⁴⁰⁹ O dönemde hilât sadece bağlılık için verilmiyordu. Mesela Emir Çekem'in 1407'deki isyanında onu öldüren Osman Bey kellesini Mısır'a yollamıştır. Dönemin Memlûk Sultanı Ferec, Osman Bey'e teşekkür amaçlı hilât göndermiştir.⁴¹⁰

XIII. yüzyıl sonlarından XV. Yüzyıl ortalarına kadar devam eden sürede var olan siyasi çekişmeler, Akkoyunlular devletinin ilim ve fikir hayatında pek gelişme gösterememesine neden olmuştur.⁴¹¹

B. AKKOYUNLU MİMARİSİ

Akkoyunlu Devleti'nin mimarisini değerlendirirken dönemin siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan da hangi siyasi teşekküllerle ilişki içinde olduğuna da bakılmalıdır. Ancak Akkoyunlu Devletinde Kutlu Bey'in vakfiyesi dışında elimizde kaynak bulunmamaktadır. Çünkü Akkoyunluların kuruluşta en güçlü oldukları dönem olan Kara Yülük Osman Bey döneminde sürekli siyasetle uğraşmışlar. Siyasi hayatta merkezi sisteme geçilemediğinden bu dönemde mimari alanda bir yapı bırakamamışlardır. Bu durum Akkoyunluların başlangıç devirlerinde kendileri has bir sanat-mimari üslup geliştiremediklerini gösteriyor.

Türk tarihinde vakıf sisteminin geçmişi çok eskiye dayanmaktadır. Anadolu'da Beylikler döneminde de vakıflar vardı. Beylikler ve Türkmen gruplar arasında var olan vakıf müessesesine Akkoyunlu Devleti'nde de rast gelmekteyiz. Akkoyunlu beylerinden

---

⁴⁰⁷ Senem Özdoğan, **Orta Asya'dan Diyarbakır ve Çevresine Göçler**, s.33

⁴⁰⁸ Dilimize Farsçadan geçen bu kelime şemsiye, çadır anlamlarına gelmektedir. Müslüman Türklerde hâkimiyet alameti olarak kullanılırdı. Hükümdarın saltanat şemsiyesi olarak da bilinirdi. Savaşlarda yanında yer alırdı. Aydın Taneri, "Çetr", **DİA**, C.VIII, s.294

⁴⁰⁹ İlhan Erdem-Kâzım Paydaş, **Akkoyunlu Devleti Tarihi**, s.172

⁴¹⁰ Hasan-ı Rumlu, **Ahsenü't-Tevârih**, s.52; Kâzım Y. Kopruman, **Mısır Memlûkleri**, s.134; İlhan Erdem-Kâzım Paydaş, **Akkoyunlu Devleti Tarihi**, s.172

⁴¹¹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu-Karakoyunlu Devletleri**, s.224

olan ve Osman Bey'in babası Kutlu Bey zamanında Bayburt yöresinde vakıf ve tesisler görülmektedir. Fakat Kutlu Bey'den önceki dönemden pek bahsedilmez. Gerek kaynakların yetersizliğinden gerekse o dönemin sosyal-siyasal şartları nedeniyle vakıf müessesesi bu beyler döneminde oluşamamıştır.

Toplumsal ve iktisadi hayat üzerinde önemli etkileri olan vakıflar, dinî ve hukuki müesseselerdir. Hacı Bey ve Fahreddin Bey olarak da bilinen Kutlu Bey, medfun olduğu Bayburt'un Sinur köyünde kendi adına bir cami⁴¹² ve bir zaviye yaptırdığı bilinmektedir.⁴¹³ Bunun dışında Cünceği köyünde de bir zaviyesi vardır. Kurulan vakıfların masraflarını ise Erzincan vilayetine bağlı birçok köyden temin etmiştir.⁴¹⁴ Akkoyunlular'ın Anadolu'ya yerleştikleri ve yurt edindikleri ilk yer olan Sinur köyünde külliye özelliğinde bir cami de bulunmaktadır. Caminin Akkoyunlu Kutlu beyin hükümdarlık döneminde yaptırıldığı kabul edilse de camiye ve inşasına ait bir kitabe bulunmamaktadır. Günümüzde vakfiyesine ulaşılmayan Hacı Bey cami vakfı hakkında en eski bilgi ve kayıt 1530 tarihlidir.⁴¹⁵

Cünceği köyü Hacı Bey zaviyesi vakfı da Bayburt'a bağlı adı geçen köyde bulunmaktadır. Sinur köyü zaviyesi gibi aynı dönemde yapıldığı kabul edilmektedir. Sinur köyündeki caminin günümüzde varlığını hala devam ettirebilmesinin temel sebebi vakıf müessesesidir.⁴¹⁶

---

⁴¹² Bu cami Kutluk Bey Camisi olarak da bilinmektedir. Şah Tahmasb'ın Bayburt'a yaptığı ilk akınında yıkılmıştır. Daha sonra Kanuni Sultan Süleyman döneminde tamir edilmiştir. (Ayrıntılı bilgi için bkz. Metin Sözen, *Anadolu'da Akkoyunlu Mimarisi*, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, İstanbul 1981, s. 37-40.)

⁴¹³ Abdurrahim Şerif Beygu, *Erzurum Tarihi, Anıtları ve Kitabeleri*, s. 255; Hamza Keleş, "Anadolu'da Akkoyunlu Kültür Mirası: Tarihi Eserler", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, S. 38, Haziran 2006, s. 66.

⁴¹⁴ Yunus Özger, "Akkoyunlu Kutlu Bey Vakfının XIX. Yüzyıldaki Durumu", *A.Ü.Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 33, Erzurum 2007, s. 227.

⁴¹⁵ Yunus Özger, "Akkoyunlu Kutlu Bey Vakfının XIX. Yüzyıldaki Durumu", s. 233.

⁴¹⁶ Yunus Özger, "Akkoyunlu Kutlu Bey Vakfının XIX. Yüzyıldaki Durumu", s. 236.

SONUÇ

Oğuzların üç-ok kolunun Bayındır boyuna mensup olan Akkoyunluların Anadolu'ya ne zaman geldikleri günümüzde bile tartışma konusudur. Çoğu tarihçilere göre Akkoyunlular o dönemdeki Türkmenler gibi XIII. Yüzyılda gerçekleşen Moğol istilası sonrası Anadolu'ya gelmişlerdir. Akkoyunlular, kaynaklarda Tur Aliler, Amidliler, Kara Osmanîler, Ahmedîler, Türkmân-ı Selçuklar ve Bayındırlar gibi isimlerle de zikredilmiştir.

Anadolu'da İlhanlı hâkimiyetinin son bulmasının ardından yaşanan nüfuz mücadelelerinde Akkoyunlar da söz sahibi olmuştur. Tur Ali Bey tarafından yapılan akınlar Trabzon-Rum İmparatorluğunu yıprattığından, İmparatorluk bu akınları durdurma amacıyla Akkoyunlularla evlilik bağı gerçekleştirmiş ve bununla siyasi bir müttefiklik oluşturulmuştur.

Tur Ali Bey'in ölümüyle birlikte oğlu Kutlu Bey beyliğin başına geçmiş, babasının Trabzon-Rum İmparatorluğu ile yaptığı müttefiklik nedeniyle kuzeye herhangi bir akın yapmamış, daha çok Anadolu içlerinde siyasi faaliyetler yürütmüştür. Bu dönemde Anadolu'da Sivas emiri Kadı Burhaneddin ile Erzincan emiri Mutahharten arasında yaşanan mücadelede Akkoyunlar, Mutahharten'i desteklemişlerdir. Daha sonra Kutlu Bey'in 1389'daki ölümüyle zaten beylik yönetiminde etkin bir rol oynayan Ahmed Bey, aşiretin başına geçmiştir. Kutlu Bey'in ölümünden sonra beyliğin Mutahhartenle olan iyi ilişkileri bozulmuş ve Mutahharten bunun sonucunda Akkoyunlulara saldırmıştır. Akkoyunluların gücü karşısında tek başına mücadele edemeyeceğini anlayan Mutahharten, Karakoyunlulardan yardım istemiş ve bu yardımı birlikte Akkoyunluları mağlup etmiştir. Bu ani saldırı karşısında zor duruma düşen Akkoyunlu Ahmed Bey, kardeşiyle beraber Kadı Burhaneddin'e sığınmıştır. Kadı Burhaneddin ile Akkoyunlu Ahmed Bey arasında bir güven ve sadakat olmamasına rağmen her iki lider çıkarları doğrultusunda birlikte hareket etmek zorunda kalmışlardır. Kadı Burhaneddin'in seferlerine katılmasının karşılığında kendisine ikta olarak verilen Bayburt havalisini yurt edinen Ahmed Bey, burayı hâkimiyeti altında tutarak dış siyasette güçlenmeye başlamıştır. 1396'da Osman Bey'in, kardeşi Ahmed Bey'e karşı isyanı Akkoyunlu ulusunun ikiye bölünmesini ve halkın çoğunluğunun Osman Bey'in

yanında yer alması sonucunu doğurmuştur. Bu güçle birlikte Kadı Burhaneddin kendisini desteklemiş ve Şebın Karahisar kalesinin tamiratını Osman Bey'e vermiştir.

Kadı Burhaneddin, yeğeni Şeyh Müeyyed'in kendisine isyan etmesinin ardından Osman Bey'den aracı olmasını istemiştir. Barış yanlısı Osman Bey, Kadı Burhaneddin'in sözünde durmayarak Şeyh Müeyyed'i öldürmesi üzerine onun hizmetinden ayrılmıştır. Bunun sonucunda Osman Bey ile Kadı Burhaneddin arasında 1398'de Karabel mevkiinde bir savaş yaşanmış ve Kadı Burhaneddin, Osman Bey'e esir düşmüştür. Sivas'ı hâkimiyetine almak isteyen Osman Bey, Sivas halkından şehri teslim etmelerini istemiş aksi takdirde Kadı'yı öldüreceğini ilan ettiyse de Sivas halkı ona itibar etmemiş ve bunun sonucunda Osman Bey, Kadı Burhaneddin'i kale surları önünde öldürmüştür. Onun ölümüyle Osman Bey, Kadı'nın tüm mallarını yağmalayarak önemli bir güç elde etmiştir. Kadı Burhaneddin'in ölümü, Osman Bey ile Mutahharten arasında önceden var olan kırgınlığı bitirmiş ve iki lider 1400'de Timur'un yanına giderek ona itaatini sunmuşlardır. Timur'la kaderi değişen Osman Bey hem önemli bir güç elde etmiş hem de Timur'un Anadolu ve Suriye seferlerinde onun yanında yer alarak hâkimiyet sahasını genişletmiştir. Timur'la birlikte Sivas, Elbistan, Darend, Malatya gibi bölgeler alınmış ve Malatya'nın yönetimi Timur tarafından Osman Bey'e bırakılmıştır.

Bu dönemde Anadolu'nun etkin gücü olan Yıldırım Bayezid ile Timur arasında yaşanan hâkimiyet mücadelesi, uzun süren hakaret dolu mektuplaşmalardan sonra Ankara savaşıyla son bulmuştur. Timur'un ordusunda yer alan Osman Bey bu savaşta gücünü kanıtlamış ve ardından Timur'un Anadolu'dan çekilmesiyle zaten var olan beyliğini devlet niteliğine dönüştürmüştür. Kara Yülük Osman Bey devletini kurduktan sonraki ilk seferi Mardin emiri İsa üzerine düzenlemiştir. Akkoyunluların ezeli rakibi olan Karakoyunluların Mardin Artuklularını himaye etme çabaları Akkoyunlular ile Karakoyunluları karşı karşıya getirmiştir. 1405-1406 yılları arasında Takı mevkiinde karşılaşılan iki ezeli rakibin bu mücadelesi barışla neticelenmiştir. Osman Bey'in 1407'de Mardin'i yeniden kuşatmasıyla kendine güçlü bir ittifak arayan Mardin emiri İsa, Memlûklerin Halep naibi Çekem'den yardım istemiştir. Çekem ile Osman Bey arasında bir anlaşma sağlanamayınca 1407'de bir savaş gerçekleşmiş ve Osman Bey'in oğlu İbrahim, Emir İsa ve Çekem'in de aralarında bulunduğu çok sayıda emir ölmüştür.

Osman Bey'in, Mardin ve havalisinde elde ettiği bu başarı üzerine kendisine karşı koyacak güçlerin olmadığını da kanıtlamıştır. Bir süre sonra ise Mardin Artuklu Devleti Akkoyunlular tarafından ortadan kaldırılmışsa da Kara Yülük Osman Bey ile Kara Yusuf arasındaki mücadeleler devam etmiştir.

Urfa, Erzincan, Kemah gibi önemli ticaret merkezlerinde hâkimiyetini güçlendiren Osman Bey, Kara Yusuf'un 1420 senesindeki ölümünden sonra onun oğlu İskender Mirza ile sorunlar yaşamıştır. İskender Mirza babasının yarım bıraktığı savaşları tamamlamak için harekete geçmiş, bu amaçla 1421 senesinde iki ordu Şeyhkendi'de karşılaşmıştı. Akkoyunlular sayıca az olmalarına rağmen Karakoyunluları yenmiştir. Aynı yıl İskender Mirza'nın, oğlu İsfahan Bey ile Azerbaycan'a yürüyeceğinin haberini alan Timurlu Şahruh, ordusunu Akkoyunlularla kuvvetlendirmiş ve İskender Mirza'yı yenerek geri dönmüştür.

Osman Beyin Diyarbakır'da olduğu dönemlerde yerel Kürt emirlerle birlikte hareket etmesi, devletini güçlendirmiş ve bölgedeki isyanlara karşı beraber hareket etmesini sağlamıştır. Bu amaçla Bayburt, Çemişkezek, Erzincan, Tercan gibi yerleri hâkimiyetine almış, buralardan elde ettiği ganimetlerle devletini güçlendirmiştir. Doğu Anadolu bölgesinde Osman Bey'e tabi olan Van, Vustan, Bitlis, Ahlat gibi bölgelerin emirleri Karakoyunlu İskender Mirza'nın baskısıyla Osman Bey'in tabiliğinden çıkmıştı. Bu sırada aşiret içindeki kavgalarla meşgul olan Osman Bey, İskender Mirza ile ilgilenememişti.

Malatya'ya sahip olma düşüncesinden vazgeçmeyen Osman Bey, birçok kez bu sebeple Memlûklerle mücadele etmiştir. 1429-1433 yılları arasında Akkoyunlular ile Memlûkler arasında mücadeleler yaşanmıştır. 1429'da Akkoyunlu Beylerinin Harput'ta Harput'a hâkim olması üzerine, Harput emiri Süleyman Bey Memlûklerden yardım istemiş, güçlü bir direnişe rağmen Akkoyunlulara karşı koyulamamış, Osman Bey'in eşlerinden Selçuk hatunun araya girmesiyle barış sağlanmış ve Harput'un yönetimine Osman Bey'in oğlu Ali Bey atanmıştır.

Osman Bey'in diğer oğlu Habil Bey'in Urfa'da halka adaletsiz davranışı ve devlet geleneklerine uymaması, Memlûk ordusunun Akkoyunlulara savaş açmasına uygun bir ortam oluşturmuştu. Oğlu Habil'in yardımına yetişen Osman Bey, onu

ölümünden kurtaramasa da Urfa'da yeniden Akkoyunlu hâkimiyeti kurulmuştu. 1432'de Osman Bey, Karakoyunluların vali atadığı Mardin'e yeniden saldırmış, Mardin emirlerini ve gelen takviye kuvvetleri bertaraf edince buraya oğlu Hamza Beyi atamıştır. Bu durumdan rahatsız olan Memlûkler, savaştıkları güçleri olmadığından Osman Bey ile barış yapmak zorunda kalmışlardır. Kara Yülük Osman Bey, kendi belirlediği barışın şartlarına uymayıp 1434'de tekrar Malatya'ya gelse de Memlûkler iç isyanlar sebebiyle Akkoyunlularla ilgilenememişlerdir. Sultan Barsbay'ın saltanatı döneminde ortaya çıkan Canıbeg es-Sûfî isyanı Kahire'den Anadolu'ya sıçramış ve Anadolu'daki dengeler yeniden düzenlemişti. Barsbay'a karşı olan tüm Anadolu grupları bu isyanla bir araya gelmişti. Canıbeg, Memlûklere karşı olan tüm muhalif gruplara mektuplar yollayarak onları yanına çekmeye çalışmışsa da Osman Bey bu ittifaka içinde bulunduğu durumdan dolayı olumlu yanıt vermemiştir.

1433'den sonra Van ve havalisini elinde bulunduran İskender Mirza'nın oğlu Yar Ali Bey, koyduğu vergilerle halka zulmetmeye başlayınca babası, Yar Ali'nin üzerine yürümüştür. Babasının gelişiyle Şirvan emirine sığınan Yar Ali Beyi, Emir Halilullah metbû olduğu Şahruh'a göndermiş ve Emir Halilullah İskender Mirza'nın üzerine geleceğini bildiğinden şehirden kaçmıştır. Şirvan emiri kaçarken Şahruh'a ve Osman Bey'e haber göndererek kendilerinden yardım talep etmiştir. Şahruh Şirvan'ı korumak için Azerbaycan'da bulunan İskender Mirza'nın üzerine sefere çıkmıştı. Osman Bey'e de haber göndererek İskender Mirza'nın yolunu kesmesini istemiştir. Kara Yülük Osman'ın kendisine yol vermemesi üzerine onunla savaşan İskender Mirza, güçlü ordusuyla Osman Bey'in sayıca az ordusunu 1435 Salmas Muharebesi'nde mağlup etmiştir. Karakoyunlu emirlerden birinin attığı ok darbesiyle atından düşen Osman Bey ağır yaralanmış ve oğlu Şeyh Hasan tarafından Erzurum'a götürülmüştür. Burada bir kaç gün sonra vefat eden Osman Bey, gizlice defnedilmiş fakat öfkesi dinmeyen İskender Mirza onu defnedildiği yerden çıkarıp kellesini Memlûk Devleti'nin başkenti Kahire'ye göndermiştir. Osman Beyin ölümüyle boşalan emirlik makamı, Timurlu Şahruh'un da desteğiyle Osman Beyin oğullarından Ali Beye kalmıştır.

Osman Bey'in ne zaman doğdu ve öldüğünde kaç yaşında olduğu hususları belirsizdir. Otuz iki yıl idareyi elinde bulunduran Osman Bey, üç yüzden fazla savaşa katılıp beyliğini devletleştirmiştir. Ergani, Erzurum, Erzincan, Harput, Urfa, Diyarbakır

gibi önemli ticaret merkezlerine hâkim olmuş, beyliğinde yer alan bazı aşiretlerle sadece siyasi bağ ile değil aynı zamanda evlilik yoluyla da akrabalık bağları kurmuştur. Osman Bey, birçok hâkimiyet bölgesi olmasına rağmen tek bir yerde merkez oluşturmamış aynı zamanda konar-göçer bir hayat tarzıyla yaylak-kışlak hayatını devam ettirmiştir.

Timur'a itaatini bildirip hayat tarzını ona göre şekillendiren Osman Bey'in devletine ait özgün bir teşkilatlanması olmamıştır. Bunun yanında askeri alanda da Timur'un ordusundaki onlu, yüzlü, binli sistemi kullanmıştır. Buldukları bölgedeki siyasal ve sosyal yapının değişmesiyle ilim ve fikir hayatlarında gelişme gösteremeyen Akkoyunlular'da, konar-göçerlikten kaynaklı mimari ve kültürel hayat da gelişmemiştir.

BİBLOGRAFYA

- AKA, İsmail, **Tarihnâme**, TTK, Ankara 1988
- _____, “*Diyarbakir’de Akkoyunlu Hâkimiyeti*” **Türk Kültürü Dergisi**, S.325, Mayıs 1990
- _____, **Mirza Şahrüh ve Zamanı(1405-1447)**, TTK, Ankara 1994
- _____, **Timur ve Devleti**, TTK, ANKARA 2011
- AKDENİZ, Veysel, **Akkoyunlu-Kürt İlişkileri**, Nûbihar Yayınları, İstanbul 2012
- AKKUŞ, Fatma, **Akkoyunlu-Memlûklü Münasebetleri**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara 2005
- _____, “*Akkoyunlu Beyi Osman Beyin Ünvanı Yüyük mü İlig mi ?*” **Dil Araştırmaları Dergisi**, S.16, Bahar 2015
- ALAN, Hayrunisa, **Bozkırdan Cennet Bahçesine Timurlular(1360-1506)**, Ötüken Yayınevi, İstanbul 2007
- AŞİKÎ, Derviş Ahmed, **Menâkıb-ı Al-i Osman Aşıkpaşazâde Tarihi(1285-1502)**, (Haz. Necdet Öztürk), Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2013
- AYNÎ, **Ikdu’l-Cumân fî Tarîh-i ehli’z-Zamân**, (Tahkik, Abdurrazık el-Tantavi el-Karmut), Kahire 1989
- BAŞTÜRK, Saadettin, “*Timur’un Ortadoğu-Anadolu Seferleri, Bu Sefere Karşı Koyma Çabaları ve Sonuçları*”, **History Studies Ortadoğu Özel Sayısı**, Middle East Special Issue, 2010
- BAYKAL, Bekir Sıtkı, “*Fatih Sultan Mehmet-Uzun Hasan Rekabetinde Trabzon Meselesi*”, **DTCF Dergisi**, C.II, S.2, Ankara 1964
- BEKİRHAN, Mehmet Fatih, **Doğunun Beyleri Karakoyunlular**, Berikan Yayınevi, Ankara 2017
- BEKMEZCİ, Mehmet, **Besni Tarihi**, Fırat Basım, İstanbul 2015
- BEYGU, Abdurrahim Şerif, **Erzurum Tarihi, Anıtları, Kitabeleri**, Bozkurt Basımevi, İstanbul 1938
- BOSTAN İdris, “*Alıncak*”, **DİA**, C.II, İstanbul 1996

- CLAVIJO, Ruy Gonzales de, **Anadolu, Orta Asya ve Timur**, (Çev. Ömer Rıza Doğrul), Ses Yayınları, İstanbul 1993
- _____, **Timur'un Hayatı ve Kadiz'den Semerkant'a Seyahatler**, (Çev. Zeynep Ertan), Pozitif Yayınları, İstanbul 2008
- CÖHÇE, Salim, "*Otlukbeli Savaşına Kadar Akkoyunlular*", **Türkmen Akkoyunlu İmparatorluğu Siyasal, Sosyal ve Kültürel Tarihe İlişkin Makaleler Antolojisi** (Haz. Necip Akkoyunlu), Ankara
- CÜVEYNİ, Alaaddin Ata Melik, **Tarih-i Cihan Güşâ**, (Çev. Mürsel Öztürk), Ankara 1999
- ÇAĞATAY, Neşet, "*Akkoyunlular*", **Türkmen Akkoyunlu İmparatorluğu Siyasal, Sosyal ve Kültür Tarihine İlişkin Makaleler Antolojisi** (Haz. Necip Akkoyunlu), Ankara
- DAŞ, Abdurahman, "*Ankara Savaşı Öncesi Timur ile Yıldırım Bayezid'in Mektuplaşmaları*", **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, S.15, 2014
- DEMİRTAŞ, Faruk, "*Osmanlı Devrinde Anadolu'da Oğuz Boyları*", **DTCF Dergisi**, C.VII, S.2, Ankara 1949
- ERDEM İlhan-Uyar Mustafa, "*Akkoyunluların Tarih Sahnesine Çıkışı*", **Türkler Ansiklopedisi**, C.VI, Ankara 2002
- ERDEM İlhan-PAYDAŞ Kâzım, **Akkoyunlu Devleti Tarihi Siyasi-Teskilat-Kültür**, Birleşik Yayınevi, Ankara 2007
- ERDEM, İlhan, "*Akkoyunlu Devletini Meydana Getiren Aşiretler*", **Tarih İncelemeleri Dergisi**, S.6, İzmir 1991
- ERSAN, Mehmet, **Türkiye Selçuklu Devletinin Dağılışı**, Birleşik Yayınevi, Ankara 2010
- ERŞAHİN, Seyfettin, "*Türk Hâkimiyet Tecrübesine XV. Yüzyıldan Bir Örnek; Akkoyunlu Hâkimiyet Anlayışı ve Yönetim Yapısı*", **Türkler Ansiklopedisi**, C.VII, Ankara 2002

- ERZİ, Adnan Sadık, “*Akkoyunlu ve Karakoyunlu Tarihi*”, **Türkmen Akkoyunlu İmparatorluğu Siyasal, Sosyal ve Kültürel Tarihine İlişki Makaleler Antolojisi**, (Haz. Necip Akkoyunlu), Ankara
- _____, “*Akkoyunlu ve Karakoyunlu Tarihi Hakkında Araştırmalar*”, **Belleten**, C.XVIII, S.70, Nisan 1954
- _____, “*Kitâb-ı Dedekorkut Hakkında Notlar*”, **Belleten**, S.70, Ankara 1954
- ESTERABADİ, Aziz B. Erdeşir-i, **Bezm u Rezm**, (Çev. Mürsel Öztürk), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990
- FALLMERAYER, Jakob P., **Trabzon İmparatorluğu Tarihi**, (Çev. Ahmet Cevat Eren), TTK, Ankara 2011
- GÖDE, Kemal, “*Eratna Oğulları*” **İA**, C.XI, İstanbul 1987
- _____, **Eratnahılar(1327-1381)**, TTK, Ankara 1994
- GÖĞEBAKAN, Göknur, **XVI. Yüzyılda Malatya Kazası (1516-1560)**, Malatya Belediyesi Kültür Yayınları, Malatya 2002
- GÖYÜNÇ, Nejat, **XVI. Yüzyılda Mardin Sancağı**, TTK, Ankara 1991
- GROUSSET, Rene de, **Bozkır İmparatorluğu Atilla-Cengiz Han-Timur**, (Çev. M. Reşat Uzmen), Ötüken Yayınevi, İstanbul 2014
- GÜNDÜZ, Tufan, **Türkmenler Üzerine Makaleler Bozkırın Efendileri**, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2009
- _____, **Anadolu’da Türkmen Aşiretleri**, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2016
- Hasan-ı Rumlu, **Ahsenü’t-Tevarîh**, (çev. Mürsel Öztürk), TTK, Ankara 2006
- HINZ, Walter, **Uzun Hasan ve Şeyh Cüneyd**, (çev. Tefik Bıyıklıoğlu), TTK, Ankara 1992
- İbn Arabşah, **Acaibü’l- Makdûr fî Nevâib-i Timur**, Selenga Yayınları, İstanbul 2011
- İbnHacer, **İnbai’l-Gumr bi-enbai’l-Umr**, (Tahkik, Hasan Habeşi), C.III, Kahire 2011
- İbn Tağrıberdi, **en-Nücumu’z-Zâhire fî Mülûk-ı Mısır ve’l-Kâhire**, (Tahkik, Muhammed Hüseyin Şemseddin), C.XIII, Beyrut 1992

- _____.el-Menhelü's-Sâfi vel-Mustevfi Bade'l-Vâfi, (Tahkik, Muhammed Muhammed Emin), C.VII, Kahire 1993
- İNALCIK, Halil, "Murad II", **DİA**, C. XXXI, İstanbul 1996
- _____. "Bayezid I", **DİA**, C.V, İstanbul 1996
- _____. "Erzurum", **İA**, C.IV, İstanbul 1987
- KAFESOĞLU, İbrahim, **Türk Milli Kültürü**, Ötüken Yayınevi, İstanbul 2012
- KARAKOYUNLU, Sadî, **Bayburt Tarihi**, Kültür Ayset Matbaası, Ankara 1990
- KAYA, Abdullah, "Dulkadir Beyliğinin Eratnalılar ile Münasebeti", **Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C.XI, S.25, 2014
- KEÇİŞ, Murat, **Trabzon Rum İmparatorluğu ve Türkler (1204-1404)**, TTK, Ankara 2013
- KELEŞ, Hamza, "Anadolu'da Akkoyunlu Kültür Mirası, Tarihi Eserler" **Türk Kültürü ve Hacı Bektâş-ı Veli Araştırma Dergisi**", S.38, Haziran 2006
- KELEŞ, Erol, "Doğu Anadolu'da Karakoyunlu-Timur Mücadelesi ve Eleşkirt Meydan Muharebesi", **Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi**, Kafkasya Özel Sayısı
- KOPRAMAN, Kazım Yaşar, **Mısır Memlûk Tarihi**, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989
- _____. "Mısır Memlûkleri", **Makaleler** (edt. E.Semih Yalçın-Altan Çetin), Berikan Yayınevi, Ankara 2005
- KÖPRÜLÜ, Fuat, "Avşar", **İA**, C.II, İstanbul 1987
- _____. **Tarih Araştırmaları I**, Akçağ Yayınları, Ankara 2006
- KÜÇÜK, Cevdet, "Erzurum", **DİA**, C.XI, İstanbul 1996
- MAKRİZÎ, es-Sülûk fî Mârifet-i Düvevi'l-Mülûk, (Tahkik, Muhammed Abdulkadir Atâ), C.III-VII, Beyrut 1997
- MİLLER, William, **Son Trabzon İmparatorluğu**, (çev. Nurettin Süleymangil), Heyamola Yayınları, İstanbul 2007

- MİROĞLU, İsmet, “*Erzincan*”, **İA**, C.XI, İstanbul 1987
- MİROĞLU, İsmet, **XVI. Yüzyılda Bayburt Sancağı**, Anadolu Yakası Bayburt Kültür ve Yardımlaşma Derneği Yayınları, İstanbul 1975
- NEŞRİ, Mehmed, **Kitâb-ı Cihan-nümâ Neşrî Tarihi I**, TTK, Ankara 1995
- ORUÇBEG, **Oruç Bey Tarihi**, (Haz. Nihal Atsız), 1001 Temel Eser
- ORUÇ, Züriye, “*Türkiye Selçuklu Devletinin Sonu ve Moğolların Selçuklu İdaresine El Koyması*”, **Tarih Okulu Dergisi**, S.24, Aralık 2015
- ÖLMEZ, Mehmet, “*Soyurgal*”, **DİA**, C.XXXVII, İstanbul 1996
- ÖZAYDIN, Abdulkerim, “*Kadı Burhanettin*”, **DİA**, C. XXIV, İstanbul 1996
- ÖZDOĞAN, Senem, **Orta Asya’dan Diyarbakır ve Çevresine Göçler**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş 2007
- ÖZGER, Yunus, “*Akkoyunlu Kutlu Bey Vakfının XIX. Yüzyıldaki Durumu*”, **Atatürk Üniversitesi Türkiye Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, S.33, Erzurum 2017
- ÖZTUNA, Yılmaz, “*Akkoyunlular*”, **Türkmen Akkoyunlu İmparatorluğu Siyasal, Sosyal ve Kültürel Tarihine İlişki Makaleler Antolojisi**, (Haz. Necip Akkoyunlu), Ankara
- PAYDAŞ, Kâzım, “*Akkoyunlular Döneminde Mardin*”, **Makalelerle Mardin I(Tarih–Coğrafya)**, (Haz. İbrahim Özcoşar), İstanbul 2007
- SAYRAFİ, **Nüzhütü’n-Nüfus ve’l-Abidân fî Tevarîhü’z-Zamân**, (Tahkik, Hasan Habeşi), C.III, Trablus 1973
- SCHİLTBERGER, Johannes, **Tatarlar ve Türkler Arasında (1394-1427)**, (Çev. Turgut Akpınar), İletişim Yayınları, İstanbul 1997
- SEVİM Ali-YÜCEL Yaşar, **Türkiye Tarihi (Fetih-Selçuklu-Beylikler Dönemi)**, TTK, Ankara 1989
- SOLAK, Kürşat, “*Mısır’dan Anadolu’ya Asi Bir Memlûk Emir Canıbek es-Sûfi (öl.1437)*”, **SÜTAD**, S.39, Bahar 2016

- SOLMAZ, Gürsoy, “*Akkoyunluların Karakoyunlulara Karşı Döşkaya Saldırısı*” Atatürk Üniversitesi, **Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, S.37, Erzurum 2008
- SÖZEN, Metin, **Anadolu’da Akkoyunlu Mimarisi**, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, İstanbul 1991
- _____, “*Anadolu’da Akkoyunlu Mimarisi*”, **Türkmen Akkoyunlu İmparatorluğu Siyasi Sosyal ve Kültürel Tarihe İlişkin Makaleler Antolojisi**, (Haz. Necip Akkoyunlu), Ankara
- SPULER, Bertold, **İran Moğolları**, TTK, Ankara 2011
- SÜMER, Faruk “*Anadolu’da Moğollar*”, **Selçuklu Araştırma Dergisi**, S.1, Ankara 1969
- _____, **Karakoyunlular**, TTK, Ankara 1989
- _____, **Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri-Boy Teşkilat Destanları**, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 1995
- _____, “*Akkoyunlular*”, **DİA**, C.II, İstanbul 1996
- _____, “*Çepni*”, **DİA**, C.VIII, İstanbul 1996
- ŞAMİ, Nizameddin, **Zafernâme**, (Çev. Necati Lugal), TTK, Ankara 1987
- TANERİ, Aydın, “*Çetr*”, **DİA**, C.VIII, İstanbul 1996
- TANRIVERDİ, Sinan, **Ortaçağın En Büyük Türkmen İmparatorluğu Akkoyunlular Erzincan ve Çevresindeki Faaliyetler**, Gece Kitaplığı, Ankara 2017
- TAŞ, Kenan Ziya, “*Ankara Savaşı ve Ankara*”, **Tarihte Ankara Uluslararası Sempozyumu**, (25-27 Ekim 2011, Ankara), C.I, Ankara 2012
- TAŞTEMİR, Mehmet, “*Mardin*”, **DİA**, C.XXVIII, İstanbul 1996
- TEKİNDAĞ, M.C. Şehabeddin, **Berkûk Devrinde Memlûklu Sultanlığı (XIV. yüzyıl Mısır Tarihine Dair Araştırmalar)**, İstanbul Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul 1961

- Tihranî, Ebû Bekr-i, **Kitâb-ı Diyarbekiriyye**, (çev. Mürsel Öztürk), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001
- TOGAN, Zeki Velidî, **Umumi Türk Tarihine Giriş**, 3.Basım, Enderun Kitabevi, İstanbul 1981
- TOKSOY, Ahmet, “*Akkoyunlular ve Erzincan*”, **TÜBAR**, S.35, Bahar 2014
- TURAN, Osman, **Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi**, Ötüken Yayınları, İstanbul 2011
- _____, **Selçuklu Tarihi Araştırmaları**, TTK, Ankara 2014
- _____, **İstanbul’un Fethinden Önce Yazılmış Tarihi Takvimler**, TTK, Ankara 1984
- _____, **Selçuklular Zamanında Türkiye**, Ötüken Yayınevi, İstanbul 2011
- UÇAKÇI, İsmail, **Oğuz Boyları-Aşiret-Oymak-Cemaatler II, Bozoklar**, Bilge Oğuz Yayınları, İstanbul 2015
- _____, **Oğuz Boyları-Aşiret-Oymak-Cemaatler II, Üçoklar**, Bilge Oğuz Yayınları, İstanbul 2015
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, “*Emir Çoban Soldoz ve Timurtaş*”, **Bellekten**, C.XXIV, S.124, Ekim 1967
- _____, **Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu-Karakoyunlu Devletleri**, TTK, Ankara 2011
- _____, **Osmanlı Devlet Teşkilatına Medhal, Büyük Selçuklular, Anadolu Selçukîleri, Anadolu Beylikleri, İlhanlılar, Karakoyunlular ve Akkoyunlularla Memlûklerdeki Devlet Teşkilatına Bir Bakış**, TTK, Ankara 2014
- ÜREKLİ, Muzaffer, “*Celayirler*”, **İA**, C.VII, İstanbul 1987
- VARLIK, Çetin, “*Akkoyunlular*”, **DGBİT**, C.VIII, İstanbul 1998
- WOODS, John E., **Akkoyunlular, Aşiret, Konfederasyon, İmporatorluk**, (çev. Sibel Özbudun), Milliyet Yayınları, İstanbul 1993

- YAĞLI, Ali Rıza, “*Ankara Savaşı ve Sonrasında Timur Mirzalarının Faliyetleri*”, **1402 Ankara Savaşı Uluslararası Kongresi**, TTK, Ankara 2014
- YEZDÎ, Şerefüddin Ali, **Emir Timur (Zafernâme)**, (çev. Ahsen Batur), Selenga Yayınları, İstanbul 2013
- YINANÇ, Mükrimin Halil, “*Bayezid I*”, **İA**, İstanbul 1987
- _____, “*Akkoyunlular*”, **DİA**, C.II, İstanbul 1996
- YINANÇ, Refet, “*Dulkadiroğulları*”, **İA**, C.VI, İstanbul 1987
- _____, **Dulkadir Beyliği**, TTK, Ankara 1989
- YİĞİT, İsmail, **Memlûkler**, Kayıhan Yayınları, İstanbul 2015
- YÜCEL, Yaşar, “*Fatih’in Trabzon’u Fethi Öncesinde Osmanlı-Trabzon-Akkoyunlu İlişkileri*”, **Bellekten**, C.XLIX, S.19 Ankara 1954
- _____, **Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar, Eratna Devleti-Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti-Mutahhartten ve Erzincan Emirliği II**, TTK, Ankara 1989
- _____, **Timur’un Orta Doğu-Anadolu Seferleri ve Sonuçları (1393-1402)**, TTK, Ankara 1989
- YÜKSEL, Musa Şamil, “*Dönemin Arap Kaynaklarına Göre Ankara Savaşı*”, **Tarih İncelemeleri Dergisi**, C.XXV, S.1, Temmuz 2010
- ZENGİN, Murat, “*Kadı Burhaneddin Ahmed’in Malatya Politikası*”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C.VIII, s.388
- _____, **İlhanlılar–Eretna-Memlûkler Dönemi Malatya**, Malatya Kitaplığı Yayınları, Malatya 2017